

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

**Збірник
наукових
праць**

ТА МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ №16 2003

**Харківська державна академія дизайну і мистецтв
(Харківський художньо-промисловий інститут)**

**фізичне виховання і спорт
біологічні та педагогічні науки**

**Зареєстровано постановою президії ВАК України від
09.06.1999р. №1-05/7, 11.10.2000р. №2-03/8, 11.04.2001р. №5-05/4.**

Міністерство освіти і науки України
Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту
Харківська державна академія дизайну і мистецтв
(Харківський художньо-промисловий інститут)
Львівський державний інститут фізичної культури

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ ТА
МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

№16

Спеціальний випуск за темою:
ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І ФОРМУВАННЯ
СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

частина II

*присвячений 130-річчю від дня народження фундатора української
системи фізичного виховання проф. Івана Боберського*

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. - Харків-Львів: ХДАДМ (ХХП), 2003. - №16. - 120 с.
(Укр., рос., англ. мов.)

У збірнику вміщено статті за темою: «Традиції української фізичної культури і формування системи фізичного виховання в Україні». Збірник присвячено 130 річниці від дня народження засновника української системи фізичного виховання проф. Івана Боберського (1873-1947).

Збірник розрахований на вчителів і викладачів фізичного виховання, тренерів, спортсменів, докторантів, аспірантів та всіх, кому не байдужа історія становлення України як держави.

Видається за рішенням Вченої ради Харківської державної академії дизайну і мистецтв (Харківського художньо-промислового інституту) [протокол № 7 від 28.04.2003 р.] та Львівського державного інституту фізичної культури [протокол № 1 від 23.09.2003 р.]

Збірник затверджено ВАК України як фахове видання у галузі фізичного виховання і спорту, педагогічних і біологічних наук.

Редакційна колегія:

1. Балабанова Л.М.	доктор психологічних наук, професор;
2. Бізін В.П.	доктор педагогічних наук, професор;
3. Бобін В.В.	доктор медичних наук, професор;
4. Богуславський В.М.	доктор філософських наук, професор;
5. Бойченко С.Д.	доктор педагогічних наук, професор;
6. Бочарова С.П.	доктор психологічних наук, професор;
7. Бутова О.К.	доктор філософських наук, професор;
8. Вороніна Л.М.	доктор біологічних наук, професор;
9. Давиденко Д.М.	доктор біологічних наук, професор;
10. Дмитриєв С.В.	доктор педагогічних наук, професор;
11. Друзь В.А.	доктор біологічних наук, професор;
12. Єрмаков С.С. (гол.ред.)	доктор педагогічних наук, професор;
13. Камаєв О.І.	доктор педагогічних наук, професор;
14. Коваленко А.Б.	доктор психологічних наук, професор;
15. Лапутін А.М.	доктор біологічних наук, професор;
16. Ложкін Г.В.	доктор психологічних наук, професор;
17. Солонухова О.Г.	доктор психологічних наук, професор;
18. Ткачук В.Г.	доктор біологічних наук, професор.

Почесна редакційна колегія:

1. К у ц О.С.	доктор педагогічних наук, професор;
2. Вацеба О.М.	канд. педагогічних наук, доцент;
3. Гречанюк О.О.	канд. наук з фіз. виховання і спорту.

©Харківська державна академія дизайну і мистецтв, 2003

© Львівський державний інститут фізичної культури, 2003

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА РОЗВИТКУ СПОРТУ ДЛЯ ВСІХ В УКРАЇНІ

Дутчак Мирослав

Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту

Анотація. В статті аналізуються стратегічні та тактичні завдання розвитку масового спортивного руху в сучасній Україні.

Ключові слова: масовий спортивний рух, спорт для всіх, фінансування, мотиви до занять фізичною культурою, перспективи розвитку спорту в Україні.

Аннотация. Дутчак Мирослав. Стратегия и тактика развития спорта для всех в Украине. В статье анализируются стратегические и тактические задания развития массового спортивного движения в современной Украине.

Ключевые слова: массовое спортивное движение, спорт для всех, финансирование, мотивы к занятиям физической культурой, перспективы развития спорта в Украине. Annotation. Dytchak Miroslov. The strategy and tactics of the development of sport for all in Ukraine. The strategy and tactics of the development of sport for all in Ukraine have been analyzed in the article.

Key words: strategy, tactics, sport for all, physical activities.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система фізичної культури і спорту України продовжує функціонувати здебільшого на засадах, визначених в умовах колишнього Радянського Союзу. Прийняття у 1993 році Закону України «Про фізичну культуру і спорт», а згодом і інших нормативно-правових актів практично закріпило старі механізми існування галузі [1-4].

Такий підхід був зумовлений тим, що радянська модель розвита фізичної культури і спорту до 90-х років минулого століття забезпечувала перемоги спортсменів соціалістичної орієнтації на міжнародних спортивних аренах, особливо на Олімпійських іграх, та мала певні надбання у розвитку масової фізичної культури, перш за все виробничою та оборонного характеру.

На жаль, не враховується та важлива обставина, що основною рушійною силою вказаної моделі було політичне протистояння двох, систем в умовах «холодної війни» і намагання показати переваги комуністичної ідеології.

З моменту проголошення самостійності Української держави в суспільстві спостерігаються суттєві зміни в економіці та соціальних відносинах. Основні підвалини адміністративно-командної системи демонтовано і утверджуються принципи демократії, гуманізму та ринкової економіки.

Аналіз стану справ засвідчує, що сфера фізичної культури і спорту зберігає ще значний консерватизм, недостатньо реагує на зовнішні й

внутрішні зміни, мало ще враховує потреби, мотивації і цінності широких верств населення. У нашій галузевій практиці поки що і надалі людина існує для системи, а не система для людини.

В Україні не налагоджено ефективної пропаганди здорового способу життя, переваг фізичної культури і спорту. Рівень охоплення населення, особливо працездатного віку, фізкультурно-оздоровчою та спортивною діяльністю в декілька разів нижчий порівняно з європейськими країнами. У свідомості українського суспільства фізична культура практично не розглядається як важливий засіб оздоровлення населення, організації дозвілля, соціалізації молоді та інших суспільних груп. Видатки українців із власного сімейного бюджету на заняття фізкультурно-оздоровчою діяльністю в десятки разів менші ніж на придбання алкоголю і тютюну.

Існуюча система спорту вищих досягнень не достатньо пристосована до вітчизняних соціально-економічних процесів та світових тенденцій. Зокрема, тривалий час відбувався відтік спортсменів та тренерів міжнародного рівня за кордон та в інші сфери діяльності. Через відсутність економічних стимулів незначною є участь спонсорів у фінансуванні підготовки спортсменів та проведенні масштабних спортивних заходів.

Остання дискусія навколо статусу та фінансування спортивних шкіл підтверджує необхідність невідкладного правового врегулювання питань подальшого розвитку дитячого спорту.

Крім того, серед стримуючих факторів утвердження спортивного авторитету України особливе місце посідають: 1) відсутність сучасних спортивних баз та спеціального інвентарю; 2) дефіцит впровадження в тренувальний та змагальний процеси новітніх наукових технологій?;

3) неврегульованість на національному рівні взаємостосунків суб'єктів професійного і любительського спорту тощо.

Поряд із зазначеним, в Україні відмічаються окремі позитивні приклади адаптування сфери фізичної культури і спорту до ринкових умов та підвищення ролі громадськості. Так, створюються приватні фітнес-центри, інші суб'єкти активного відпочинку, спортивні клуби тощо. Окремі Всеукраїнські федерації роблять суттєвий внесок у розвиток своїх видів спорту. Проте, цей рух практично не стимулюється державою і в ньому є багаті розбіжності між тим, що є «де факто» і «де юре».

За останні десять років постійна зміна центрального органу виконавчої влади в галузі призводила до того, що його керівництво в основному займалось питаннями «ліквідації і створення структури», «латанням дірок», вирішенням різноманітних тактичних завдань

(проведення навчально-тренувальних зборів, державних заходів, забезпечення участі збірних команд України у міжнародних змаганнях, Олімпійських іграх тощо).

На центральному галузевому рівні практично опускались проблеми стратегії, формування та реалізації сучасної державної політики, реформування організаційно-управлінської системи на засадах реалій сьогодення з урахуванням досвіду провідних країн світу, в першу чергу Європи.

З метою визначення шляхів вирішення вказаних проблем Президент України Л.Д. Кучма своїм Указом від 8 листопада 2002 року № 998/2002 «Про додаткові заходи державної підтримки розвитку фізичної культури і спорту в Україні» доручив розробити Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту.

На даному етапі розвитку вітчизняної системи фізичної культури і спорту надзвичайно актуальним є вироблення орієнтирів та базових засад її подальшого прогресу. Треба відмітити, що свою роль в стабілізації ситуації в умовах значних трансформаційних процесів відіграла Державна програма розвитку фізичної культури і спорту на 1994 -1998 роки. Реалізація Цільової комплексної програми «Фізичне виховання - здоров'я нації» (до завершення залишилося ще два з половиною роки) забезпечує позитивну динаміку окремих показників нашої роботи. І саме в цих умовах нам треба реально оцінити свої надбання, визначити ключові проблеми і намітити ефективні шляхи подальшого поступу вперед.

Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту вимагає генерації нових ідей, а не прагнення зберегти віджилі стереотипи та звести все до тривіальних заходів і декларацій, що кочують уже більше десяти років з документа в документ без значного позитивного результату. Також треба відмовитись від ностальгічних настроїв та постійного прагнення відновити минуле.

Як відомо, відновлювати що-небудь - не ліпший спосіб для швидкого руху вперед. Принцип «зробити все, як було» годиться лише для реставраторів старовини, а в реальному швидкоплинному житті двічі ввійти в одну й ту ж річку неможливо.

Надбання провідних країн світу, передовий вітчизняний досвід та аналіз наукової думки переконують, що в основі сучасної ідеології фізкультурно-спортивного руху в Україні повинні бути такі постулати:

- системотворчим фактором у сфері фізичної культури і спорту є соціальне замовлення з урахуванням потреб різних груп населення. Іншими словами - нам треба чітко відповісти на питання: як може допомогти конкретній людині фізична культура і спорт в успішній

реалізації її місії у сім'ї, кар'єрі та інших аспектах соціального життя?;

- цілеспрямована рухова активність - головна умова здорового способу життя та економічно найефективніший засіб профілактики захворювань, продовження творчого довголіття, організації дозвілля, запобігання асоціальних проявів, особливо в молодіжному середовищі;
- пріоритетним є формування моральної і матеріальної відповідальності кожної особи за стан власного здоров'я і спосіб життя;
- спорт - унікальне соціальне явище, яке суттєво впливає на рівень міжнародного авторитету держави та є джерелом значних емоційних переживань і патріотичних почуттів;
- кожен суб'єкт фізкультурно-спортивного руху повинен мати чітко визначений правовий статус, повноваження, роль і місце у виконанні соціального замовлення перед фізичною культурою і спортом;
- протекціонізм держави у відношенні структур і процесів у сфері фізичної культури і спорту, які зароджуються в середовищі громадськості або комерції, і головне - позитивно впливають на широке залучення всіх груп населення до фізкультурно-спортивного руху. Не слід демонструвати надзвичайну наполегливість у нав'язуванні всього того, що не сприймається практикою роботи.

Світова історія фізичної культури і спорту учить, що будь-яка най-модерніша ідеологія зможе працювати лише за наявності у суспільстві розуміння важливості роботи з формування і задоволення відповідних потреб та тоді, коли є необхідні кадри, фінанси і база.

Доктрина покликана визначити методологічну основу трансформаційних процесів у системі фізичної культури і спорту та гармонізації згідно європейських стандартів. Вона буде базуватися на демократичних та гуманістичних засадах, її стержнем стане формування соціального замовлення перед фізичною культурою і спортом, обґрунтування організаційних відходів до виконання цього замовлення та механізмів їх забезпечення.

Дана проблема є актуальною і для інших постсоціалістичних держав. Так, у Російській Федерації реалізується нова концепція ролі фізичної культури і спорту у формуванні здорового способу життя росіян.

Дослідження виконується відповідно до планів науково-дослідної роботи Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту.

Формулювання завдань статті. Організація дослідження.

Наші експерти мали можливість ознайомитись з дальніми перспективами розвитку фізичної культури і спорту у Польщі, Румунії, Угорщині, Лихві, Естонії та інших країнах, які незабаром стануть членами Європейського Союзу. Стратегічне планування вже давно

використовується в економічно розвинутих країнах. Цікавий досвід у нашій сфері є у Швеції, Німеччині, Фінляндії, Франції.

Крім цього, треба зазначити, що визначення системи концептуальних ідей та поглядів на стратегію і основні напрямки розвитку у першій чверті ХХІ столітті уже здійснено у нашій державі в ряді сфер соціально-економічної політики.

Сьогодні очевидно: хто сміло рухається вперед за попередньо визначеним шляхом - багато виграє. Не можна постійно лише топтатися на місці та озиратися. Історія та прийдешні покоління не вибачать нам такої легковажності. Окреслення далекосяжних перспективних шляхів розвитку фізичної культури і спорту в Україні - це не надумана проблема, а реальний запит практики. Нам пора уже визначитись жими концептуальними шляхами йтиме наша сфера до Європейського вибору, сформульованого Президентом України Л.Д. Кучмою.

Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту - це система поглядів на роль, організацію і функціонування сфери фізичної культури і спорту в державі на довгостроковий період з урахуванням стратегії соціально-економічного розвитку України та світового досвіду.

Мета доктрини - орієнтація українського суспільства на поетапне створення в державі ефективної системи фізичної культури і спорту на демократичних та гуманістичних засадах.

Реалізація доктрини дасть можливість підвищити якість життя населення України шляхом оздоровлення нації, виховання молоді та формування здорового способу життя, а також забезпечить утвердження міжнародного авторитету українського спорту.

З метою підготовки Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту Держкомспортом було затверджено відповідний план організаційних заходів. Працює робоча група, до складу якої входять представники всіх рівнів фізкультурно-спортивного руху України.

Підготовлено та взято за основу базові засади розробки Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту. Цей документ в березні поточного року направлено на місця для обговорення, зауважень і пропозицій. У всіх регіонах держави та вищих навчальних закладах Держкомспорту створено свої робочі групи з підготовки положень проекту доктрини. Ми вже отримали низку цікавих напрацювань цих колективів.

Для гармонізації положень доктрини з міжнародним досвідом, відповідними законодавчими та нормативними актами Держкомспорт уже отримав більше ніж від десяти європейських країн тексти законів, програм, концепцій, які визначають мету, завдання, принципи та спрямування розвитку в їхніх державах спорту вищих досягнень та спорту

для всіх. Зараз здійснюється детальний аналіз та переосмислення напрацьованої у них нормативної бази функціонування державних, громадських та приватних суб'єктів спортивного руху.

Протягом червня - серпня поточного року уже відбулося засідання низки «круглих столів» з актуальних проблем стратегії розвитку нашої галузі. Особливий інтерес викликали дискусії на такі теми: «Об'єкти фізкультурно-спортивного руху: минуле, сучасне, майбутнє», «Формування соціального замовлення перед фізичною культурою і спортом з урахуванням потреб різних верств населення та демографічних процесів у державі», «Релігія і спорт», «Формування здорового способу життя через засоби масової інформації» тощо

У листопаді 2003 року плануємо провести масове обговорення проекту доктрини на конференціях працівників фізичної культури і спорту Автономної Республіки Крим, всіх областей держави та міст Києва і Севастополя. В грудні доцільно скликати перший Спортивний конгрес України, який висловить ставлення до доктрини всього фізкультурно-спортивного активу.

Формування сучасної стратегії соціальної політики у спортивній сфері та внесення в майбутньому корекцій до неї вимагає наявності доступної наукової інформації для прийняття виважених управлінських рішень.

З метою обґрунтування технологій і моделей отримання необхідної комплексної інформації нами запропоновано концепцію соціального моніторингу ефективності функціонування спорту для всіх. Система цього моніторингу включає:

- 1) державну та відомчу статистичну звітність;
- 2) періодичні опитування населення за стандартизованою технологією;
- 3) соціальну експертизу моделей вирішення проблемних ситуацій;
- 4) рейтингові оцінювання;
- 5) контент-аналіз засобів масової інформації.

В рамках цього дослідження розглянемо другу складову запропонованої системи моніторингу через призму молодіжного середовища. До речі, проблема діагностики рівня спортивної участі різних груп населення шляхом проведення опитування є актуальною для багатьох країн Європи.

З метою гармонізації підходів та технологій вирішення цього питання в різних державах під патронатом Європейського Союзу протягом останніх п'яти років реалізується загальноєвропейський проект «СОМРА85».

На основі фундаментальних положень соціології та рекомендацій «СОМРА55», переосмислення існуючих підходів до визначення індикаторів рухової активності, факторів мотивації та стримування до занять фізичними вправами нами обґрунтовано технологію проведення опитування населення щодо спортивної участі. Вона пройшла експертизу і отримала схвальну оцінку Інституту соціології НАН України на предмет інформативності, надійності та доступності.

За нашою **авторською технологією** проведено польові дослідження в травні поточного року Центром соціальних експертиз та прогнозів на замовлення Державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту. Реалізація цього проекту здійснювалась у відповідності до вимог Цільової комплексної програми «Фізичне виховання - здоров'я нації».

Вибірку було сформовано з дотриманням всіх необхідних процедур щодо забезпечення її репрезентативності. До опитування було залучено 1800 респондентів у віці від 16 до 74 років, які диференціювались на шість вікових груп, перша з яких -16-24 роки і далі кожна наступна на десять років старша (рекомендації «СОМРА58»). Математична обробка отриманих показників проводилась з використанням комп'ютерної програми SPSS.

Результати дослідження.

З урахуванням визначеної теми проаналізуємо ставлення молодих людей у віці 16-24 роки до спорту для всіх, оцінимо рівень їх залучення до цілеспрямованої рухової активності та проведемо порівняння отриманих даних з показниками інших більш старших респондентів.

Молодь високо оцінює стан свого здоров'я. 21,8% опитаних у віці 16-24 роки вважають своє здоров'я відмінним, а більша половина (51,8%) - добрим, це найкращі показники серед всіх вікових груп з 16 до 74 років. Для порівняння, у 65-74 роки аналогічні показники складають відповідно - 0,8% і 4,5%.

Переважає більшість молоді (77%) не відмічають у себе хронічних захворювань. Разом з цим, саме ця вікова група має найвищий показник простудних захворювань - 44,8%. Але вони найменше реєструють у себе захворювань серцево-судинної системи (2,6%), опорно-рухового апарату (2,6%), дихальної системи (7,9%) та інших систем організму <5,3%).

Все ж таки в цілому стан здоров'я молодих людей викликає велике занепокоєння, оскільки лише трохи більше половини респондентів 16-24 років (56,3%) відповіли, що за останні 12 місяців не хворіли, а це всього на 2,9% краще середнього показника в опитуваних від 16 до 74

років.

Молодь вважає, що я неї високий рівень розвитку фізичних якостей, зокрема - витривалості (76, 6% респондентів висловились, що у них відмінні і вищі середніх відповідні показники), швидкості (69,8%), спритності (65%), сили (61,1%) та гнучкості (55,3%). У своїй масі молоді люди задоволені також і рівнем фізичної працездатності (тільки 3,5% опитаних оцінили її як низьку і дуже низьку).

Однак, аналіз державного тестування молодих людей, яке також, до речі, проводилось у травні поточного року, засвідчує, що серед молоді лише 46% осіб мають високі та вищі за середні показники розвитку фізичних; якостей, а майже кожен п'ятий - незадовільні чи погані показники, або взагалі не здав випробувань.

Таким чином, отримані результати дають підстави висловити низку припущень:

1. Молоді люди мають завищений рівень самооцінки і здебільшого переоцінюють свої можливості.

2. У молоді відсутнє чітке розуміння необхідного рівня розвитку фізичних якостей.

3. Державні тести вимагають удосконалення з урахуванням реального рівня фізичної підготовленості молодих людей та з метою створення умов для заохочення молоді до підвищення рівня їх фізичних якостей!

Інтерпретація зазначених положень потребує, безумовно, додаткових спеціальних наукових досліджень.

Дозвілля молоді характеризується використанням різноманітних активних форм відпочинку. 40,3% молодих людей 16-24 років оцінили своє дозвілля за останні 12 місяців як активне, це майже вдвічі вище за середній показник опитуваних від 16 до 74 років. Треба зазначити, що представники чоловічої статі більш частіше за жіноцтво (приблизно на 10%) мають активний, або в більшій мірі активний, ніж пасивний відпочинок.

Молодь у віці 16-24 років відзначає у себе певний досвід занять спортом. Кожен третій з цієї вікової групи раніше протягом 1-3 років у різній мірі долучався до спортивної практики, а 18,2% мають відповідний стаж до року - це майже втричі вище, ніж серед респондентів 25-34 років.

Аналіз даних, отриманих в ході проведеного опитування, доводить, що більша половина молодих людей (52,1 %) впродовж останніх 12 місяців займались спортом, для порівняння в респондентів 25-34 років цей показник складав 26,2%, а в 35-44 років - 11%, 45-54 років - 9,9%, 55-64 років - 8,9%; 65-74 років - 3,7%.

Серед 83 олімпійських та неолімпійських видів спорту і різних форм рухової активності у молоді найбільш популярними для занять протягом останніх 12 місяців були наступні: футбол (15,3% респондентів 16-24 років відповіли, що займались цим видом); плавання (9,5%); баскетбол (6,8%); різні види легкої атлетики (5,8%); волейбол (5,5%); бадмінтон (4,7%); оздоровчий біг (4,2%); бокс (3,9%); карате (3,4%); настільний теніс (3,2%). До речі, більша третина видів спорту залишилась практично без уваги молодих людей. Особливо насторожує низький рівень занять молоді зимовими видами спорту. Тут з 12 видів лише 1,8% займались лижними гонками та 0,3-0,5% гірськими лижами і сноуборгом.

У молодіжному середовищі заняття зазначеними десятима найпоширенішими видами спорту мають ряд характерних ознак: ,

I. Протягом останнього року 1 -2 місяці ними займалась більша третина осіб (найвищий показник у бадмінтону - 52%, а найнижчий в боксі -4,8%), 3-4 місяці - кожен четвертий, (плавання - 43,5% , а настільний теніс -17,9%). 5-9 місяців -13,7% (легка атлетика - 21,2%, а плавання - 1.6%), 10-12 місяців - 27,5% (бокс - 66,7%, а бадмінтон - 12%).

II. Вказаними видами спорту молоді люди 16-24 років здебільшого займались нерегулярно, тобто 12-59 разів протягом останніх 12 місяців. Заняття 30,5% осіб кваліфікуються як випадкові (від 1 до 11 разів).

Така інтенсивність занять найбільш типова для карате, волейболу, плавання та бадмінтону. Регулярно (60-119 разів) та інтенсивно (більше 120 разів) молоді люди займались легкою атлетикою, настільним тенісом та боксом.

III. Середня тривалість одного заняття складає в основному годину для більшості з десяти зазначених видів спорту. Разом з тим, слід відмітити, що півгодинні заняття характерні для легкої атлетики - 45,5% відповідей. півторагодинні - для футболу (45,8%) та боксу (42,9%), заняття триваліші ніж 90 хвилин мають окремі випадки у всіх видах спорту крім оздоровчого бігу.

IV. У змаганнях із зазначених десяти видів спорту брали участь лише 8 молодих людей із 100, які визнали, що займалися цими видами.

V. Під керівництвом тренера у спортивних клубах та фітнес-центрах вказаними видами займається 37,4% осіб, більша половина яких оплачують свої заняття (найчастіше платні заняття молодь відвідує з карате - 73,3%, боксу - 47,6%, плавання - 32%, бадмінтону - 24%). Самостійно вказаними видами займається майже 40% молодих людей 16-24 років, а кожен п'ятий - у складі неформального об'єднання.

Таким чином, молодь у своїй масі має обмежений спортивний

інтерес, для задоволення якого використовується невелика кількість різновидностей спортивної практики. Недостатнім є обсяг та інтенсивність фізичних навантажень. Гострим є дефіцит масових та загальнодоступних спортивних Змагань для молодих людей 16-24 років з популярних серед них видів спорту. Враховуючи, що молодь в 62,6% випадків займається спортом без участі тренера, особливо? актуальності набуває для них відповідна просвітницька та освітня робота.

Серед факторів та мотивів, які сприяють залученню людей до занять спортом, «молодь відмічає, що:

- дуже велике значення має бажання поліпшити своє здоров'я (42,1%) та бути привабливим (41,6%);

- велике значення має наявність біля помешкання спортивних споруд та спортивних клубів (37,9%), задоволення потреби у спілкуванні (37,9%), бажання бути найкращим та найсильнішим (36,8%), особиста участь у змаганнях (33,9%);

- середнє значення - рекомендації друзів (32,1%), вплив засобів масової інформації (30,3%), знання та навички з рухової активності, які були набуті в школі та вищих навчальних закладах (27,4%).

Пасивне ставлення людей до спортивних занять молодь пояснює:

- по-перше - дефіцитом особистих коштів для відвідування спортивних клубів, фітнес-центрів та на придбання необхідного одягу і взуття (цей чинник молоді люди 16-24 років кваліфікують як такий, що має дуже велике значення -31,1% і як велике - 40,3%);

- по-друге - високою вартістю спортивних та фізкультурно-оздоровчих послуг (31,6% і 40%, відповідно);

- по-третє - невмінням організувати себе і свою спортивну діяльність (22,6% і 40%, відповідно);

- по-четверте - недостатністю пропаганди цінностей спорту і здоров'я (19,5% і 36,3%, відповідно);

- по-п'яте - низьким рівнем індивідуальної фізичної культури населення, недостатнього фізичною підготовленістю, відсутністю необхідних знань і досвіду (18,7% і 36,3%, відповідно);

- по-шосте - невисоким розвитком в суспільстві культури спорту і здорового способу життя (18,2% і 35,3%, відповідно);

- по-сьоме - відсутністю матеріальних стимулів для підтримки і поліпшення здоров'я та фізичної підготовленості (16,6% і 35,3%, відповідно).

Отже, проблема активізації фізкультурно-спортивного руху як важливого компоненту здорового способу життя повинна вирішуватися в молодіжному середовищі у трьох площинах:

- організаційній: удосконалення системи занять спортом з урахуванням необхідності розширення спортивних інтересів молодих людей та використання кращих зразків існуючої практики; поширення форм спортивної участі, які забезпечують достатній рівень рухової активності;

збільшення обсягу змагальної діяльності;

- економічній: підвищення добробуту населення; збільшення часу на дозвілля та насичення його активними формами відпочинку; застосування економічних стимулів з метою створення умов для занять спортом;

розвиток матеріально-технічної бази фізкультурно-спортивного руху;

- пропагандиско-освітній: формування у суспільній свідомості розуміння переваг здорового способу життя; виховання потреби у руховій активності; навчання спеціальним знанням з особливостей самостійних занять спортом для всіх.

З метою створення сприятливих умов для реалізації права громадян на заняття фізичною культурою і спортом, задоволення їх потреб в оздоровчих послугах за місцем проживання та в місцях масового відпочинку Кабінет Міністрів України своєю постановою від 18 січня 2003 року № 49 підтримав пропозицію Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту щодо створення центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх».

Основними завданнями цих центрів визначено:

- залучення широких верств населення до регулярних фізкультурно-спортивних занять, надання оздоровчих, рекреаційних, реабілітаційних, консультативних та інформаційних послуг у сфері фізичної культури і спорту за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення;

- поєднання масових та індивідуальних форм організації фізкультурно-спортивної роботи, формування знань, умінь та навичок здорового способу життя у різних груп населення;

- консолідація зусиль підприємств, установ, організацій усіх форм власності та об'єднань громадян у справі формування у людей потреб до рухової активності та створення умов для їх задоволення;

- просвітницька та агітаційно-роз'яснювальна робота, моніторинг та маркетинг з питань оздоровлення населення засобами фізичної культури і спорту;

- організація та проведення змагань, конкурсів, показових виступів, фестивалів, спортивних свят та інших заходів за місцем

проживання і в місцях масового відпочинку населення;

- матеріально-технічне та фінансове забезпечення фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення, обладнання та утримання відповідних фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд.

Центри фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» (далі - центри) - це спеціалізовані бюджетні організації для провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності населення за місцем проживання та в місцях масового відпочинку.

До системи центрів належать: Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», республіканський (Автономна Республіка. Крим), обласні, Київський та Севастопольський міські, районні у містах Києві і Севастополі, міські та районні у містах центри.

Для успішного виконання визначених завдань та реалізації функцій у складі центрів на базовому рівні доцільно забезпечити функціонування:

- підліткових клубів фізкультурно-спортивної спрямованості за місцем проживання (всі клуби, які фінансуються з місцевих бюджетів, треба вивести з підпорядкування різних відомств і передати центрам, що забезпечить єдність, координованість та цілеспрямованість оздоровчої роботи з дітьми і підлітками, виховання у них звичок до здорового способу життя);

- груп оздоровчих видів рухової активності (роботу таких груп повинні організовувати та забезпечувати тренери-інструктори в основному для дорослого населення, заняття мають проводитися на постійній основі зі стабільним складом контингенту, види рухової активності підбираються з урахуванням нахилів та прагнень осіб, які займаються);

- служби педагогів-організаторів <служба об'єднує фахівців, які надають Допомогу у створенні та діяльності неформальних об'єднань за спортивними інтересами на простіших спортивних спорудах за місцем проживання та в містах масового відпочинку, забезпечують належне утримання таких споруд);

- пунктів прокату спортивного обладнання та інвентарю (такі пункти надають на визначених умовах в короткочасне користування спортивне обладнання та інвентар для самостійних занять та неформальних об'єднань за спортивними інтересами);

- діагностично-консультативної служби (служба включає мережу діагностично-консультативні пунктів, де проводиться діагностика рівня фізичного здоров'я людини та розробляються індивідуальні програми самостійних фізкультурно-оздоровчих занять);

- служби фізичної реабілітації (служба включає мережу відповідних пункт», де фізичні реабілітологи надають необхідні послуги, спрямовані на повернення працездатності людини після перенесеного захворювання чи травм, реабілітацію втрачених функцій організму інвалідів);

- служби масових фізкультурно-спортивних заходів (служба забезпечує підготовку, організацію і проведення заходів масового залучення різних груп населення до участі у різноманітних акціях, змаганнях, конкурсах, фестивалях, спортивних святах);

- школи здорового способу життя (школа різними формами здійснює пропагандистську, рекламну та освітню роботу серед населення щодо оздоровчих можливостей фізичної культури і спорту);

- школи волонтерів (школа здійснює підбір та підготовку добровольців, які надають допомогу у функціонуванні всіх зазначених вище форм оздоровлення населення засобами фізичної культури і спорту).

Центри провадять свою роботу на фізкультурно-оздоровчих та спортивних спорудах комунальної форми власності, в тому числі навчальних закладів, а також на простіших спортивних майданчиках і спорудах за місцем проживання та в місцях масового відпочинку. На договірних засадах центри можуть використовувати інші фізкультурно-оздоровчі та спортивні споруди.

Доцільним вбачається передача центрам приміщень, які тривалий час не використовуються за призначенням, для організації там відповідної роботи. Рациональним також є будівництво для потреб центрів фізкультурно-оздоровчих комплексів з легких металевих конструкцій.

Першорядне значення на сучасному етапі має налагодження системи пропаганди здорового способу життя, узагальнення передового досвіду вирішення складних проблем підвищення масовості спортивного руху, залучення керівників різного рівня до безпосередньої участі у створенні умов для розвитку спорту для всіх та демонстрації ними особистого прикладу відданості фізично активному дозвіллю.

З цією метою Державним комітетом України з питань фізичної культури і спорту разом з Національним Олімпійським комітетом України та Всесвітньою українською спортивною агенцією розпочато проведення Всеукраїнського телевізійного конкурсу «Спорт і ми».

В ході конкурсу протягом вересня 2003 року - жовтня 2004 року кожен регіон держави продемонструє найбільш ефективні у них форми та технології фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи в навчально-виховній, соціально-побутовій, виробничій сферах та серед сільського населення. Для цього щотижнево демонструватиметься 30-ти

хвилинна телевізійна програма на каналі УТ-1.

В якості критеріїв оцінки регіонів братимуться: оригінальність, ефективність, доступність, популярність показаних зразків роботи; механізми ресурсного забезпечення (кадри, фінанси, база) загальнодоступного спорту; ступінь просвітницької, пропагандистської та рекламної роботи; колоритність, неординарність, одержимість особистостей, які сприяють розвитку масового спорту чи організують його, або безпосередньо проводять відповідні заняття.

Передбачається, що проведення запропонованого конкурсу дасть суттєвий поштовх до активізації на місцях власне масового та народного спорту, а це, в свою чергу, дозволить розширити орбіту пошуку талановитої молоді для подальшої спеціалізації в різноманітних видах спорту вищих досягнень, успішних виступів наших атлетів на чемпіонатах Європи, світу та Олімпійських іграх.

Література.

1. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні.-К.: 1994.
2. Горбенко А.В. Науково-методичне обґрунтування кадрової потреби сфери фізичної культури і спорту в Україні. Автореф. ... канд. наук фіз. виховання і спорту.-Львів, 2002.
3. Закон України „Про фізичну культуру і спорт”.-К.: 1993.
4. Мудрик В.І., Олійник М.О., Приходько І.І. та ін. Науково-методичні основи управління фізичною культурою і спортом в Україні /під. Загальною редакцією В.І. Мудрика.-Харків., 2001.-223 с.

Стаття надійшла 20.09.2003 р.

СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ

Домашенко Анатолій, Раєвський Рем, Канишевський Станіслав
Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту
Одеський національний політехнічний університет
Київський національний університет будівництва і архітектури

Анотація. У статті викладаються основні результати формування національної системи фізичного виховання студентської молоді України та напрямки її подальшого розвитку.

Ключові слова: фізичне виховання, національна система, студентська молодь.

Аннотация. Домашенко А.В., Раевский Р.Т., Канишевский С.М. Становление национальной системы физического воспитания студенческой молодежи Украины. В статье излагаются основные результаты формирования национальной системы физического воспитания студенческой молодежи Украины и направления ее дальнейшего развития.

Ключевые слова: физическое воспитание, национальная система, студенческая молодежь.

Annotation. Domashenko A.V., Raevskyi R.T., Kanishevskiy S.M. Formation of national

system of physical education of student's youth of Ukraine. This article says about the main results of formation of the National system of the Physical education of Ukrainian students and directions of the further development.

Key words: physical education, National system, students.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій Створення незалежної держави в Україні вимагає розробки своєї національної системи фізичного виховання студентства згідно до вимог оновлення нашого суспільства. Вона базується на узагальненні провідного досвіду фізичного виховання студентської молоді, який існує у вузах України, країнах близького і далекого зарубіжжя (Росії, Білорусії, США), а також на особистих дослідженнях та дослідженнях інших авторів [4,9, та ін.].

Узагальнення професіографічних досліджень показує, що сучасне народне господарство ставить все зростаючі вимоги до психофізіологічної та психофізичної підготовленості фахівців, що випускаються вузами [2-4]. Це ставить питання про чітке соціальне замовлення на фізичне виховання, яке розглядається як найбільш ефективний засіб реалізації цього замовлення [2-4].

Разом з тим, у доступній нам літературі дуже мало даних, які обґрунтовують таке замовлення. А це часто ставить під сумнів практичну цінність фізичного виховання у вузах країни, що, в свою чергу, нерідко призводить до скорочення обсягів фізичного виховання, зміни його статусу на статус факультативної дисципліни з необов'язковим відвідуванням занять.

Дослідження виконується відповідно до планів науково-дослідної роботи Одеського національного політехнічного університету.

Мета – проаналізувати основні результати формування національної системи фізичного виховання студентської молоді України та напрямки її подальшого розвитку.

Організація дослідження. Цю роботу було розпочато за ініціативою Мінмолодьспорту України в межах розробки національної системи фізичного виховання учнівської молоді групою вчених-ентузіастів. До складу групи увійшли головним чином представники технічних, педагогічних, медичних та аграрних вузів міст Києва, Одеси, Тернополя, Львова, Севастополя, Вінниці, Краматорська.

Робота ускладнювалася відсутністю у світі еталонного зразка фізичного виховання студентів, на який можна було б орієнтуватися повною мірою.

Результати дослідження. Не дивлячись на це в період 1994-2000 років вдалося створити ряд нормативних документів, які заклали

ідеологічні та програмно-нормативні основи національної системи фізичного вдосконалення учнівської молоді в Україні, в тому числі студентів. Головні з них:

- Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні (1994);
- Концепція фізичного виховання в системі освіти України (1996);
- Державні вимоги до системи фізичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді (1996);
- Державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України (1996);
- Державні вимоги до навчальних програм з фізичного виховання в системі освіти (1996);
- Положення про заліки з фізичного виховання (1998);
- Інструктивний лист Міністерства освіти “Про організацію занять з фізичного виховання у вищих навчальних закладах України” (1996);
- Базова навчальна програма для вищих навчальних закладів України III-IV рівнів акредитації (2000).

В усіх документах досить чітко формулюється державне замовлення на фізичне виховання студентської молоді як важливий засіб формування сучасного фахівця, визначається його статус як нормативної дисципліни, цілі, задачі, принципи, форми і умови реалізації.

У результаті впровадження створених нормативних актів стало можливим у значній мірі подолати руйнівні тенденції в постановці фізичного виховання у більшості вузів країни і почати формування своєї, національної системи фізичного виховання з урахуванням традицій і сучасних соціально-економічних реалій замість тих, що залишилися від епохи СРСР.

Аналіз динаміки щорічного виконання студентами державних тестів і нормативів фізичної підготовленості показує, що система фізичного виховання, що склалася в країні, достатньо дієва. Вона в значній мірі сприяє покращенню фізичної готовності студентської молоді до активної життєдіяльності і наполегливої професійної праці в умовах ринкової економіки.

Разом з тим, система не позбавлена цілої низки недоліків.

Для фізичного виховання (ФВ) студентів України характерні:

- відсутність конкретного соціального замовлення виробництва і роботодавців на фізичну готовність випускників і, як наслідок, нерозуміння з боку керівництва ВНЗ і студентів доцільності

фізичного виховання, неефективність керування цим процесом;

- недостатня гуманістична і професійна спрямованість процесу ФВ;
- неефективна теоретична і методична підготовка студентів з питань особистої фізичної культури;
- обмежений арсенал практико-діяльнісних компонентів, що забезпечують сукупність виконання її функцій;
- низька дієвість дидактичного наповнення практичних розділів програми ФВ;
- неадекватність форм організації процесу фізичного виховання сучасному менталітету і мотиваційній зрілості студентів;
- відсутність належних дієвих умов для його ефективного функціонування (достатнього кадрового, науково-методичного, медичного, матеріально-технічного, фінансового забезпечення);
- недостатня мотивація студентів до власної фізкультурної освіти та її вдосконалення;
- відсутність науково обґрунтованої моделі подальшого розвитку системи в найближчому і віддаленому майбутньому в країні в цілому.

Позначені недоліки роблять актуальним подальший розвиток національної системи фізичного виховання студентської молоді, яка **складається у нашій країні, у**п'яти планах (аспектах): у процесуальному (що розглядає динаміку розвитку системи), у функціональному (що визначає основну спрямованість педагогічного процесу), ієрархічному (що передбачає всі її структурні та управлінські рівні), макроскопічному (що пропонує розглядати систему як частину загальноосвітнього процесу), мікроскопічному (що розкриває структуру системи).

У процесуальному плані система повинна динамічно розвиватися згідно з етапами соціально-економічного розвитку нашого суспільства.

У функціональному аспекті розвиток системи фізичного виховання повинен вестися у напрямку визначення її функцій і форм їх прояву, виходячи з вимог до фізичного вдосконалення фахівців з боку суспільства, держави, виробництва, життєдіяльності та інтересів особистості, що формується. На даному етапі розвитку нашого суспільства основними функціями фізичного виховання учнівської молоді є: освітня, оздоровча, гігієнічна, прикладна, спортивна, профілактико-реабілітаційна, рекреативна. Основні форми прояву цих функцій: теоретична, методична, практична, загальнокондиційна, професійно-прикладна, фізична, спортивна підготовка, гігієнічна та виробнича гімнастика, фізична реабілітація, фізкультурно-спортивні рекреаційні заходи.

Очевидно, у майбутньому доцільно розділити функції системи і їх проявлення між учбовими і позаучбовими формами фізичного виховання. За учбовими формами закріпити, головним чином, освітню функцію, зробивши акцент на теоретичній і методичній підготовці студентів. Решту функцій передати позаучбовим формам фізичного виховання, у тому числі самовихованню.

У макроскопічному аспекті передбачається укріплення зв'язків із системою формування фахівців у цілому, шкільною і виробничою фізичною культурою, циклом гуманітарних і спеціальних дисциплін, інтеграція з валеологією і профілактичною медициною.

В ієрархічному плані повинні розвиватися декілька рівнів системи фізичного виховання студентської молоді: студентів вузів країни в цілому, регіону, конкретного вузу, факультету, спеціальності, групи, кожного студента. При цьому дуже важливо для кожного етапу розвитку нашого суспільства встановити роль і форми патронату і відібрати найефективніші методи керівництва з боку кожного вищого рівня нижчим. Життя показало, що у теперішній час є необхідність жорсткого патронату (у формі фінансування і розробки державних стандартів постановки фізичного виховання) і застосування організаційно-адміністративних методів по всій ієрархічній вертикалі системи з боку держави і міністерства освіти і науки.

По мірі соціально-економічного розвитку і демократизації нашого суспільства, як показує опитування експертів, патронат з боку держави буде, вочевидь, послаблюватися, а з боку ВНЗ, факультету – посилюватися. Організаційно-адміністративні методи керівництва будуть замінятися на більш демократичні: економічні, організаційно-педагогічні, соціально-психологічного впливу. Збільшиться роль особистої мотивації студентів і її інструментів тестування стану здоров'я, загальнокондиційної і спеціальної професійно-прикладної психофізіологічної і психофізичної підготовленості.

У мікроскопічному аспекті вимагається гармонійний оптимальний розвиток усіх основних елементів системи фізичного виховання студентів: спрямованість, дидактичного наповнення (засобів, методів), форм реалізації, умов функціонування.

У процесі спеціальних досліджень (А.В.Домашенко, 2003 г.) встановлено, що діяльнісну організаційно-педагогічну основу моделі ефективного фізичного виховання студентів, що забезпечує фізичну готовність випускників ВНЗ до активної життєдіяльності та продуктивної роботи складають:

- теоретична, методична і практична підготовка, що базується на підставі навчальних (обов'язкових і факультативних) та позанавчальних

занять загальнокондиційним, професійно-прикладним психофізіологічним та психофізичним вдосконаленням, спортивним тренуванням, фізичною реабілітацією, фізичними вправами в режимі дня;

- дидактичне наповнення, яке передбачає переважно використання засобів і методів фізкультурної освіти та традиційно популярних серед студентів систем фізичних вправ: легкої атлетики, гімнастики, плавання, спортивних ігор;

- використання соціально дієвого комплексу методів мотивації студентів до занять фізичним вихованням: семестрового заліку, відбирання для престижної роботи з урахуванням рівня фізичної підготовленості, пропаганди фізичного вдосконалення, регулярної діагностики фізичного стану, щорічного державного тестування фізичної підготовленості, поточної та підсумкової атестації після закінчення вузу з видачею паспорту фізичної готовності.

Обов'язковими умовами ефективного здійснення фізичного виховання в теперішній час і в майбутньому є:

- достатнє кадрове забезпечення, яке може бути реалізовано шляхом застосування як екстенсивного, так і інтенсивного підходів;

- організація комплексного контролю за безпекою занять;

- інформаційне і науково-методичне забезпечення навчального процесу, що здійснюється силами викладачів та спеціалізованою лабораторією ВНЗ;

- проведення занять з фізичного виховання на сучасних відкритих і закритих спортивних спорудах з одночасним використанням найпростіших відкритих спортивних споруд та місцевості;

- достатнє фінансове забезпечення за рахунок бюджетного, позабюджетного та змішаного фінансування;

- тісний структурний і функціональний макроскопічний зв'язок з системою формування фахівців в цілому, шкільною та виробничою фізичною культурою, антропологією, валеологією, профілактичною медициною, фізіологією і психологією праці, безпекою життєдіяльності, екологією;

- патронат і керівництво з боку держави і адміністрації ВНЗ шляхом директивних вказівок, атестації та конкурсів постановки фізичного виховання, проведення універсіад, морального і матеріального стимулювання безпосередніх організаторів навчальних та позанавчальних занять фізичним вихованням.

Дослідна перевірка підтверджує реальність і дієвість усіх організаційно-педагогічних заходів, запропонованих на основі розробленої прогностичної моделі системи фізичного виховання

студентської молоді. Запровадження цих заходів дозволяє суттєво підвищити ефективність фізичного виховання, що здійснюється у ВНЗ країни, а саме:

- стимулює позитивне відношення студентів до свого фізичного вдосконалення, відвідування ними більше 80 запланованих навчальних та позанавчальних занять;
- забезпечує практично на 100% виконання програми теоретичної, методичної і практичної підготовки студентів з фізичного виховання;
- дозволяє в 3,5 рази збільшити обсяг науково-методичного і методичного забезпечення педагогічного процесу;
- гарантує виконання державних тестів і нормативів фізичної підготовленості на “добре” та “відмінно” більш ніж 80% студентів.

Показники ефективності сукупності організаційно-педагогічних заходів діючої системи фізичного виховання в ВНЗ країни значно нижче.

Висновки. Результати проведеного дослідження можуть бути використані на всіх етапах оновлення суспільства в Україні при організації фізичного вдосконалення студентської молоді в системі освіти у ВНЗ усіх типів і форм власності шляхом створення на їх підставі відповідних розпоряджень, програмно-нормативних документів, актів організаційно-педагогічного регулювання (положень про ліцензування, акредитацію), підручників, навчальних посібників, науково-методичних рекомендацій та ін.

Виконане дослідження виявило доцільність **подальшого вдосконалення** організаційно-педагогічних основ фізичного виховання студентів України: розробки державного стандарту введення і постановки цієї дисципліни у ВНЗ у різні періоди розвитку суспільства, створення ефективних технологій гуманізації, демократизації, підвищення прикладної дієвості, дидактичного наповнення, інформатизації, мотивації, комп'ютеризації її педагогічного процесу, підготовку підручників і навчальних посібників з традиційного та дистанційного фізичного виховання.

Література

1. Канишевський С.М. Здобутки і недоліки розбудови системи фізичного виховання в сфері освіти// Студентський фізкультурно-спортивний рух в Україні на порозі XXI століття: національно-історичні, соціально-економічні, оздоровчо-профілактичні аспекти відродження: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К., 1998. – С.5-6.
2. Расвський Р.Т. Шляхи вдосконалення фізичного виховання студентів у вузах України на межі XXI століття// Там же. – С.6-7.
3. Раевский Р.Т. Физическое воспитание как действенный фактор обеспечения здоровья

- студенческой молодежи// Спорт для всіх: науково-методичний журнал. – №1. – 2000. – С.5-10.
4. Раевский Р.Т., Канишевский С.М., Лапко В.Г. Физическое воспитание студенческой молодежи в XXI веке: Олимпийский спорт и спорт для всех: тезисы V международного научного конгресса. – Мн.: Белорусская государственная академия физической культуры, 2001. – С.374.
 5. Домашенко А.В. Государственная стратегия обеспечения физической подготовленности и здоровья молодежи Украины// Молодь та суспільство: проблеми фізичної культури молоді в період оновлення суспільства: Зб. наук статей та матеріалів Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 10-річчю незалежності України. – Одеса: Техносервіс, 2001. – Том 3. – С. 13-19.
 6. Домашенко А.В. Концепція розвитку фізичного виховання студентів у вузах України 3-4 рівнів акредитації// Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. праць за ред. С.С.Єрмакова. – Харків: ХХІІІ, 2002. - №22. – С.53-57.
 7. Домашенко А.В. Прогностична динамічна модель фізичного виховання студентської молоді в період оновлення суспільства в Україні// Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. праць за ред. С.С.Єрмакова. – Харків: ХХІІ, 2002. - №23. – С.3-8.
 8. Домашенко А.В. Соціальне замовлення на фізичне виховання фахівців сучасного народного господарства// Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. праць за ред. С.С.Єрмакова. – Харків: ХХІІІ, 2002. - №24. – С.15-19.
 9. Раевский Р.Т., Канишевский С.М., Домашенко А.В. Физическое воспитание как составная часть образования учащейся молодежи// Теория і практика фізичного виховання. – 2002. - №1. – С.31-37.

Стаття надійшла 28.09.2003 р.

УКРАЇНСЬКІ ЛЕГКОАТЛЕТИ НА ПОРОЗИ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР ХХ СТОРІЧЧЯ

Горбенко Василь, Новіков Володимир

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

Анотація. Легка атлетика в Україні переживає не кращі часи. Проблема якісної олімпійської підготовки не вирішити в стислий термін. Необхідна розробка довготермінової стратегії підготовки з виділенням пріоритетних завдань і їхнє наступне систематичне вирішення.

Ключові слова: олімпійський спорт; олімпійська підготовка; легка атлетика; маркетинг в олімпійському спорті.

Аннотация. Горбенко В.П., Новиков В.П. Украинские легкоатлеты на пороге Олимпийских игр XXI века. Легкая атлетика в Украине переживает не лучшие времена. Проблема качественной олимпийской подготовки не решить в короткий срок. Необходима разработка долговременной стратегии с выделением пріоритетных заданий и их последующее систематическое решение.

Ключевые слова: олимпийский спорт; олимпийская подготовка; легкая атлетика; маркетинг в олимпийском спорте.

Annotation. Horbenko Vassul, Novicov Volodumir. Ukrainian track and field athletes at

the start of XXI century Olympic games. The article points out that track-and-field athletics is not experiencing the best times. The problem of qualitative Olympic training is not solved shortly. It's necessary to work out long-term training strategy with singling out the most important tasks and its consequent systematic performing.

Key words: Olympic sport, Olympic training, track-and-field athletics, marketing in Olympic sports.

Постановка проблеми. Незважаючи на велику роботу, проведenu НОК у розробці концепції підготовки спортсменів до ігор Олімпіад, результати виступу в Сідней свідчать про те, що в стислий термін питання якісної олімпійської підготовки не вирішити. Необхідна розробка довготермінової стратегії підготовки з виділенням пріоритетних завдань і їхнє наступне систематичне вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сфері олімпійського спорту вся діяльність концентрується на підготовці до Олімпійських ігор, їхньому успішному проведенні. Найвищим критерієм ефективності підготовки спортсменів є завоювання золотої медалі.

Легкоатлети України внесли в скарбницю збірної СРСР (1952-1988) – 51 медаль (23 золотих). У Барселоні в складі ОК СНД завойовано 5 медалей (2 золотих). В Атланті (1996) для збірної команди України легкоатлети завоювали 4 медалі (1 золоту), у Сідней (2000) – 2 бронзові медалі.

Перші олімпійські медалі були завойовані українськими легкоатлетами в Мельбурні в 1956 р. У майбутньому легкоатлети України виборювали олімпійські нагороди різного гатунку практично на Іграх усіх Олімпіад (за винятком 1984 р.). Проте, динаміка досягнень нестабільна. Блискучі виступи на Олімпійських іграх у Римі (1960 р.), Мюнхені (1972 р.), Москві (1980 р.), Сеулі (1988 р.) чергувалися з провалами у Токіо (1964 р.) і Сідней (2000 р.), невиразними були виступи в Мехіко (1968 р.), Монреалі (1976 р.), Барселоні (1992 р.), Атланті (1996 р.) [1].

Імена багатьох видатних українських легкоатлетів – олімпійських чемпіонів навіки вписані в історію світового і вітчизняного спорту. Дворазовий чемпіон Олімпійських ігор і рекордсмен світу Ю. Седих; дворазові олімпійські чемпіони В. Борзов та В. Голубничий; олімпійські чемпіони і рекордсмени світу С. Бубка й І. Кравець та ін. – приклад для наслідування і вивчення безцінного досвіду олімпійської підготовки.

Дослідження виконується відповідно до планів науково-дослідної роботи Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту.

Мета дослідження. Пошук і визначення напрямків якісної олімпійської підготовки легкоатлетів України.

Результати дослідження. Певні закономірності в олімпійських виступах легкоатлетів України пов'язані, на наш погляд, з місцем проведення чергових Олімпійських ігор, а точніше з часовими та природнокліматичними умовами розташування міста, де проводяться ігри. Якщо це європейські міста (Рим, Мюнхен, Москва, виняток деякою мірою Сеул), то це успіх, якщо ж ігри Олімпіади проводяться на іншому континенті, в умовах високогір'я і значною віддаленості (Мельбурн, Токіо, Монреаль, Атланта, Сідней), то – порівняльна невдача. Прикладом оптимальної побудови заключного етапу підготовки з урахуванням кліматичних особливостей і різкої зміни годинного поясу може служити підготовка на стадіоні у Приморському краї до Олімпійських Ігор у Сеулі (1988) [3]. В результаті застосування відповідної методики легкоатлети виступили більш ніж успішно (росіяни тоді завоювали 8 золотих медалей, а українці – 6).

Докорінна перебудова суспільства, супутня їй економічна криза і політична нестабільність вплинули на стан спорту вищих досягнень. Українська легка атлетика опинилася в принципово нових і дуже складних умовах. Була втрачена можливість тренування на кращих спортивних базах, таких як навчально-тренувальна база в Цахкадзорі; база в Ешерах; спортивних базах, розташованих в Росії. Перервалися творчі зв'язки з фахівцями Росії з бігу і стрибків, висококваліфікованими фахівцями Білорусі з метань (чильне місце легкоатлетів цих країн визначив ІХ чемпіонат світу в Парижі). Погіршилося інформаційне забезпечення спортивної підготовки. Різко знизилася реальна заробітна платня тренерів та інших фахівців, скоротилася кількість спортивних шкіл і, відповідно, контингент юних легкоатлетів. На роботу за кордон, або на постійне місце проживання виїхала значна кількість головних тренерів і спортсменів високого класу.

Обмежене державне фінансування спорту ускладнило задачу створення власної ефективної системи олімпійської підготовки.

На тлі усього цього цілком закономірними виглядають результати останнього олімпійського десятиріччя, і особливо останніх Ігор XXVII Олімпіади.

На сьогоднішній день фахівцями-науковцями зроблений об'єктивний аналіз стану розвитку легкоатлетичного спорту в Україні, розроблена загальна теорія підготовки спортсменів в олімпійському спорті [2], яка одержала всебічне і цілісне оформлення як самостійна навчальна і наукова дисципліна.

Розроблені основні положення концепції підготовки спортсменів України до Олімпійських Ігор, у яких передбачена реалізація сучасного

арсеналу організаційних, матеріально-технічних і науково-методичних факторів, спроможних забезпечити її високу результативність.

Є припущення, що фінансування спорту вищих досягнень якщо і поліпшиться, то незначно. Тому необхідно приділити особливу увагу спортивній еліті, групі молодих найбільш перспективних легкоатлетів, які пройшли якісне тестування і відбір. Необхідно зробити точні розрахунки, скільки легкоатлетів варто включати в національну збірну. У системі підготовки варто використовувати новітні технології: комп'ютерну техніку, супертренажери, відбудовані комплекси, барокамери моделюючи умови середньогогір'я і т. ін. Необхідно рішуче відмовитися від застосування сумнівних фармакологічних препаратів.

Одним із напрямків, успішна реалізація якого має послужити пробудженню інтересу до олімпійського спорту взагалі і до легкої атлетики зокрема, на наш погляд, є маркетингова діяльність в олімпійському спорті.

В олімпійському маркетингу доцільно виділення двох напрямків:

- маркетинг олімпійського спорту;
- маркетинг за допомогою олімпійського спорту [4].

Основне значення для розвитку олімпійського руху має перший напрямок. Саме в ньому відображаються зусилля структур олімпійського спорту знайти можливість успішного розвитку олімпійського руху в сучасних соціально-економічних умовах, що стрімко змінюються.

Реалізація цілей маркетингу може бути переведена з теоретичної площини в сферу ефективної практичної діяльності організаційно-управлінських структур олімпійського спорту тільки тоді, коли для цього дозріють об'єктивні передумови. До них варто віднести:

- високий ступінь інформованості населення про олімпізм, як суспільний феномен, інтелектуальна та психологічна готовність населення до сприйняття ідей олімпізму;

- достатньо високий рівень прибутків населення, що забезпечує платоспроможний попит на продукт олімпійського спорту;

- наявність вільного часу населення, що дозволяє більш-менш активно брати участь в олімпійському русі в якості споживача продукту олімпійського спорту;

- висока якість продукту олімпійського спорту, що гарантує попит на нього з боку значного числа споживачів;

- насиченість ринку в сфері олімпійського спорту, тобто наявність широкого асортименту продуктів олімпійського спорту та присутність на ньому усіх категорій споживачів (глядачів, представників бізнесу і засобів масової інформації – ЗМІ).

Ми констатуємо, що стосовно України жодна з позначених

передумов не дозріла в повному обсязі. Проте, певні зрушення в цьому плані є. Варто привітати ініціативи Героя України С. Бубки, що обговорив із Президентом шляхи розвитку українського спорту і запропонував основні напрямки підготовки до Олімпійських ігор в Афінах. Його комерційна діяльність дозволяє утримувати легкоатлетичну спортивну школу, що складається з 300 дітей та їхніх тренерів. Рекордмен світу працює над концепцією донецької олімпійської академії, яку має намір створити й очолити. У ній він передбачає об'єднати дорослий і дитячий спорт. У плани легкоатлета входить проведення турнірів кращих стрибунів з жердиною світу в Донецьку, організація значних міжнародних легкоатлетичних змагань.

Висновки. Ігри XXVII Олімпіади в Сіднеї визнано самими успішними за всю історію. Майбутнє Олімпійського руху бачиться оптимістичним, світ ще раз переконався в значущості Олімпійських ігор. На сьогоднішній день інтереси України в МОК представляють два визначних майстра з легкої атлетики України В. Борзов і С. Бубка. Це безсумнівно визнання не тільки особистих спортивних досягнень, їхнього внеску в розвиток олімпійського руху, але ролі і місця, що повинно належати в ньому Україні.

І в той же час, теперішні досягнення українських легкоатлетів незначні (2 бронзові медалі в Сіднеї). Легка атлетика України переживає не кращі часи. Перспективи нашого олімпійського спорту напряму залежать від того, наскільки міцний фундамент його подальшого розвитку буде закладений. Якщо ми хочемо домогтися успіху в Афінах на Іграх XXVIII Олімпіади, нашій системі олімпійської підготовки потрібна капітальна перебудова, а не косметичний ремонт. Олімпійська легка атлетика – це відпрацювання модельних технологій виживання людини в екстремальних умовах і тому потребує більш детальних досліджень.

Література

1. Балахничев В. Системный сбой в Сиднее. – Легкая атлетика. – 2000. - № 9-10. – С. 3.
2. Платонов В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте: история развития и современное состояние // Наука в олимпийском спорте. – 1999. – Спец. выпуск. – С. 3-33.
3. Савченко В.Г., Горбенко В.П., Новіков В.П. Українські спортсмени на орбіті олімпійського спорту: Навчально-методичний посібник. – Дніпропетровськ, 2003 – 77 с.
4. Хуссам М. Особенности и целевой компонент маркетинговой деятельности в олимпийском спорте // Наука в олимпийском спорте. – 1998. - №1. – С. 24-29.

Стаття надійшла 08.09.2003 р.

ІМІДЖЕВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УКРАЇНСЬКОГО СПОРТУ (за матеріалами українського спортивного аналітичного серверу uaSport.net)

Садовник Олена

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. Стаття присвячена визначенню структурно-змістовних характеристик українського спортивного аналітичного серверу uaSport.net та виявленню іміджевих характеристик українського спорту за його матеріалами.

Ключові слова: імідж, Інтернет, інформаційне повідомлення, види спорту
Аннотация. Садовник О. Имиджевые характеристики украинского спорта (за материалами украинского аналитического сервера uaSport.net). В статье сделана попытка определения структурно-содержательных характеристик украинского спортивного аналитического сервера uaSport.net и выявления имиджевых характеристик украинского спорта по его материалам.

Ключевые слова: Имидж, Интернет, информационное сообщение, виды спорта
Annotation. Sadovnik Olena. Ukrainian sport's image characteristics. The article is devoted to the determination of structural and profound characteristics of Ukrainian sports analytic server uaSport.net and discovery of image characteristics of Ukrainian sports using the materials of this server.

Key words: Image, Internet, communication, kinds of sport

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато проблем сучасного світу є тими проблемами, що вирішуються на комунікативному рівні. Вони не вимагають для свого вирішення суттєвих матеріальних внесків [2]. Англійці говорять, що уряд не тільки повинен керувати ефективно, але й населення повинно бути переконаним, що ним ефективно керують. Це, так би мовити, дві сторони однієї медалі: її реальна сторона та сторона символічна [3]. Оскільки людина живе не лише у світі реальному, але й у світі символічному, імідж – одиниця саме цього символічного світу – є першим і доволі стабільним уявленням про об'єкт [1, 3].

Імідж в концентрованій формі задає сутність людини чи організації. Звідси можна зробити висновок, що чим точніше виберуть та побудують імідж, тим ефективнішою буде комунікація [2].

У багатьох галузях діяльності (політика, економіка, бізнес, спорт) імідж стає основною інформацією про об'єкт [3].

Тому надзвичайно важливим є дослідження структури та змісту висвітлення українського спорту засобами масової комунікації, аналіз та складання іміджевої моделі спорту, впровадження якої дозволило б підвищити статус спорту у країні та створити позитивний враження про Україну як спортивну державу за кордоном.

Дослідження виконується відповідно до планів науково-дослідної роботи Львівського державного інституту фізичної культури.

Таким чином, **метою** нашого пілотного дослідження є визначення іміджевих характеристик українського спорту за матеріалами українського спортивного аналітичного серверу uaSport.net за лютий-серпень 2003 року.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, узагальнення практичного досвіду, метод абстрагування, системно-структурний аналіз, метод логічних висновків.

Організація дослідження. Нами було проаналізовано матеріали українського спортивного аналітичного серверу uaSport.net за період лютий-серпень 2003 року. При опрацюванні інформації було зафіксовано змістовні характеристики у представлених повідомленнях та виявлено співвідношення між представленими інформаційними повідомленнями у видах спорту та джерелами одержання інформації.

Результати досліджень. Структурну основу інформаційних матеріалів серверу складають рубрики та характерне розміщення інформації на сторінці. Рубрики, в основному, класифікують інформаційні повідомлення за видами спорту (футбол, хокей, баскетбол, формула-1, бокс, різні), послуги (дозволяють, наприклад, передплатити новини), фото дня. У структурі розміщення повідомлень можна виділити центральний текст, колонку під назвою “Матеріали”, повідомлення якої збігаються за тематикою з центральним текстом, колонку “В інших розділах”, повідомлення якої є відміними за тематикою від центрального тексту. Тематика матеріалів, які подаються у правій колонці зі світлинами, та “підвалі” сторінки обирається довільно редакцією серверу. Інформація цих підрозділів не є новинною, межі її датування можуть складати від місяця до року (після виходу повідомлення вперше на сервері).

Позитивним моментом у структурній організації серверу є наявність форуму, де його відвідувачі можуть поділитись своїми враженнями від подій спорту та спілкуватись з іншими учасниками форуму.

За період лютий-серпень 2003 року нами було зафіксовано 1030 інформаційних повідомлень з різних видів спорту. 75% повідомлень було присвячено подіям міжнародного спорту, відповідно у 25% новин можна було простежити виступи українських спортсменів на внутрішніх змаганнях та за кордоном. Таке співвідношення у висвітленні подій не йде на користь популяризації українських спортсменів та національного спорту України.

Видом спорту, висвітленню подій якого автори надають найбільшу перевагу, є футбол (рис. 1). Подіям міжнародного футболу (чемпіонати

Італії, Іспанії, Англії, Німеччини, Франції, Греції та Росії, матчі Ліги чемпіонів, Кубку УЄФА, трансфери та скандали) присвячено 24% повідомлень, натомість висвітлення українського футболу відбувається у 8% від загальної кількості новин. Інформація про українських легіонерів у європейських клубах (найчастіше Шевченко, Ребров та Лужний) подається у 3% інформаційних повідомлень (загальна сума новин футболу складає 35%). Слід зауважити, що новини футболу подаються оперативної, статистичної, аналітичної інформації та інтерв'ю зі спортсменами та тренерами представлені великими обсягами (понад 2 тис. знаків).

Події міжнародного хокею (у переважній більшості – матчі НХЛ) представлені у 14% матеріалів. Подія за участю українських хокеїстів присвячено 3% інформаційних повідомлень, 3% від усіх матеріалів складають новини українського баскетболу. Натомість висвітлення перебігу матчів НБА можна спостерігати у 10% повідомлень. Повідомлення про перегони Формули-1 можна простежити у 14% новин (тоді, як про український автоспорт згадується лише у 0,4%). Співвідношення новин міжнародного боксу та українського професійного рингу складає 6,5% проти 4,5% відповідно. Види спорту, що об'єднані рубрикою “різні”, висвітлюються у 10% матеріалів.

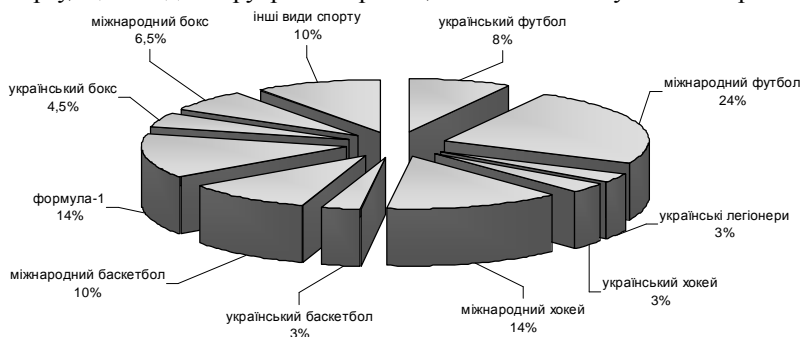

Рис. 1. Співвідношення інформаційних повідомлень у видах спорту на сайті uaSport.net

Серед цих видів спорту найбільш популярними (по 1,5%) є теніс та екстремальні види спорту, а також велоспорт (1%). Кількість повідомлень про новини олімпізму, події волейболу, спортивної та художньої гімнастики, шахів, гандболу, зимових видів спорту тощо не перевищує 0,6%. Але навіть ця інформація подається неоперативно та в переважній більшості випадків є надзвичайно застарілою. Результати ж перебігу змагань у плаванні та легкій атлетиці, навіть за умови перемоги

українських спортсменів на чемпіонатах Європи та світу, потрапляють на сторінку у 0,4 % та 0,1% відповідно. Прикладом подання застарілої інформації може бути розташування на сторінці під час чемпіонату світу-2003 з плавання повідомлення про перемогу Яни Клочкової на чемпіонаті Європи-2002. Але навіть наявна інформація про виступи спортсменів “інших” видів спорту позбавлена аналітики і подається невеликим обсягом.

Змістовно значну частину матеріалів складають скандальні історії та розповіді про трагедії (про це свідчать заголовки: “Доля Кличка знову вирішується у суді”, “Нейджела Менселла побили біля власного будинку”, “Беккеру присудили два роки ув’язнення” та ін.).

Щодо джерел одержання інформації, то у 45 % випадків матеріали серверу мають посилання на російські джерела (найчастіше електронні версії газети “Спорт Экспресс”, сайти РТР-Спорт, sport.rbc.ru, NHL.ru, агентства РИА-Новости та ін.), у 26 % на американські джерела (Associated Press та ін.), у 22 % автори користуються українськими інформаційними ресурсами (газета “Команда”, офіційний сайт Кличків, Українська хокейна агенція, сайти ФК “Динамо” та “Шахтар” та ін.) і 7% усіх використаних джерел припадає на Інтернет-сайти, зареєстровані у європейських країнах (uefa.com, bbc.co.uk та ін.).

Жодного разу при висвітленні новин українського спорту не було посилання на вітчизняні інформ агентства. Значну частину інформації про українських спортсменів одержано з Інтернет-сайтів інших країн.

Подання ж частини матеріалів Інтернет-сайтів інших країн у первинному, непереробленому вигляді розповсюджує уподобання та погляди на Україну та український спорт іноземних журналістів.

Висновки.

- У переважній більшості випадків (понад 95%) у матеріалах українського спортивного аналітичного сервера uaSport.net за період лютий-серпень 2003 року висвітлено новини професіонального спорту.
- Лише 25% повідомлень українського спортивного аналітичного сервера uaSport.net присвячено подіям українського спорту.
- Пріоритетними для висвітлення видами спорту є футбол (в загальному 35%), хокей (17%), формула-1 (14%), баскетбол (13%) та бокс (11%). Повідомлення про усі інші види спорту надходять у незначній кількості та неоперативно.
- Російська мова інтерфейсу та повідомлень, а також подання непереробленої інформації про український спорт з серверів інших країн не сприяє створенню позитивного уявлення про вітчизняний

спорт та спортсменів.

Актуальною є потреба у створенні україноорієнтованих інформаційних ресурсів що зумовлює подальший напрямок досліджень.

Література.

1. Королько В.Г. Паблік рилейшнз: Наукові основи, методика, практика: Підручник. – 2-е вид., доп. – К.: Скарби, 2001. – 400 с.
2. Почепцов Г.Г. Профессия: имиджмейкер. – 2-е изд., испр. и доп. – К.: ИМСО МО Украины, НФВ «Студцентр», - 1998. – 256 с.
3. Почепцов Г.Г. Имиджелогия. М.: Рефл-бук, К.: Ваклер – 2002. – 704 с.

Стаття надійшла 15.09.2003 р.

ТЕРМІНИ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Боровська Ольга

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. У статті проаналізовано терміни та терміносполуки іншомовного походження галузі фізичної культури та спорту, наводяться приклади запозичених термінів з різним ступенем мовної асиміляції.

Ключові слова: термінологія фізичної культури та спорту, спортивні терміни, запозичені терміни.

Аннотация. Боровская Ольга. Термины иноязычного происхождения в украинской терминологии отрасли физической культуры и спорта. В статье проанализированы термины и терминологические сочетания иностранного происхождения отрасли физической культуры и спорта, приведены примеры терминов с разной степенью языковой ассимиляции.

Ключевые слова: терминология физической культуры и спорта, спортивные термины, иноязычные термины.

Annotation. Borovska Olga. The terms with foreign origin in Ukrainian terminology of physical culture and sport. The terms and term combinations of foreign origin in physical education and sport field have been analyzed in the article. It has been given the samples of such terms with different level of the assimilation.

Key words: the terminology of physical education and sport, sport terms, terms with foreign origin.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потреба дослідження термінів та термінології галузі фізичної культури та спорту пов'язана з кількісним зростанням термінологічних найменувань, з посиленням лексичного та структурного впливу спеціалізованої термінології на загальнолітературну мову і, особливо, з активним розвитком та прогресом галузі. Відсутність ґрунтовних наукових досліджень, присвячених вивченню національних та інтернаціональних компонентів в українській термінології з фізичної культури та спорту, їх

ролі у формуванні нових термінологічних одиниць, їх функціонуванні, співвідношенні національного та інтернаціонального у галузі фізичної культури та спорту визначає **актуальність** нашого дослідження. Система української термінології з фізичної культури та спорту на науковому рівні вивчена недостатньо. Окремі аспекти української спортивної термінології вивчали Ф.Т. Шалгин (1967), М.М. Паночко (1978), А.Г. Кочур (1998), І.Т. Янків (2000) та інші. Проте роль національного словотвірного фонду у формуванні української термінології з фізичної культури та спорту, виявлення тих словотвірних потенцій загальноживаних автохтонних слів, що базуються на узагальнюючій природі слова, які закладено в його смисловій структурі, у порівнянні з дослідженнями місця і функції іншомовного, інтернаціонального засвоєного з інших мов, співвідношення національного та інтернаціонального на сучасному етапі не отримали належного висвітлення. Тому відтворити розвиток спорту в його термінах і виразах, розглянути при цьому терміносистему на функціональному рівні в національному та інтернаціональному аспектах: появу термінів, їх вживання, конкуренцію з аналогічними новоутвореннями, вхід у терміносистему було завданням нашого дослідження.

Дослідження проводиться відповідно до теми 3.1.2 **“Спортивне термінознавство: проблеми української та чужоземних мов”** Зведеного плану науково-дослідницької роботи у сфері фізичної культури та спорту на 2001 – 2005 рр. Державного комітету молодіжної політики, спорту та туризму України.

Об’єктом нашого дослідження була українська термінологія галузі фізичної культури та спорту. Зростаючий обсяг інформації про фізичне виховання та спорт, велика кількість перекладів з англійської, російської та інших мов, які здійснюються на сучасному етапі, розширення кола фахівців, поява нових видів спорту – усе це викликає значний інтерес до вивчення цієї термінологічної системи.

Чимала кількість термінологічних іновацій у мові, які становлять до 90% всіх новоутворень [1], потребує уважного вивчення та наукового аналізу. Частина інтернаціональних термінів у сучасних терміносистемах є надзвичайно високою, що підтверджується цілим рядом спеціальних досліджень [1, 2]. Яскравим прикладом тенденції до інтернаціоналізації в термінології є молоді терміносистеми, розвиток яких припадає на останні десятиріччя. Як зазначає Л. Ткачова “найзначніша кількість інтернаціональних термінів спостерігається в тих підмовах, які стають надбанням всього суспільства і розвиваються на рівні міжнаціональних контактів” [3].

Термінологія з фізичної культури та спорту належить до нових

пластів української мови. Процес її активного творення відбувається в останні десятиріччя. Тому проблема її інтернаціоналізації набуває особливої актуальності у зв'язку з її уніфікацією, як у межах української мови, так і на міжнаціональному рівні.

Саме тому **метою** нашого дослідження було проаналізувати співвідношення національних та інтернаціональних термінів і терміносполук в українській термінології з фізичної культури і спорту та окреслити шляхи її подальшого розвитку.

У цій статті ми детальніше зупинимося на аналізі термінів та терміносполук іншомовного походження та інтернаціональних термінів.

Матеріалом дослідження було обрано тлумачні та перекладні словники української мови.

Нами проведено детальний аналіз “Великого тлумачного словника сучасної української мови”. Цей словник включає 170.000 слів та словосполучень та розрахований на широкий загал читачів. За своєю структурою словник є реєстрово-гніздовим. Мотивація включення слова у словник зумовлена його фактичним використанням у текстах художньої літератури, науково-популярних виданнях, масових часописах, технічній літературі та усній мові. Окрім того наводиться основна термінологія сучасної науки та техніки. Аналізований словник є єдиним однотомним тлумачним словником української мови.

Проведений показав, що з 170.000 слів і словосполучень 850 (0,5 %) належать до терміносистеми галузі фізичної культури та спорту.

У відібраній групі спортивних термінів 600 є інтернаціональними або запозиченими (70%), а 250 – автентичними українськими (30%) [4].

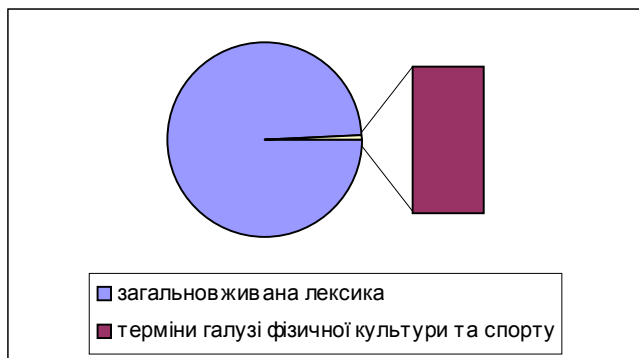

Рис.1 Співвідношення загальноживаної і спеціалізованої лексики у великому Тлумачному словнику української мови.

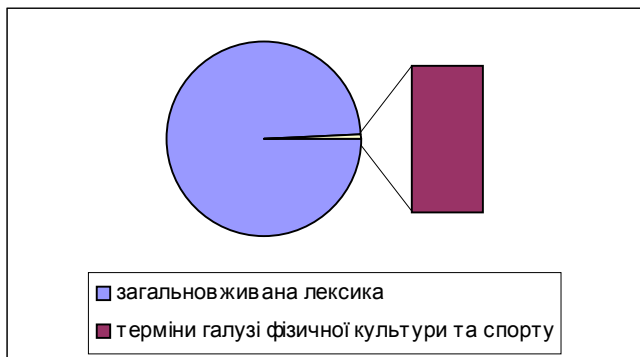

Рис.2 Співвідношення автентичних та запозичених термінів у галузі фізичної культури і спорту.

Нами встановлено, що поміж термінів іншомовного походження 160 (40 %) – англійські (*аут, аутсайдер, бадмінтон, баскетбол, боб, бобслей, бокс, бодібілдинг, боулінг, буліт, бутси, ватерполо, волейбол, гандбол, гандикап, гейм, гіт, гол, дербі, джеб, допінг, дриблінг, еспандер, інфайтинг, каное, карт, кастинг, кроль, крос, корнер, крауч, крикет, крокет, клінч, клуб, кетч, кікбоксинг, лайнсмен, лаун-теніс, лідер, матч, міні-матч, міні-футбол, мотобол, мотокрос, нокаут, нокдаун, ринг, ринк-хокей, рекорд, реслінг, рефері, ралі, реверс, регбі, свінг, сервер, серфінг, сет, сетбол, сингл, скейт, скейтборд, скіф, скутер, слайд (слейд), смеш, софтбол, спаринг, спаринг-партнер, спідвей, спідстер, спікер, старт, стенд, тайм, тайм-аут, тренування, траверс, трек, трек, треджен, тренажер, фальстарт, фан, фініш, фол, форвард, форсинг, форхенд, футбол, фук, фукс, хавбек, хет-трик, хокей, чемпіон, чемпіонат, шейпінг, шингард*); 83 (20 %) – французькі (*арбітр, бар'єрист, батман, батут, блокаж, брас, волан, вольт, галоп, гамбіт, гантель, гарда, дебют, дегаже, дубль, еспадрон, естафета, естокада, етап, журі, карамболь, кульбіт, культуризм, курбет, костюм, команда, командор, легіонер, ліга, лонжа, манеж, марш, медаль, модель, моделізм, орієнтування, рикошет, рипост, реприза, реванш, редублеман, тур, тура, туризм, турнір, туровий, туше, трамплін, трансфер (трансферт), фланг*); 42 (10 %) – грецькі (*автогонщик, автодром, атлет, атлетика, аритмічний, гімнаст, гімнастика, дельтаплан, диск, дискваліфікація, дискобол, марафон, іподром, олімпіада, стратегія, трапеція*); 58 (14 %) – латинські (*авіамоделізм, велосипед, велотрек, квінтет, клас, класик, рекреація, реабілітація, результат, супінація, фігура, центр, юніор*); 37 (9 %)–

німецькі (*бліцтурнір, кегельбан, кегель, ласт, мітельшпігель, рапіра, туш, фехмейстер (фехмайстер), фехтування, шайба, шверборт, шпагат, шпажист, штанга, штангіст, штраф*); 11 (3%) – італійські (*граната, дуєт, квартет, регата, фаворит, фінт, фора, шпага*); 8 (2 %) – японські (*джіу-джитсу, дзюдо, тхеквондо, хатха-йога*); 6 (1,5 %) – перські (*шах, шахи, шахівниця, шахіст*); 4 (1%) – голландські (*банка, шлюп, яхта*); 3 (0,75 %) – російські (*город, городки, лапта, самбо*); 2 (0,5 %) – польські (*кий, шеренга*); 1 (0,25 %) – шведське (*бум*). Решта термінів складаються з терміноелементів, різних за своєю етимологією. Наведемо для прикладу: *автоклуб, автокрос, блицтурнір, контратака, контрастун, контрудар, велодром, велоспорт, велобаза, велопробіг, мотокрос, моторалі, мотоперегони, антидопінговий, яхтклуб, яхтсмен*.

Проаналізовані нами терміни чужомовного походження мають різний ступінь асиміляції у терміносистемі галузі фізичної культури та спорту і в українській мові загалом. Такі терміни як *медаль, клас, фігура, баскетбол, чемпіон, гол, крос, клуб, спорт, тренування, футбол, велосипед, центр, гімнастика, диск, штраф, естафета, етап, тур, туризм, граната, фаворит, шпага, шахи, шеренга* давно увійшли в українську мову, підпорядковуються правилам її граматики, утворюють похідні, входять до словосполучень, відповідають нормам її фонетики. Наприклад: *фігура – легка фігура, важка фігура, фігурне ковзанярство, фігурист, фігуристка*;

медаль – золота медаль, срібна медаль, медаліст, медалістка;

центр – центральний нападник, центральна лінія, центровий, центрфорвард;

результат – відмінний результат, рекордний результат, результативний;

юніор – юніорська дистанція, юніорські змагання, юніорка;

штраф – штрафний удар, штрафник, штрафувати;

турнір – міжнародний турнір, цьогорічний турнір, турнірна таблиця;

футбол – аматорський футбол, великий футбол, футболіст, футболістка, футбольний, футболка, міні-футбол;

чемпіон – олімпійський чемпіон, чемпіон світу, абсолютний чемпіон, чемпіонат, чемпіонство, чемпіонський;

Нами виявлено терміни та терміносполуки іншомовного походження, запозичені не так давно разом із поняттями, які називають і на сучасному етапі проходять процес асиміляції в українській мові. Саме тому вони мають різні варіанти написання та вимови, зафіксовані у словниках: *тхеквондо = тайквондо = теквондо; тайбокс = тай-бокс*;

ушу = у-шу; фехтмейстер = фехтмайстер; кунгфу = кунфу = кун-фу; бейсбол = безбол; трансфер = трансферт. На нашу думку, в термінології з фізичної культури та спорту залишиться найпростіший варіант термінів, який найкраще відповідатиме законам української мови. Певна кількість запозичених термінів має лише один варіант, хоча його вживання порушує вимогу відповідності нормам мови та милозвучності, наприклад *віндсборфінг, хет-трик, аутсайдар, крауч, треджен, кегельбан, шорт-трек, хула-хуп.*

Висновки. Загалом зазначимо, що в українській термінології з фізичної культури та спорту спостерігається значне переважання інтернаціональних та запозичених термінів по відношенні до національних, цифрове співвідношення становить 70% до 30%. Поповнення основної маси термінів відбувається шляхом прямого запозичення з інших мов чи калькування. Маючи міцну інтернаціональну основу, українська термінологія з фізичної культури та спорту активно розвивається та прогресує. Поглинаючи значну кількість запозичень, асимілюючи їх мова творить нові терміни, проте слід пам'ятати, що лише те запозичення є виправданим, яке не має автентичного відповідника. Українська мова має значні ресурси для збагачення терміносистем різних галузей у тому числі й галузі фізичної культури та спорту.

Для нормального функціонування галузевої терміносистеми варто докладати чималої уваги з боку мовознавців та фахівців спорту до унормування та стандартизації терміносистеми галузі фізичної культури та спорту, а також провести додаткові дослідження..

Література

1. Дяков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.В. Основи термінотворення. – К.: – Видавничий дім “KM Academia”. - 2000. – 238 с.
2. Белодед И.К. Интернациональные элементы в лексике и терминологии. – Харьков: Вища школа, 1980. – 208 с.
3. Ткачева Л.Б. Экстралингвистическая обусловленность лингвистических процессов в терминологии // Отраслевая терминология и ее экстралингвистическая обусловленность. – Воронеж, 1986. - С. 3 – 14.
4. Боровська О. Співвідношення національних та інтернаціональних термінів в українській термінології сфери фізичної культури та спорту // Молода спортивна наука України: Зб. наук праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів: НВФ “Українські технології”. – 2003. – Т.1. – С.35 – 40.

Стаття надійшла 01.07.2003 р.

УКРАЇНЬСЬКА СПОРТИВНА ТЕРМІНОЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ОСІБ ЖІНОЧОГО РОДУ

Паночко Михайло, Паночко Михайло (молодший)
Дрогобицький педагогічний університет ім. Івана Франка
Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника

Анотація. У статті дослідженні і виявлені семантичні і словотвірні особливості спортивних термінів на позначення осіб жіночого роду. Це дасть можливість запропонувати аспекти удосконалення сучасної української наукової спортивної термінології та обґрунтувати основні шляхи її стандартизації.

Ключові слова: українська спортивна термінологіка, терміносистема, фізичне виховання і спорт.

Аннотация. Паночко Михаил Николаевич, Паночко Михаил Михайлович. Украинская спортивная терминология относительно особой женского рода. В статье исследованы и показаны семантические и словообразовательные особенности спортивных терминов на обозначения женских личных наименований. Это предоставит возможность предложить новые аспекты усовершенствования современной украинской научной спортивной терминологии и обосновать главные пути ее стандартизации.

Ключевые слова: украинская спортивная терминология, терминсистема, физическое воспитание и спорт.

Annotation. Panochko Mukhailo Mukolayovuch, Panochko Mukhailo Mukhailovuch. Ukrainian sporting terms for feminine gender determination. Symantec and word-formational peculiarities of sport terms of feminine gender are investigated and found out in this article. This will give the possibilities to offer principles of modern scientific sport terminology improvement and to substantiate the main ways of its standardization. Key words: Ukrainian sport terminology, term system, physical culture and sport.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гасло батька української фізичної культури Івана Боберського «У здоровому тілі - здорова душа» є життєздатним і на сьогоднішній день.

Боберський об'їздив буквально усю Галичину з рефератами про значення фізичної культури і спорту для нашого народу, зокрема для молоді й жіноцтва. Він невтомно пропагував розвиток українських спортивних товариств і гуртків, виступав за вироблення і розвиток української спортивної термінології.

У кожній живій мові ніколи не припиняється процес поповнення її новими словами. Частина їх створюється шляхом словотворення. «Нові слова утворюються переважно за старими зразками, за аналогією з утвореннями, що належать до давніх регулярних продуктивних типів у межах старих моделей і рядів» [Шанський, 1967].

В науці про словотвір (дериватологію) мовознавці повинні в першу чергу вивчати масові явища, а не поодинокі слова. У межах окремих

частин мови при більш уважному спостереженні вдається встановити ряди однотипно утворених слів. Ці ряди перебувають між собою у лексико-семантичних, граматичних та словотвірних взаємозв'язках.

Таким чином, у словотвірній будові частин мови створюється взаємозв'язана і взаємозумовлена системна цілість більше або менше узагальнених словотворчих величин. У дериватології цій системі словотвірних величин відповідають такі, по висхідній лінії, словотвірні поняття, як: словотвірний тип, словотвірний розряд, словотвірна категорія, словотвірний клас [Ковалик, 1961].

Питанню про вміщення всієї системи словотвірної мови в ієрархічну драбину словотворчих понять від найвищого – клас, через категорію, розряд, аж до словотворчого типу спеціально багато уваги приділяв І.І.Ковалик у своїх дослідженнях з порівняльно-історичного словотвору іменників у слов'янських мовах [Ковалик, 1958].

Творення нових термінів, у тому числі і спортивних, відбувається у руслі загальномовних словотвірних процесів і фактично не можливо виділити тих чи інших словотвірних моделей, які би виявлялися лише в певній термінології. Однак, у межах будь-якої термінологіки загальномовні словотвірні моделі виявляються своєрідно.

Дослідження здійснювалося відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи Дрогобицького педагогічного університету ім. Івана Франка та Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника.

Метою нашої статті є дослідження становлення української спортивної термінології, зокрема її складової частини - української спортивної термінологіки на означення осіб жіночої статі за родом занять.

Завданням нашого дослідження є класифікація спортивних жіночих особистих номінацій за способом їх творення, входженням до різних словотвірних моделей.

Основні результати дослідження.

Одним із першочергових завдань, що стоять перед дослідниками спортивної термінологіки взагалі, а української зокрема, є встановлення способів словотвірних моделей, які виявляються у різних лексико-семантичних і лексико-граматичних її групах.

Більшість термінів – слів у складі української спортивної термінологіки утворена шляхом афіксального способу словотвору, який полягає у з'єднанні афіксальних морфем з кореневою або похідною частиною слова в одне слово «за певними словотвірними моделями, правилами, тенденціями, що існують у даній мові на різних етапах її розвитку» [Ковалик, 1961].

Українська спортивна термінологіка на означення осіб жіночої статі за родом занять, безперечно, заслуговує на увагу. Масова участь жінок у спортивному русі викликала появу цілого ряду нових слів, які збагатили словниковий склад сучасної української літературної мови. Зовсім очевидним є те, що однією з найважливіших причин продуктивності творення в цій групі іменників є необхідність підкреслити, що мова йде саме про жінку, яка займається фізкультурою, певним видом спорту.

Спортивна термінологіка цього розряду твориться в сучасній українській літературній мові від іменникових, дієслівних та прикметникових основ. Причому частина цих термінів твориться від основ іншомовного походження.

Серед термінологіки, що вживається на означення осіб за родом спортивних занять, переважає суфіксальний спосіб словотворення.

Назви для позначення осіб жіночої статі творяться від назв осіб чоловічої суфіксальним способом за різними моделями. Варто зазначити, що на сьогодні в цьому питанні немає єдиної думки. Одні дослідники (Виноградов В.В., Авакова О.С., Піскун В.Т., Плющ М.Я.) (причому їх більшість) вважають, що такі корелятивні пари творяться від назв осіб чоловічої статі. Інші (Мойсєєв О.І., Баженов М.Я. та ін.) дотримуються думки, що між такими парами нема кореляції і вони утворені від спільних твірних основ. Ми в своїй роботі приєднуємося до думки перших.

(При побудові моделей використовуємо символи: ДО – дієслівна основа, ІО – іменникова основа, ПО – прикметникова основа, ПрО – прислівникова основа, ЗО – займенникова основа, ЧО – числівникова основа).

Словотвірна модель «ІО + ка».

За цією моделлю у сфері української спортивної термінологіки утворено такі слова як: *тенісимстка, буєримстка, планеримстка, скутеримстка, парашутимстка, фігуримстка, туристка, масажимстка, рапіримстка, баскетболімстка, гандболімстка, медалімстка* та ін.

У всіх дериватах, утворених за цією моделлю, наголос падає на суфікс твірної основи.

Корелятивні назви осіб жіночої статі творяться від тих же твірних основ, що й іменники – назви осіб чоловічої статі, за **моделями: «ІО + ниця»**. Названа модель послужила зразком для творення таких термінів: *вемршниця, лимжниця, розрядниця, фізкультурниця, лумчниця, учамниця*.

У поданих дериватах і в відповідних іменниках – назвах осіб

чоловічої статі, наявні чергування задньоязикових з шиплячими на стику морфем. У дериваті «*учасниця*» усічений кінцевий приголосний основи. Наголос у всіх дериватах падає на основу і переважно збігається з тими іменниками, від яких вони утворені.

Словотвірна модель «ДО + ниця».

Тут слід виділити такі терміни як: *наїмзниця, мандрівниця, провідниця, представниця, захисниця, порушниця, наставниця.*

У цій моделі твірні основи втрачають тематичні голосні, а дієслівний суфікси усикаються. У дериватах «*наїзниця*», «*захисниця*» усикається також кінцевий приголосний твірної основи.

Наголос у поданих дериватах падає або на основу, або на суфікс.

Словотвірна модель «ПРО + иця»

За цією моделлю утворені такі спортивні терміни: *першорозрядниця, другорозрядниця, третьорозрядниця, швидкісниця, гірськолижниця, воднолижниця, протимвниця, одноклубниця.* У всіх дериватах наголос падає на основу.

За моделями «ІО + ниця», «ДО + чиха», «ПРО + иця» утворено по одному спортивному терміну - назві осіб жіночої статі: *переможець – переможниця, плавець – плавчиха* (як і в назві особи чоловічої статі, твірна основа втрачає тематичний голосний), *мисливець – мисливиця.* У першому й третьому дериваті наголос такий же, як і в словах, що послужили твірними основами, у другому – на суфіксі.

Корелятивні пари на означення осіб жіночої статі творяться від основ назв чоловічої **за моделлю:»ІО + ниця».**

За цією моделлю утворено три спортивні терміни: *дресирувальниця, укладамльниця, метамльниця.* У процесі деривації усикається суфікс твірної основи (*дресирувальник – д्रेसирувальниця, укладамльник – укладамльниця, метамльник – метамльниця*). Наголос такий же, як і в твірних основах.

Корелятивні назви спортсменок часто творяться від іменників чоловічого роду з нульовим суфіксом **за моделлю: «ІО + ка»,** наприклад: *акробатка, гімнастка, чемпіонка, юніорка, легкоатлетка, екс-чемпіонка, призерка* і ін.. У всіх цих дериватах наголос такий же, як і в корелятивних назвах осіб чоловічої статі.

За цією ж моделлю творяться корелятивні назви спортсменок, у яких в ролі твірної основи виступають іменники – назви спортсменів чоловічої статі, утворених **за моделлю «ДО + ач»:** *випробувамч – випробувамчка, вимірювамч – вимірювамчка.* Як видно з прикладів, таких термінів усього два. В обидвох наголос такий же, як і в корелятивних іменників чоловічого роду.

До деяких термінів - назв осіб чоловічої статі, утворених за перерахованими вище моделями, наявні корелятивні назви осіб жіночої статі, утворені **за моделлю: «ІО + ка»** – *ковзанямрка, веслямрка*. Термін «веслярка» не зафіксований у словниках української мови, але вживається на сторінках спортивної преси. В обох дериватах наголос такий же, як і в корелятивних назвах осіб чоловічої статі.

Словотвірна модель «ІО + иця» (*гомниця*). В процесі деривації цього терміна відбувається усичення суфікса твірної основи: *гомник* – *гомниця*. За цією моделлю творяться назви осіб жіночої статі від складних іменників – назв чоловічої статі: *велогомниця, мотогомниця*.

В усіх дериватах, утворених за цією моделлю, наголос такий же, як і в відповідних іменниках чоловічого роду.

Висновки. Розвиток української спортивної термінологіки і її складової частини - української спортивної термінологіки на означення осіб жіночої статі за родом занять- яскраве свідчення збагачення і вдосконалення сучасної української мови, набуття нею дійсно державницької функції. Слід не забувати, що початки цієї термінології були закладені ще на початку ХХ ст. видатним українським спортивним діячем Іваном Боберським. Проблеми зазначеної роботи потребують подальших досліджень.

Література

1. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення. – К., 2000.
2. Ковалик І.І. Вчення про словотвір. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1961. – 83 с.
3. Ковалик І.І. Питання слов'янського іменникового словотвору. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1958.
4. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство. – Львів: Світ, 1994. – 216 с.
5. Сікорська З.С. Сучасна українська мова. Словотвір і морфеміка. – Луганськ, 2000. – 174 с.
6. Словотвір сучасної української мови. –К., 1979. – 406 с.
7. Шанский Н.М. Развития словообразовательной системы русского языка в советскую эпоху.// Русский язык в национальной школе. – М.,1967. –№ 3. – С. 3.

Стаття надійшла 10.09.2003 р.

З ІСТОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФЕХТУВАЛЬНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Бусол Василь, Ганіна Олена, Напалкова Тетяна*
Львівський державний інститут фізичної культури
Запорізький національний технічний університет*

Анотація. У статті розглядається проблема формування української фехтувальної термінології. Аналізуються терміни, що вживались в літературі та спортивних часописах Галичини до 1939 року. Підкреслюється необхідність уточнення і формування національної фехтувальної термінології та запровадження її в практику роботи тренерів, спортсменів, суддів.

Ключові слова: фехтування, термінологія, історія, Україна, Галичина.

Аннотация. Бусол В.А., Ганина О.В., Напалкова Т.В. Из истории становления украинской фехтовальной терминологии. В статье рассматривается проблема формирования украинской фехтовальной терминологии. Анализируются термины, употребляемые в литературе и в спортивной периодике Галичины до 1939 года. Подчеркивается необходимость уточнения и формирования национальной фехтовальной терминологии и внедрение её в практику работы тренеров, спортсменов, судей.

Ключевые слова: фехтование, терминология, история, Украина, Галичина.

Annotation. Busol V., Hanina O., Napalkova T. From the history of Ukrainian fencing terminology development. This article addresses the problem of formation of Ukrainian fencing terminology. The terms used in the literature and sports digests of Galicia prior to 1939 are analysed in the article. The authors underline necessity to further research and form the national fencing terminology with the purpose of its application by coaches, athletes and referees.

Key words: fencing, terminology, history, Ukraine, Galicia.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед фахівців фехтування України до цього часу існують проблеми, пов'язані з національною фехтувальною термінологією. Навіть наявність великої кількості інтернаціональних, запозичених з інших мов слів і словосполучень не полегшує, а навпаки, скоріше ускладнює ситуацію. Чи варто шукати українські відповідники французьким, російським, італійським чи англійським термінам? А може повністю перейти на мову міжнародного суддівства і спілкуватися у фехтувальному залі переважно французькою? Відповідь на ці та багато інших питань можна дати тільки враховуючи досвід попередніх поколінь українських спортсменів і тренерів з фехтування.

Дослідження виконується відповідно до планів науково-дослідної роботи Львівського державного інституту фізичної культури.

Метою дослідження був аналіз термінів, що вживались в літературі та спортивних часописах Галичини до 1939 року.

Результати дослідження. Шляхи історичного розвитку різних територій і місцевостей України були неоднорідними. Тому виразно простежується відмінність між фехтувальною лексикою, що була ужитку на Сході і Заході України. В той історичний період, коли формувалося спортивне фехтування, величезний простір Східної України належав Російській імперії. Панівні прошарки Росії, а саме вони займалися фехтуванням, знаходились в ХІХ ст. під значним впливом французької культури. Природно, що використовуючи в основному канони французької школи фехтування, в Росії, а отже і на Східній Україні широко вживали франкомовні терміни для визначення технічних і тактичних прийомів. Навряд чи у зрусифікованих мешканців заходу Російської імперії побутували українські фехтувальні терміни. Однак, вже в період визвольних змагань 1918-22 років про фехтування говорили українською мовою. Про це свідчить цікавий документ. У спецфондах Львівської Наукової Бібліотеки ім. В. Стефаника нами було знайдено копію рукописного підручника “Навчання до бою на шаблях” (переклад сотника Горшковського). Книжка була видана секцією з військових справ УНР [4]. Ця книга є найдавнішим відомим на теперішній час посібником з фехтування на українській мові. В книзі не вказано імені автора і року видання, але в каталозі бібліотеки є вказівка, що це переклад з італійської мови. Підручник переписано дуже ретельно і акуратно. Переписник точно відтворив усі малюнки до тексту і навіть художнє оформлення обкладинки: герб з тризубом і рослинний орнамент.

Незважаючи на свою відносну компактність (усього 60 рукописних сторінок), книга містить в собі найважливіші відомості про техніку і методику навчання фехтуванню, необхідні в однаковій мірі як спортсменам, так і їхнім інструкторам. Книга містить описи основних елементів техніки: вихідного положення, тримання зброї, бойової стійки, позицій і захистів, опис випаду, крока і випаду, крока назад і скачка назад.

Підручник “Навчання до бою на шаблях” є унікальною пам’яткою української фехтувальної термінології, створеної в той час.

Багато термінів, поданих у підручнику, аналогічні сучасним. Зустрічаються, однак, і явні русизми і мовні форми, не прийняті в літературній українській мові.

Для позначення бойових дій і фехтувальних прийомів автор перекладу намагався використовувати здебільшого українські слова, хоч повністю відмовитись від іноземних слів фехтувальними в той час, звичайно ж, не могли.

Так, наслідуючи французьку традицію, відповідь після захисту в підручнику називають рипостом, шаблю – еспадромом. Натомість

технічну дію, яку ми дотепер позначаємо іншомовним словом “батман”, названо українським словосполученням “рубка ескадрона”. Також замість латиномовного терміну “дистанція” вживається слово “віддалення”.

Незвичними для сучасного фахівця з фехтування є вживання таких слів, як “стежка” – фехтувальна доріжка, “одбив” – захист зброєю, “герць” – фехтувальний поєдинок.

Західна Україна, зокрема Галичина, у той час, коли відбувалося становлення сучасного спортивного фехтування, знаходилася у складі зовсім іншого державного утворення, ніж решта українських територій. З цієї причини фехтувальна термінологія, якою користувалися галицькі спортсмени в кінці XIX - на початку XX ст., значно відрізнялася від тієї, яку вживали фехтувальники Східної України. На формування галицького варіанту фехтувальної лексики значний вплив мало спілкування з західними сусідами Галичини. Існувало порівняно багато термінів для позначення мистецтва володіння зброєю. Як відомо, сучасний термін “фехтування” є похідним від німецького “das Fechten”. Хоча на момент виникнення перших українських фізкультурних товариств Галичина належала до Австро-Угорщини, де панівною мовою була німецька, цей термін не набув поширення серед українських руховиків. Зрідка він вживався в офіційних документах, які треба було погоджувати з владою. Так, наприклад, зустрічаємо його в першому сокільському статуті, складеному Володимиром Лаврівським у 1892 році і затвердженому австрійським міністерством внутрішніх справ 26 липня 1893 року [3]. Тут назва цього виду фізичних вправ представлена в такій же транскрипції, як і у вищезгаданому перекладі підручника “Навчання до бою на шаблях” – “фехтовання”.

Частіше члени українських тіловиховних організацій вживали скорочений варіант цього слова – “фехт”. В ґрунтовній праці Тараса Франка “Історія і теорія руханки” фехтування здебільшого позначається саме цим словом “фехт” [6].

Поступово запроваджувались і українські терміни. Так, у 1894 році на засіданні старшини “Сокола-Батька”, де було прийнято рішення про початок занять з фехтування, було вжито слово “борбництво”. Цей термін часто звучав серед соколів до I Світової війни, навіть друкувався в сокільській пресі, незважаючи на його незручність і деяку невизначеність. Дійсно, термін “борбництво” перш за все викликає асоціації з боротьбою. І хоч для позначення боротьби існував інший термін, слово “борбництво” часто викликало непорозуміння з боку непричетного до сокільського товариства співбесідника або читача. Тому у сокільській пресі можна зустріти такі пояснення як “бореніє” (на шаблі)

[1] або навіть заміни іншими словосполученнями – “двобої на шаблюки” (“Свобода”, 1908 рік). Та все одно слово “борбництво” широко застосовувалося, завдячуючи популярністю своєму українському походженню.

Існував і інший україномовний термін для позначення фехтування, який краще відображав суть цього виду спорту – “шаблярка”. Ця назва була дуже актуальною, тому що в перших українських спортивних товариствах в основному займалися фехтуванням тільки на шаблях. До I Світової війни це слово також часто вживалося у “Соколі-Батьку”. Але хоча ця назва і відповідала конкретній ситуації, що склалася у фехтуванні в той час, вона дещо звужувала поняття фехтування, зводила його тільки до одного виду зброї.

Після завершення I Світової війни всі ці терміни поступово зникають з ужитку. В цей період фехтування позначають переважно тільки одним словом – “шерм”. У післявоєнній спортивній періодиці практично немає інших термінів для найменування вправ з холодною зброєю. Навіть сокільська література повністю переходить саме до цього терміну “шерм”, який імовірно має італійське походження (*scherma* – фехтування).

На відміну від терміну “шаблярка” слово “шерм” охоплювало усе розмаїття існуючого тоді мистецтва бою на холодній зброї.

Термін “шерм” в українські тіловиховні товариства, скоріше всього прийшов з польських клубів, де фехтування культивувалося значно раніше. “*Szermowac*” – польською мовою означає фехтувати, боротися, а “*szermierka*” – один з варіантів спортивного терміну “фехтування” в польській мові. Однак, слово “шерм” могло з’явитись в українській спортивній лексиці й іншим шляхом. Справа в тому, що чеською мовою фехтування також перекладається як “*šerm*”. Українські ж руховики завжди з великою повагою ставилися до фундаторів сокільської системи гімнастики, підтримували з ними контакти і прагнули запозичити якнайбільше з багатого досвіду чехів. Тому не виключено, що впровадження в українську спортивну термінологію слова “шерм” було результатом контактів з чеськими сокільськими гніздами.

Однак, незважаючи на те, що термін “шерм” і був запозиченим, він більше підходив для вживання в українській мові, ніж слово “фехтування” через своє широке розповсюдження в близьких слов’янських мовах. В українській спортивній пресі Галичини він проіснував аж до осені 1939 року.

Скупі літературні джерела зрідка подають й інші зразки фехтувальної термінології Галичини. Так, рапіру, спираючись на західноєвропейські традиції, але з місцевими особливостями вимови,

називали “фльоретом”. Аналогічно польському слову “szpada” називали українські спортсмени шпагу.

Цікавий заміник слову “гарда” подає Едвард Жарський в своїй статті “Шермування” в журналі “Життя і знання” за липень-серпень 1938 року: “Ручку фльорету творять черен і мала тарілка”, “ручка шпади має черен та глибоку тарілку”. Клинок зброї носив назву “клінга” [2].

Є відомості, що укол кінцівкою шаблі любителі фехтування називали “штвовх”, а поєдинок на шаблях – “січна і пробійна шерміцерія” [5].

Висновки. Проведені дослідження показали, що в історії українського фехтування кінця XIX – початку XX століття є ще багато невідомого і цікавого. Все це потребує подальшого вивчення проблеми з метою уточнення і формування національної фехтувальної термінології та запровадження її в практику роботи тренерів, спортсменів, суддів.

Література

1. “Вісті з Запорожжя” – Львів: 1911-1914.
2. Жарський Е. Шермування – “Життя і знання” / липень-серпень 1938.
3. Лаврівський В. Устав гімнастичного товариства “Сокіл” і устав союзу сокольських товариств гімнастичних. – Львів, 1893.
4. Навчання до бою на шаблях / Пер. сотника Горшковського [з італ.] / Вид-во секції по військовим справам УНР.
5. Франко П. Підручник шведської руханки. – Львів. 1924.
6. Франко Т. Історія і теорія руханки. – Коломия – Львів. 1923.

Стаття надійшла 19.09.2003 р.

ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА УРОКАХ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ШКІЛ АНГЛІЇ)

Турчик Ірина

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. Стаття присвячена формуванню соціальної поведінки та організаторських здібностей учнів і духовному, моральному, соціальному, культурному розвитку школярів на уроках фізичного виховання у Великій Британії. Ключові слова: фізичне виховання, соціальна поведінка, організаторські здібності, зарубіжний досвід

Аннотация. Турчик И.Х. Воспитание социального поведения и организаторских способностей на уроках физического воспитания (на примере школ Англии). Статья посвящена формированию социального поведения и организаторских способностей, а также духовному, моральному, социальному и культурному развитию учащихся на уроках физического воспитания в школах Англии.

Ключевые слова: физическое воспитание, социальное поведение, организаторские способности, зарубежный опыт.

Aannotation. Turchyk I.H. Development social behaviour and organization skills on the

lessons of Physical Education in England. The paper deals with the general terms how the National Curriculum can promote learning across the curriculum in a number of areas such as spiritual, moral, social and cultural development. Especially attention is devoted to development social behavior and organization skills on the lessons of Physical Education in England.

Key words: social behavior, organization skills, physical education

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні світові дослідження шкільної освіти свідчать про важливе значення фізичного виховання та спорту для гармонійного розвитку особистості не тільки у фізичному, але і в інтелектуальному, моральному, естетичному, емоціональному планах [3].

Під час проведення Всесвітнього Самміту з фізичної культури, організованого Міжнародною Радою спортивних наук і фізичної культури (ICSSPE), фахівцями було відзначено, що на уроках фізичного виховання вирішується не тільки задача навчання руховим діям і удосконалення фізичних якостей, але і досягається психологічний, емоційний і соціальний розвиток особистості. Окрім того, правильно організовані заняття фізичною культурою, на думку авторів, створюють умови для дотримання правил чесної гри, прояву піклування і поваги до оточення, надають можливість гармонійного розвитку особистості. Заняття фізичною культурою сприяють соціалізації особистості, зменшують показники шкідливих звичок у молоді, а також вірогідність залишення підлітками школи до отримання атестату зрілості, сприяють зростанню успішності, розвивають почуття колективізму, позитивно впливають на психічний розвиток дітей [2].

Як вітчизняні (Боберський І., Куц О., Шиян Б. та ін.) так і зарубіжні фахівці (Соломонс Д., Кід Б., Матвеев А. та ін.) неодноразово відзначали важливість уроків фізичного виховання для морально-вольового, соціального та духовного розвитку особистості.

Актуальним, на нашу думку, є вивчення надбань виховання соціальної поведінки та організаторських здібностей на уроках фізичного виховання у фахівців викорозвинутих країнах Західної Європи, у тому числі Великої Британії.

Дослідження проводиться у відповідності до теми 2.1.6. “Комплексний підхід до вирішення завдань фізичного виховання учнівської молоді” зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорт у на 2001 – 2005 рр. Державного комітету України з молодіжної політики, спорту і туризму.

Мета. Мета роботи полягає у вивченні ролі фізичного виховання у процесі формування соціальної поведінки і організаційних здібностей

учнів шкіл Великої Британії.

Завдання:

1. Узагальнення літературних джерел з означеної проблеми.
2. Визначення рівнів процесу формування соціальної поведінки і організаційних здібностей учнів на уроках фізичного виховання в школах Великої Британії.

У Великій Британії у програмі з фізичного виховання, окрім вирішення традиційних завдань значна увага приділяється духовному, моральному, соціальному розвитку учня засобами фізичного виховання:

- Духовний розвиток – допомагає учням зрозуміти роль успіху і розвитку впевненості в собі;
- Моральний розвиток – допомагає учням зрозуміти значення чесної гри, в основі якої лежать правила та взаємодомовленості, розвиток позитивної спортивної поведінки, розуміння як поводитися на спортивних змаганнях і сприймати повноваження суддів, рефері та арбітрів;
- Соціальний розвиток – допомагає учням розвивати соціальні уміння, що включають організаторські здібності, співпрацю і взаємодію, відповідальність, особисті зобов'язання, лояльність, узгоджену роботу і розуміння соціальної важливості занять фізичною культурою, спортом, танцями;
- Культурний розвиток – надає змогу учням здобуття досвіду і усвідомлення значення занять фізичною культурою для своєї власної та інших культур (наприклад народні танці та ігри, а також публічні виступи, що дають відчуття культурної приналежності і розширення культурних обріїв) [1].

Окрім зазначеного попередньо дослідники відзначають важливу роль уроків фізичного виховання для:

- Розумової діяльності - учням надається допомога для врахування різноманітної інформації і понять, і критичного оцінювання усіх сторін виконання та узагальнення своїх власних ідей і думок про тактику, стратегію і формування завдань;
- Участі у суспільній роботі, що допомагає учням стати учасниками або організаторами спортивних і танцювальних змагань і фестивалів, виконувати різні ролі, включно до функцій голови, секретаря, скарбника керувати і забезпечувати сприятливі умови у роботі з молодшими школярами під час тренувань, у спортивних і танцювальних клубах;

- Усвідомлення сутності освіти щодо сталого розвитку через зростання знань і розуміння учнями здорового способу життя та різноманітних проблем довкілля [5, 6].

В останні роки, в світі і в Англії у тому числі особливо великі надії покладають на формування на уроках з фізичного виховання соціальної поведінки людини та її організаторських здібностей, оскільки розвиток особистих якостей повинен всіляко заохочуватися у демократичному суспільстві. Англійські спеціалісти (К.Калавай та Р.Твітчелл) виділяють наступні рівні процесу виховання соціальної поведінки і організаційних здібностей учнів (незалежно від програми занять, особливостей контингенту учнів та рівня матеріальної бази конкретної школи):

Перший рівень: *Викладач повинен надати кожному учню право внести свій вклад у процес організації занять з фізичного виховання.*

Це здійснюється таким чином:

- викладач одержує інформацію про те, якій програмі занять віддають перевагу учні; це демонструє бажання викладача співпрацювати з школярами з метою удосконалення навчальної програми
- учні дізнаються більше про навчальні програми з додаткових занять з фізичного виховання.

На цьому рівні широко використовуються опитувальники, анкети, в які включені запитання щодо найбільш зручного часу проведення занять, засобів фізичного виховання, яким надають перевагу учні, видів змагань, нагород для переможців і т.д.

Другий рівень: *Викладачу необхідно налагодити зворотній зв'язок з учнями.*

Це досягається шляхом проведення зустрічей, зборів.

Викладач цікавиться думкою учнів про якість програми занять. Пропозиції і зауваження можуть висловлюватися або у відкритій формі, у ході зборів, або надаватися у письмовому вигляді (при необхідності анонімно). Крім того, можна використовувати неформальні бесіди викладача з учнями протягом всього курсу занять (під час занять, у перервах, до і після занять).

Третій рівень: *Викладач повинен на уроках створити необхідні умови для формування і розвитку в учнів організаторських здібностей.*

Протягом занять, як правило визначаються неформальні лідери, що беруть на себе відповідальність за організацію і координацію групи учнів. Таким чином, у викладача виникає можливість розвинути потенційні організаційні здібності в учнів. З цією метою проводяться

спеціальні семінари, протягом яких неформальні лідери одержують необхідні знання та інструктаж, і як наслідок – реалізують свої організаційні здібності на практиці.

Четвертий рівень. *Учням-лідерам надається можливість самостійної розробки програми і планування занять.*

Учні з допомогою і під керівництвом викладача з фізичного виховання приймають участь у розробці програми будь-яких змагань в межах своєї групи чи класу.

Перехід від четвертого рівня до п'ятого супроводжується зазвичай створенням консультативного комітету учнів. Результатом є те, що учні несуть відповідальність не тільки за розробку програми занять, але й за контроль, проведення занять, а також здійснюють оцінку своєї програми в цілому [4].

Отже, можна зробити **висновок** про те, що розвиток фізичного виховання та спорту повинен бути невідомою частиною планування освітніх програм встановлених з урахуванням зацікавленостей і потреб різних вікових груп починаючи з дошкільного виховання та закінчуючи університетом, а також інтересів безперервної освіти, в цілях всесторонньої підготовки особистості і її повної участі в житті суспільства.

Шляхи подальших досліджень: у подальшому це дослідження буде розширене за рахунок проведення порівняльного аналізу навчальних планів і програм з фізичного виховання у школах Англії та України.

Література

1. Турчик І. Особливості фізичного виховання школярів Англії // 36. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. Вип.7: Львів: НВФ "Українські технології", 2003. – Т.2. – С. 172-175.
2. Моченов В., Угольков И. Всемирный Саммит по физической культуре// Физическая культура М.:2000 №1 с. 56-63
3. Окончательный доклад. Первая Международная конференция министров и руководящих работников, ответственных за физическое воспитание и спорт, штаб-квартира ЮНЕСКО 5-10 апреля 1976, - Париж. ЮНЕСКО, 1976, с.6-8
4. Callaway C., Twitchell R. Developing character and leadership using intramural and recreational sports programs // Journal of Physical Education, Recreation and Dance.-87.-v.58.-№2.- p.52-53
5. Davis B., Bull R., Roscoe D. Physical Education and Study of Sport.- Harcourt Health Scieces. – 2002. – 698 p.
6. Physical Education. The National Curriculum for England. 247 p.

Стаття надійшла 25.09.2003 р.

ШЛЯХИ ПОЛПШЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

Навка Павло

Донецький національний технічний університет

Анотація. В статті розкриваються проблеми професійного підходу кваліфікованих спеціалістів до спорту в умовах його комерціалізації та адаптації до ринкової економіки. Автор пропонує акцентувати увагу спортивних менеджерів на партнерській взаємодії з ЗМІ, цільовими групами та бізнес-структурами.

Ключові слова: фізичне виховання та спорт, ринкова економіка, менеджмент, комерціалізація.

Аннотация. Навка Павел. Пути улучшения менеджменту физического воспитания и спорта. В статье раскрываются проблемы профессионального подхода квалифицированных специалистов к спорту в условиях его коммерциализации и адаптации к условиям рыночной экономики. Автор предлагает акцентировать внимание спортивных менеджеров на партнёрские взаимоотношения с СМИ, целевыми группами и бизнес-структурами.

Ключевые слова: физическое воспитание и спорт, рыночная экономика, менеджмент, коммерциализация.

Annotation. Navka Pavlo. The ways of physical culture and sport management perfecting. In the article the problems of specialists' professional method of sport have been discussed in the conditions of commercialization and adaptation to the market economy. The author suggests to pay more attention of sport managers to the partnership with mass-media, mark – groups and business structures.

Key words: Physical education and sport, market economy, management, commercialization.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом спорт став важливою галуззю економіки багатьох країн. До нього залучені значні фінансові кошти і велика кількість робочої сили. Постійно удосконалюються існуючі і розробляються нові моделі керування спортом і його фінансування. Разом з тим тенденції комерціалізації, що підсилюються, і професіоналізації спорту з одного боку, а також гостра конкуренція навколо бюджетних коштів з другого боку свідчать про те, що спорт повинен навчитися самостійно отримувати прибуток з ресурсів, що є в його розпорядженні

За даних умов усе більшого значення набувають уміння і мистецтво соціального керування спортивною діяльністю, те, що все частіше називають словом «менеджмент».

Дослідження виконується відповідно до планів науково-дослідної роботи Донецького національного технічного університету.

Мета роботи – дослідити проблеми професійного підходу кваліфікованих спеціалістів до спорту в умовах його комерціалізації та

адаптації до ринкової економіки.

Методи та організація досліджень – кількісний та якісний аналіз, узагальнення науково-методичної та спеціальної літератури; методи математичної статистики.

До 90-х років у країні була загальна державна власність на засоби виробництва, діяли планово-директивні методи адміністративного регулювання економіки.

Перехід України в нові економічні умови особливо негативно позначився на діяльності багатьох спортивних організацій. В попередні роки спорт, як відомо, цілком фінансувався державою і профспілками, не маючи при цьому серйозних труднощів. Разом з державними структурами вдало функціонували численні відомчі спортивні товариства і клуби, більшість з яких не займалися самостійною комерційною діяльністю, що приносить які-небудь прибутки. З повною впевненістю можна сказати, що найближчим часом розраховувати на достатнє ресурсне забезпечення спорту з боку держави не треба.

Тим часом, у населення більшості країн Західної Європи за останні роки значно зріс інтерес, як до власної спортивної активності, так і до пасивного споживання спорту як уболівальників, глядачів. Так, наприклад, витрати на спорт у приватному секторі Німеччини за 2001-2002 рр. склав 26 млрд. євро чи 1,7% ВВП, що порівняно із сільським господарством. В області спорту було задіяно, чи безпосередньо, чи побічно, 750 тис. осіб чи понад 2% усього населення. Успішно розвивається і професійний спорт: сумарний бюджет 18 ведучих команд футбольної бундеслиги Німеччини в сезоні 2001-2002 рр. уперше перевищив 500 млн. євро.²

Той факт, що професійна діяльність у спорті приносить величезні прибутки є загальновідомим (контракти і гонорари спортсменів і тренерів, оплата послуг менеджерів, юристів). Це справедливо лише для провідних в економічних відносинах країн. Україна поки до числа таких не відноситься, і спроби «копіювати» закордонні моделі керування спортом без відповідної економічної бази приречені на провал. Більшість з наявних сьогодні професійних спортивних організацій мають проблеми ресурсного забезпечення, їхнє майбутнє дуже непрозоре, а джерела фінансування у деяких випадках невідомі широкій громадськості, і можна тільки здогадуватися про їхнє дійсне походження. В даний час ніхто не візьметься припустити: чи стануть наші спортивні організації і клуби заможними і процвітаючими комерційними підприємствами або їх чекає

¹ Statistisches Bundesamt Wiesbaden (Hbsg.): Statistisches Jahrbuch 1998 für die Bundesrepublik. Stuttgart 2002.

таке ж жалюгідне існування, як зараз?

Загальні проблеми професійної освіти, і зокрема організаційно-управлінська, економічна і підприємницька підготовка фахівців цілком актуальна і для спортивних навчальних закладів. Сфера фізичної культури і спорту переживає нелегкі часи, і це відбивається на системі професійної освіти, оскільки вищим навчальним закладам і випускникам доводиться функціонувати в сучасних умовах переходу до ринкової економіки. Якщо за старих часів чисельність і профіль підготовки випускників фізкультурних навчальних закладів планувалися і затверджувалися адміністративними органами, то нині можливості й умови працевлаштування визначаються і диктуються ринковим попитом на кадри. Це, у свою чергу, обумовило зміну багатьох позицій у кваліфікаційній характеристиці й в освітньому стандарті фахівця з фізичної культури.

Результати дослідження та їх обговорення. На даний момент існує гостра необхідність у підготовці професійних керівників, що були б спроможні керувати спортивними клубами як комерційними підприємствами і могли б тісно взаємодіяти з найбільш важливими і значимими для спорту цільовими групами, тому що багато спортивних організацій частіше зайняті внутрішніми організаційними проблемами, не орієнтовані на споживача спорту чи спортивної послуги, продовжуючи користуватися традиційними стратегіями, без обліку умов, що змінилися. Для досягнення успіхів у керівництві спортивною організацією чи клубом сучасний спортивний менеджер повинен дотримуватися ряду загальних критеріїв, що дозволять краще розкрити саме поняття «спорт», його особливості, потреби, ресурси. Він повинен чітко визначати цілі, знати потреби ринку, орієнтуватися на досягнення і прагнути до партнерських відносин.

Для визначення цілей спортивна організація чи клуб повинні чітко знати і розділяти, що вони в підсумку хочуть одержати. Без цього неможливо досягти переваги в конкурентній боротьбі не тільки в спорті, але й в економіці взагалі.

Для визначення потреб ринку спортивна організація чи клуб повинні чітко розпізнавати й аналізувати, чого потребує ринок, у чому виражаються потреби і мотиви різних груп.

Для ефективної орієнтації на досягнення спортивні організації чи клуби повинні вміти визначати, де знаходиться користь чи привабливість для іншої сторони і цю користь витягати для себе з максимальним ефектом.

Менеджер повинен прагнути до встановлення партнерських

відносин із усіма значимими цільовими групами і підтримувати їх. Сприятим цьому будуть, з однієї сторони, доступність і відкритість, а з іншої, готовність застосовувати в спорті сучасні методи й інструменти маркетингу.

Найважливішим фактором, принаймні, з погляду організованого спорту, є люди, що займаються спортом – члени колективів фізичної культури, спортивних клубів, спортивних суспільств. При правильній побудові взаємин з даною групою спортивний менеджер завжди повинен пам'ятати один із принципів організації: важливіше і дешевше піклуватися і утримувати вже наявних учасників даної групи, чим залучати нових. Багато чого в цьому напрямку спортивними організаціями уже зроблено, але ще багато чого має бути. Орієнтація на сучасні інноваційні методи обслуговування споживачів, а також застосування таких інструментів прямого маркетингу, як: складання баз даних, система клубних карт і абонементів, розпродажів були б доречними. Зрозуміло, що для збереження наявних взаємин недостатньо простого поширення буклетів чи продажу спортивної атрибутики. Потрібно щось більше: стимулювання збуту, привабливі пропозиції для окремих груп населення, лотереї, а інакше кажучи: потрібно відкритий діалог зі зворотним зв'язком.

Спортивному менеджеру не слід забувати про зростаючу ролі ЗМІ для спорту. Можливість підтримувати тісні взаємовигідні контакти з пресою і телебаченням – один з факторів успіху в житті сучасного спортивного клубу чи організації. Адже ЗМІ - це фактично міст між громадськістю і комерційними інтересами спорту.

Висновки. На сьогоднішній день підприємства відіграють найважливішу роль у рамках фінансового забезпечення програм спорту. Прикладами взаємин з даною цільовою групою можна назвати періодичне проведення зустрічей з потенційними спонсорами, відомими представниками промисловості, спортсменами. Для України, на наш погляд, ця цільова група становить найбільший інтерес. Є чимало прикладів успішного співробітництва окремих промислових підприємств і спорту. Не слід забувати про існуюче професійне лобіювання інтересів спорту на рівні держави, регіону, міста, що веде до посилення його ролі. За всю свою багатоміліонну історію спорт ще ніколи не був так популярний, як зараз. Але сучасний спортивний рух став і глибоко диференційований, розпавшись на кілька напрямків: аматорський спорт, професійний спорт, спорт інвалідів і т.і. Інакше кажучи, спорт сьогодні – явище поліфункціональне, що дозволяє задовольняти цілий ряд не однотипних потреб особистостей і суспільства. І важливо, щоб кожен суб'єкт спортивного руху зумів би установити з найбільш значимими цільовими

групами спорту довгострокові позитивні відносини і підтримував їх якомога довше.

Більш детального дослідження потребує вивчення взаємозв'язку критеріїв довгострокових позитивних відносин з значимими цільовими групами спорту.

Література

1. Statistisches Bundesamt Wiesbaden (Hrsg.): Statistisches Jahrbuch 1998 für die Bundesrepublik. - Stuttgart 2002.
2. Барабанов А.Г. Новые условия – новые кадры физической культуры и спорта// Теория и практика физической культуры. – 1995, № 12. - С. 2- 4.
3. Макаров А.М. Индивидуализация маркетинга как форма адаптации организации к усложнению условий управления. // Менеджмент: теория и практика. – Ижевск. УДГУ, 2000. - №1 – 3. - С. 351 – 354.
4. Гуськов С.И. Спорт и маркетинг. – М.: ВАГИРУС, 1995. – 3003 с.

Стаття надійшла 10.09.2003 р.

РЕГІОНАЛЬНИЙ РИНОК ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ПОСЛУГ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ЙОГО РОЗВИТКУ

Іванов О.В., Іванченко Ю.М.

Донецький національний технічний університет

Анотація. У статті розглядається регіональний ринок фізкультурно-спортивних послуг взагалі і окремо кожна група послуг з погляду доцільності державного регулювання в тих формах і методах, що існують в даний час. За результатами досліджень запропоновані заходи щодо удосконалювання державного регулювання. Ключові слова: фізкультурно-спортивні послуги, податкові пільги та субсидії.

Аннотация. Иванов О.В., Иванченко Ю.М. Региональный рынок физкультурно-спортивных услуг и роль государства в его развитии. В статье рассматривается региональный рынок физкультурно-спортивных услуг вообще и отдельно каждая группа услуг с точки зрения целесообразности государственного регулирования в тех формах и методах, которые используются сегодня. Предложены мероприятия по совершенствованию государственного управления.

Ключевые слова: физкультурно-спортивные услуги, налоговые льготы и субсидии. Annotation. O. Ivanov, Y. Ivanchenko. Regional market of physical culture and sport services and state role in its development. This article is dedicated to analysis of sports services local market on the whole and separately each group of these services from the point of view of state management in those forms and methods, that exist now. By the results of the researches were proposed directions of state management improvement. Key words: sports services, tax privileges and subsidies.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сфера фізичної культури і спорту останнім часом в усім світі набуває стрімких темпів росту, залучаючи все більше людських, фінансових, інформаційних і інших ресурсів. Це зв'язано з наступними факторами: великі транснаціональні корпорації, особливо в секторі медіа,

почали здійснювати інвестиції в спорт-індустрію; прибутки в сфері телебачення, інтернету, продажу спортивного екіпірування все більше залежать від професійного спорту; франчайзингові контракти в сфері спорту склали в загальній сумі \$1 мільярд [6] ; більш частими стали випадки залучення економістів і юристів для розв'язання різних суперечок з питань порушених прав і невиконаних зобов'язань у спортивній сфері; зросло значення спорту в культурі суспільства; спортивні новини на телебаченні, радіо і в інтернеті, в газетах і журналах зробили комерційний спорт центральною частиною сучасного суспільства; багатомільйонні контракти між клубами, висока зарплата спортсменів роблять спорт досить привабливим об'єктом для вивчення економістів; спорт є відмінною областю застосування економічних теорій і економічних експериментів; спорт заохочує конкуренцію, його характерною рисою є вільний вхід нових учасників, що сприяє інтенсивному розвитку галузі.

Деякі з цих тенденцій знайшли своє відображення й в Україні, однією з яких стала комерціалізація сфери фізичної культури і спорту. Ринкові відносини поступово охоплюють цей вид людської життєдіяльності. З'явилось розуміння того, що спорт - це рівноправна галузь народного господарства країни, що має свій специфічний продукт виробництва, який можна реалізовувати й одержувати від цього прибуток, - сукупність фізкультурно-спортивних послуг, наданням яких займаються різні підприємства й організації, у тому числі державні. У даній статті дається спроба виявити роль і функції державних органів керування і дати рекомендації з регулювання ринку фізкультурно-спортивних послуг у регіоні.

Дослідження виконується відповідно до планів науково-дослідної роботи Донецького національного технічного університету.

Методи та організація досліджень – кількісний та якісний аналіз, узагальнення науково-методичної та спеціальної літератури; методи математичної статистики.

Формулювання цілей статті. З деякими уточненнями скористаємося визначеннями, що дає К.В. Тарновська у своїй статті «Менеджмент спорту» [5]. Фізкультурно-виховна послуга – це вид фізкультурно-спортивної діяльності, спрямований на досягнення оптимального рівня здоров'я, а також формування психофізичних якостей і рухових навичок, необхідних для подальшого життя і трудової діяльності. Можна додати, що це також виховання в людині розуміння необхідності раціональних фізичних навантажень і прагнення до здорового способу життя. Фізкультурно-оздоровча послуга – різновид фізкультурно-спортивної діяльності, спрямований на збереження і зміцнення здоров'я

людей, закріплення в них навичок здорового способу життя. Спортивно-видавнича послуга має на меті прилучення широкої аудиторії глядачів, слухачів, читачів до спортивного життя суспільства і пропаганду оздоровчої ролі фізичної підготовки. Спортивно-тренувальна послуга спрямована на досягнення бажаного психофізичного стану спортсмена, що виявляється в рівні його спортивної форми і результатів, що досягаються. У цьому сегменті ринку надаються послуги по підготовці спортсменів високого класу. Спортивно-видовищна послуга – це послуга, що має своєю метою досягнення специфічного психоемоційного стану людей, характеризується виникненням почуття співпереживання і естетичного задоволення. Виробництво послуг відбувається у виді спортивних змагань, заходів видовищного характеру. Розглянемо кожний з сегментів ринку фізкультурно-спортивних послуг окремо, визначимо, як держава впливає на кожний з них.

Результати дослідження та їх обговорення. Фізкультурно-виховні послуги безпосередньо пов'язані з державною системою освіти, тому що надаються населенню в процесі навчання в закладах того або іншого рівня. Якість і інтенсивність даного виду послуг залежить від державної політики в області спорту і від відношення до спорту з боку керівництва кожного навчального закладу. Незважаючи на наявність державної програми “Фізичне виховання - здоров'я нації”, відсутність конкретних підзаконних актів призвела до значного скорочення навчальних годин на дисципліну «фізичне виховання». Хоча в листі заступника держ.секретаря МОН України, адресованого ректорам вузів, від 25.11.2002р. були чітко визначені 216 обов'язкових аудиторних годин у перші 2 роки навчання і 2 обов'язкових години щотижневих занять надалі аж до останнього семестру. Але питання навчального навантаження – це лише частина глобальної проблеми фізичного виховання в навчальних закладах України. Спортивні споруди, що належать вузам, у переважній більшості вимагають капітального ремонту і реконструкції. Відсутня законодавча база для створення спортивних клубів при вищих навчальних закладах. Приведені факти зайвий раз доводять необхідність вироблення чіткої державної стратегії в сфері фізкультурно-виховних послуг.

Фізкультурно-оздоровчі послуги надаються фахівцями, тренерами, методистами. Останнім часом все більшу популярність завойовують спортивні клуби, що на досить високому професійному рівні надають широкий спектр не тільки спортивних, але й інших супутніх послуг. Кількість спортивних клубів у регіоні постійно зростає, тільки в період 2002-2003 років у Донецьку були відкриті два великих спортивних

комплекси «Леґіон» і «Вікторія», у даний час у місті нараховується більш десятка великих спортивних клубів і безліч дрібних. Ціна години заняття у солідному спортивному клубі складає 20-25 грн. Виходячи з цього, а також із середнього рівня доходів населення регіону, можна зробити висновок про те, що послугами таких спортивних клубів користується досить обмежене коло людей. Тобто, ні про який масовий оздоровчий спорт не може бути і мови. Таким чином, стає питання про те, що держава повинна якось впливати на цінову політику клубів, наприклад, шляхом надання їм податкових пільг або субсидій. У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» у ст. 36 говориться, що підприємства, установи й організації в межах і порядку, визначених законодавством, користуються пільгами оподаткування доходів від господарської або іншої комерційної діяльності, спрямованої на розвиток фізичної культури і спорту. Однак на практиці ця стаття не знайшла своєї реалізації. Підсумовуючи аналіз сфери фізкультурно-оздоровчих послуг, відзначимо, що заняття спортом не повинні носити елітарний характер, вони повинні бути доступні всім бажуючій, адже це – застава здоров'я нації.

У секторі спортивно-видавничих послуг також існують свої проблеми. Головним джерелом доходів спортивної галузі усього світу є продаж прав на трансляцію матчів, змагань і інших спортивних заходів. З урахуванням стрімкого росту доходів від продажу прав на телевізійні трансляції, прибутків стадіонів і спонсорською допомогою, спортивна комерційна індустрія з 9.9 % у 1989-98рр. виросла майже в чотири рази швидше в порівнянні з всією економікою [6]. У нашій країні і регіоні ситуація діаметрально протилежна. Для того, щоб мати місце в ефірі, спортивні організації повинні самі платити гроші. Ситуація абсурдна і вимагає кардинального втручання з боку держави. Крім того, спорту повинно приділятися більше уваги в засобах масової інформації. Недостатня кількість друкованих спортивних видань, а наявні в основному висвітлюють вузьке коло видів спорту, украй мало наукової літератури. Усе це також вимагає вироблення державними органами заходів для поліпшення ситуації, що склалася

Виходячи з визначення спортивно-видовищних послуг, можемо сказати, що це та група послуг, за яку люди особливо охоче платять гроші. Юрій Мічуда у своїй статті пише наступне: «Окремі елементи ринкових відносин давно мали місце в сфері фізичної культури і спорту України – спортивно-видовищні послуги тут здавна є платними...» [3]. Таким чином, дана група послуг є однією з найбільш притягальних для потенційних інвесторів. Саме тому ринок спортивно-видовищних послуг у регіоні розширюється. Динаміку росту ринку можна простежити за

даними таблиці [1].

Таблиця 1.

Динаміка росту кількості спортивно-видовищних заходів у регіоні

Вид спортивного заходу	2001 р.	2002 р.	2003 р.
Обласного рівня	300	320	360
Всеукраїнського рівня	32	35	68
Міжнародного рівня	25	30	33

Як бачимо, динаміка позитивна за усіма трьома показниками.

Роль держави в регулюванні ринку спортивно-видовищних послуг може виражатися в контролі, координуванні, організації спортивно-видовищних заходів, їх частковому фінансуванні. Але частка держави у фінансуванні заходів повинна бути зведена до мінімуму через те, що дана група послуг може фінансуватися за рахунок інших джерел, тому що існують набагато більш значимі напрямки державного фінансування. Розглянемо, яка частка фінансування державою різних спортивно-видовищних заходів.

З наведених даних видно, що присутня позитивна тенденція до зниження частки державного фінансування спортивно-видовищних заходів, однак вона і тепер досить велика. Основним напрямком удосконалення державного регулювання в даному випадку є залучення більшого числа потенційних спонсорів шляхом створення привабливих умов для того, щоб визволити бюджетні кошти для інших потреб. Мова йде знов-таки про пільгове оподаткування або надання субсидій.

Таблиця 2.

Джерела фінансування спортивно-видовищних заходів регіону [1].

Вид заходу	Джерела фінансування %					
	2001 р.		2002 р.		2003 р.	
	Бюджет	Спонсори	Бюджет	Спонсори	Бюджет	Спонсори
Обласні	83	17	80	20	75	25
Всеукраїнські	55	45	50	50	47	53
Міжнародні	12	88	10	90	7	93

Розглянемо ринок спортивно-тренувальних послуг через призму попередніх міркувань. Інфраструктуру даного сегмента ринку фізкультурно-спортивних послуг складають дитячо-юнацькі спортивні школи, школи й училища олімпійського резерву, школа вищої спортивної майстерності, центр підготовки олімпійського резерву. Усі ці організації

закладають основу для майбутніх спортивних досягнень регіону і країни і залежать від державного бюджету. Фінансовий стан, тим часом, дитячо-юнацького спорту досить жалюгідний. Дитячо-юнацькі спортивні школи, що прикріплені до профспілок або підприємств, мають достатній рівень фінансування, ті ж, що перебувають на утриманні МІСЬКВНО, фінансуються набагато гірше. Якщо заробітна плата тренерів в останні роки виплачується в 100% обсязі, то витрати на учбово-спортивну роботу складають близько 10% від необхідного рівня. У цілому, обсяги фінансування дитячо-юнацького спорту в регіоні складає 50% від необхідного рівня [1]. У такій ситуації було б цілком виправдане «урізати» фінансування спортивно-видовищних заходів на користь дитячо-юнацького спорту або розвиток тих олімпійських видів спорту, що не мають достатньої фінансової підтримки з боку спонсорів.

Висновки. На підставі усього вищевикладеного можна зробити висновок про те, що економічна політика держави в області фізичної культури і спорту має потребу в серйозному коректуванні. Тут можна виділити наступні напрямки:

1. Державне фінансування наведених у даній статті складових фізкультурно-спортивних послуг повинне бути «прозорим» і відбивати реальні потреби як великого спорту, так і спорту для усіх. Необхідно усунути дублювання функцій управління спортом різними структурами, що сьогодні автоматично призводить до «розмивання» і без того досить обмежених сил і коштів.

2. Необхідне розширення джерел фінансування спортивної галузі. Конкретним заходом в цьому напрямку може стати фінансування сфери фізичної культури і спорту за рахунок ігорного бізнесу. У країнах з розвинутою ринковою економікою ігорний бізнес узагалі, і лотереї зокрема, протягом десятиліть з успіхом використовуються як найважливіше джерело фінансування розвитку спорту. Наприклад, механізм фінансування спорту за рахунок коштів ігорного бізнесу і лотерей успішно діє у Фінляндії [2].

Подальші дослідження слід направити на пошук альтернативних джерел фінансування спортивної галузі.

Література

1. Дані надані Управлінням з питань фізичного виховання і спорту Донецької облдержадміністрації.
2. Кузин В.В., Золотов М.И., Кутепов М.Е. Возможности финансирования спорта за счет игорного бизнеса // Теория и практика физической культуры. – 1999г. - №4.
3. Мічуда Ю.П. Особливості формування і розвитку ринкових відносин у сфері фізичної культури і спорту України // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2002р. -№1.- с. 109-110.

4. Тарновська К.В. Менеджмент спорту // Збірник статей наукової конференції. 2002р.- с.24.
5. Zimbalist A. The economics of sport. – Cheltenham, 2001.

Стаття надійшла 19.09.2003 р.

ДОВГОТЕРМІНОВЕ ТА КОРОТКОТЕРМІНОВЕ ПРОГНОЗУВАННЯ В ОЛІМПІЙСЬКИХ ВИДАХ СПОРТУ

Огірко Ігор, Дзюбан Ольга

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. Подається розроблений підхід до короткотермінового і довготермінового прогнозування.

Ключові слова: прогнозування ,спорт.

Аннотация. Огірко И.В., Дзюбан О.Б. Долговременное и кратковременное прогнозирование в олимпийских видах спорта. Представлено разработанный подход к краткосрочному и долгосрочному прогнозированию в спорте.

Ключевые слова: прогнозирование, спорт.

Annotation. Ogirko I. , Dzjuban O. Forecasting in sport. It has been worked out the shot-term and long-term forecasting in sport.

Key words: forecasting, sport.

Постановка проблеми: необхідно показати як за допомогою короткотермінового та довготермінового прогнозування можна впливати на досягнення спортсменів (команд) в якомусь змаганні або конкретному спорті. Прогнозування – розробка прогнозів в спорті – є формою конкретизації передбачення перспектив розвитку того або іншого процесу або явища , характерного для спортивної діяльності.

Дослідження виконується відповідно до планів науково-дослідної роботи Львівського державного інституту фізичної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прогнозуванню в спорті підлягають різні процеси та явища. Це і тенденції розвитку спорту в самому широкому розумінні , і перспективи розвитку окремих видів спорту, системи спортивної підготовки змагань, техніки і тактики окремих видів спорту. В системі підготовки та участі в змаганнях велика роль відводиться прогнозу росту спортивних рекордів, співвідношення сил на міжнародній спортивній арені, техніка тактичних і функціональних можливостей окремих спортсменів та команд, розвитку спортивної боротьби в окремих змаганнях , стартах [5].

Прогнозування базується на використанні методу екстраполяції, який передбачає розповсюдження висновків зроблених із спостережень над однією частиною якогось явища , на інші його частини [6]. В умовах спорту екстраполяція дозволяє зробити прогнози росту світових рекордів

на основі вивчення відповідних закономірностей в попередні роки. Так само можна зробити прогнози росту спортивної майстерності окремих спортсменів, команд, тощо. В процесі екстраполяції треба розраховувати діапазон можливих коливань прогнозуючих показників, характеризувати загальну тенденцію їх змін.

Екстраполяцію доцільно використовувати в комплексі з методом моделювання та експертних оцінок. При цьому необхідно враховувати тенденції розвитку сучасного спорту, обумовлені використанням досягнень науково-технічного прогресу, впровадженням нових оригінальних методів тренувань, беручи до уваги, що точність прогнозів тим вища, чим коротший період на який вони складаються, і чим об'ємніше й певніша інформація, що використовується для цього [1; 2].

Прогнозування ділять на короткотермінове, середньо термінове, довготермінове, наддовготермінове. Стосовно до різних сфер діяльності ці види прогнозування зв'язують з різними строками. Наприклад, в суспільних науках короткотермінове прогнозування охоплює відрізок часу 1-2 роки, середньо термінове-15-20р., наддовготермінове - 50-100 років[1].

В спорті, з урахуванням його специфіки і характеру вирішальних завдань, короткотермінове прогнозування зв'язано з невеликим відрізком часу - інколи хвилинами, днями; середньо термінове - тижнями і місяцями; довготермінове -1-2 - 3-4 роки, над довготермінове-6-10 - 15-20 р. [2].

Задачі прогнозування зводяться до виявлення ймовірного розвитку того конкретного явища, яке в найбільшій ступені відповідає науковому знанню, відображає передові тенденції і визначає процес та досягнення заданого ефекту. Прогнозування тісно пов'язане з управлінням, так як забезпечує достатньо обґрунтовані передумови для прийняття управлінських рішень як в сфері організації спорту, так і в сфері спортивної підготовки, змагальній діяльності.

Основні результати дослідження.

Ефективне прогнозування передбачає єдність теорії та експерименту, воно повинно базуватися на результатах спостережень і експериментів; відкидає як формальний емпіризм, так і перебільшений умовляд, в якому відсутня наукова постанова питання.

Короткотермінове прогнозування пов'язано з рішенням завдань, які виникають під час окремого тренування або серії тренувань, в якомусь змаганні або конкретному спорті і має напрям на передбачення функціонального стану спортсменів, їх можливостей до реалізації встановлених завдань, відповідності запропонованих навантажень завданям зрушенням в діяльності відповідних функціональних систем, ходи розвитку боротьби в окремому змаганні або можливостей суперників

у відношенні техніко-тактичних дій.

Обґрунтоване опертє на знання і особистий досвід, короткотермінове прогнозування дозволяє тренеру і спортсмену застосовувати в тренуваннях засоби, відповідні функціональним можливостям спортсмена, їх схильності до конкретних навантажень, вибрати оптимальний режим праці і відпочинку в окремому занятті, раціонально чергувати заняття по напрямку дії і величини навантаження в мікро циклах. Наприклад, досвідчений спортсмен, спираючись на своє відчуття, в процесі тренувальних вправ, може прогнозувати ЧСС з точністю до 2-5/хв., розвинути зусилля або час проходження відрізків та дистанцій – з точністю до 2-3%.

Знання закономірностей розвитку втоми і проходження процесів відновлення після заняття з різними по величині і напрямку навантажень, індивідуальних особистостей учня дозволяє тренеру, спираючись на дані прогнозу функціональних можливостей конкретного спортсмена, скласти програми складних мікро циклів, які забезпечують спортсмену оптимальний стан і високу працездатність при виконанні програми 12-20 тренувань.

Ефективне короткотермінове прогнозування можливостей спортсмена (команди), які беруть участь в змаганні, дозволяє тренеру розробити оптимальний варіант техніко-тактичних дій для свого учня (команди) з урахуванням конкретного суперника та ситуації в ході змагання. Наприклад, досвідчені тренери в ігрових видах спорту, застосовують несподівані зустрічні техніко-тактичні варіанти. Відмовляючись від звичайних, відроблених схем, вони ставлять суперників в складні ситуації і домагаються переконливих перемог своїх команд.

Короткотермінове прогнозування методологічно базується на даних оперативного і сучасного контролю, результати якого дозволяють передбачити найбільш ймовірні можливості поведінки спортсменів і команд на тренуваннях і змаганнях.

Середньотермінове прогнозування пов'язано з визначенням найбільш ймовірних темпів розвитку тренуваності в результаті використовуваних засобів і методів, системи побудови тренування в макроциклах, періодах і на окремих етапах [6].

Це прогнозування передбачає:

- Виявлення особливостей формування техніко-тактичної, фізичної підготовки;
- Прогноз розвитку адаптації і деадаптації стосовно різних складників спортивної майстерності;

- Встановлення найбільш ефективного режиму змагальної діяльності в першочергових та головних змаганнях, визначити співвідношення сил в цих змаганнях;

- З'ясування і характеристика найбільш ймовірних конкурентів.

Довготермінове прогнозування спрямоване на оптимізацію процесу спортивного відбору, та підготовки і участі в змаганнях на протязі тривалого часу - від 1-2 - 3-4 років. Особливе значення таке прогнозування набуває в зв'язку з вирішенням таких завдань:

1. відбір спортсменів здібних добиватись високих показників в різних видах спорту;

2. орієнтації спортсменів на досягнення високих результатів в певній дисципліні конкретного виду, вибір ігрового амплау (в іграх), перспективної техніко-тактичної моделі змагальної діяльності, яка базується на максимальному використанні індивідуальних можливостей спортсменів;

3. визначення оптимальної структури тренувального процесу, динаміки навантажень, найбільш ймовірного розвитку підготовки, формування різних компонентів спортивної майстерності;

4. вибір найбільш ефективних технічних рішень (складно-координаційні види, одноборства, гри), які виявляться надзвичайними для суперників, найбільш ефективними з позицій досягнення кінцевого результату змагальної діяльності;

5. виявлення складу головних суперників, їх технічної і тактичної оснащеності, фізичної і психічної підготовленості, особливостей змагальної діяльності;

6. вивчення умов передбачених змагань, включаючи режим проведення змагань, кліматичні умови, особливості суддівства, інвентарю, тощо;

7. визначення спортивного результату, який може бути достатнім для перемог, характеристики підготовленості, яка забезпечить досягнення заданого результату.

При підготовці команд до таких значних змагань, як Олімпійські ігри, поряд з прогнозуванням досягнень в олімпійському році, орієнтація на які потребує серйозного вивчення координаційної структури досягнень великих спортсменів, їх морфологічних і функціональних можливостей, особливостей тактичної майстерності і психологічної підготовки, виникають і інші проблеми, які потребують ефективного середньо термінового прогнозування.

На рівні змагальної стратегії підготовки виникають питання,

зв'язані з прогнозуванням співвідношення сил і оптимальної стратегії підготовки та участі в змаганнях у всіх видах спорту, включених у програми літніх і зимових Олімпійських ігор; розробкою оптимальної структури тренувальної і змагальної діяльності в групах близьких видів спорту; прогнозуванням найбільш ефективних засобів тренування, психічної підготовки на заключному перед змагальним етапі і під час змагань [7; 8].

На рівні змагань окремих спортсменів і команд прогнозування зв'язується з вибором оптимальної тактики і техніки проведення змагальної боротьби з урахуванням складу головних суперників, особливостей суддівства, матеріально-технічної забезпеченості місця змагань, відношення глядачів, журналістів [6]. Особливу складність прогнозування набуває в спортивних іграх і одноборствах, де від правильної попередньої оцінки ходу спортивної боротьби, особливостей суддівства, можливостей головних суперників, точного прогнозу їх техніко-тактичних рішень в значній ступені залежить не тільки результат окремих зустрічей, але й змагань в цілому .

Наддовготермінове прогнозування направлено на визначення загальних тенденцій розвитку спорту в світі, його ролі в житті сучасного суспільства, особливостей розвитку олімпійського руху, тенденцій удосконалення методики підготовки, зміни структури змагальної діяльності, правил змагань, особливостей суддівства, матеріально-технічної забезпеченості підготовки і змагань.

В усіх цих випадках ефективним є аналіз складників сучасного спорту з використанням методу експертних оцінок з притягненням для цього спеціалістів високої кваліфікації різного профілю [1; 4].

В свій час високу ефективність такого прогнозування продемонстрували спеціалісти СРСР після Ігор Олімпіади 1968 року в Мехіко, після того як збірна команда СРСР зазнала тяжкої поразки від збірної США. Комплексний аналіз стану олімпійського спорту і прогноз оптимальних організаційних основ підготовки спортсменів, ефективної стратегії розвитку найбільш медалеємних видів спорту, системи підготовки резерву, відбору і комплектування збірних команд, побудови багаторічної і річної підготовки, шляхів підвищення тренувальних і змагальних навантажень, науково-методичного і медико-біологічного забезпечення підготовки спортсменів і багато іншого в кінцевому рахунку дозволив створити таку систему підготовки спортсменів, яка протягом двох десятиліть забезпечувала перемоги збірних команд СРСР на олімпійській арені.

В другій половині 60-их років, після того як НДР стала виступати

на Олімпійських іграх самостійної командою і визначила спорт високих досягнень в якості головного фактору становлення національного престижу, перед спеціалістами було поставлено завдання вивести спорт на передові позиції. Високоєфективний науковий прогноз і розроблена на його основі система дитячо-юнацького спорту і спорту високих досягнень в країні дозволили за короткий час здобути видатних досягнень як в іграх Олімпіад, так і в зимових Олімпійських іграх, підготувати десятки талановитих спортсменів в різних видах спорту.

По цьому ж шляху пішли в середині 80-их років спеціалісти КНР, використовуючи передові досягнення науки і практики, розробили прогноз розвитку системи підготовки на багато років в різних видах спорту. Вони оцінили сильні і слабкі сторони китайського спорту, виявили резерви і створили високоєфективне систему підготовки в багатьох видах спорту, в значній мірі спираючись на досвід спорту СРСР і НДР. Вже на початку 90-их років ця система дозволила збірним командам КНР в багатьох видах спорту опинитися в числі сильніших на світовій спортивній арені.

При об'єднанні Німеччини в 1991 році спеціалісти спорту вважали, що об'єднана команда доб'ється значних успіхів, ніж одна команда НДР. Але, помилковий прогноз розвитку спорту Німеччини 90-их р. розроблений спеціалістами західних земель, і зруйнування важливих елементів східно-німецького спорту привели до того, що вже на Іграх 1992 року в Барселоні команда Німеччини отримала на 31 медаль менше, ніж команда НДР у 1988 р. на Іграх XXIV Олімпіади в Сеулі. Спортсмени Німеччини здали свої позиції у всіх стратегічних, медалеємних видах спорту – легкій атлетиці, плаванні, греблі, велоспорті, ковзанярському. Наприклад, в 1980 р. спортсменам НДР належали рекорди в 10-ти з 41-го олімпійського виду змагань (24,4%). Всі ці рекорди було встановлено в 1976-1980-му рр. На початку 1996р. спортсменам Німеччини належало всього 5 рекордів із 44-ох видів змагань (11,4%). При чому ці рекорди було встановлено спортсменами НДР ще в 1985-1988 рр.(3,7,8)

Кажучи про наддовготермінове прогнозування в сфері методики спортивної підготовки, треба відзначити, що в різних видах спорту принципові зміни набувають з періодичністю 10-15 р. Вміння передбачити ці зміни, забезпечити потужний розвиток методики підготовки в рішучій мірі визначають ефективність наддовготермінового прогнозу. Є багато прикладів даного наукового прогнозування, реалізованого в різних видах спорту, яке допомогло спортсменам багатьох країн досягнути видатних результатів в легкій атлетиці, плаванні, боксі, боротьбі, гандболі, греблі та інших.

В практиці Олімпійського спорту часто роблять спроби прогнозу світових досягнень, переможців в різних видах змагань на Олімпійських іграх. Як правило, таке прогнозування виявляється дуже далеким. Наприклад, зведені прогнози переможців Олімпійських ігор і чемпіонатів світу, зроблені на основі збору інформації у багатьох спеціалістів спорту, підтверджуються не більш як в 25-35-ти % випадків. А, наприклад, на XVII зимових Олімпійських іграх в Лілехамері прогноз групи із 15-ти експертів у відношенні переможців підтвердився всього в 12 із 61 виду змагань (19,7%).

Прогнозування в зазначених напрямках дозволить ефективно розвивати спорт в країні та її регіонах, концентрувати матеріальні ресурси, розвивати систему спортивних споруджень, готувати кадри, вдосконалити організаційні основи, також систему підготовки і змагань, стимуляції праці спортсменів, тренерів та інших спеціалістів

В групах споріднених видів спорту і окремих видах наддовготермінове прогнозування спрямоване на формування оптимальної стратегії розвитку різних видів спорту, виявлення перспективної методики підготовки і структури змагальної діяльності, пошук перспективних варіантів техніки і тактики, розробку нового інвентарю і устаткування. Не менш важливим є прогноз темпів формування вищої спортивної майстерності, оптимальних строків і структури багаторічної підготовки, шляхів подовження строків виступу на рівні вищих досягнень [1; 6].

В той же час невміння передбачити назриваючих змін, відсутність комплексного і творчого підходу в процесі наддовготермінового прогнозу або ігнорування останнього можуть привести до серйозного відставання, навіть кризи.

Вважаємо, подальші дослідження в цьому напрямку є актуальними для теорії і практики розвитку олімпійських видів спорту в Україні.

Література

1. Круцевич Т.Ю. Варианты прогнозирования в физическом воспитании. Збірник наукових праць під ред.Єрмакова С.С.- Харків : N XXIII, 2000.
2. Кошман М. Проблемы проектирования в сфере физической культуры и спорта. V Международный конгресс “ Олимпийский спорт и спорт для всех”. – Минск, 2001.
3. Маришук В., Маришук Л. О прогнозировании успешности выступления на ответственном соревновании. Олимпийский спорт для всех: V Международный научный конгресс.- Минск, 2001.
4. Хачатурян Ю.А. Психологический контроль и прогнозирование эффективности спортивной деятельности . ВНИИФ Тезы всесоюзной научной конференции по проблемам олимпийского спорта.- Москва, 1991.

5. Баландин В.И., Блудов Ю.М., Плахтиенко В.А. Прогнозирование в спорте. Москва: Физкультура и спорт, 1986.
6. Манукян Л.Я., Арутюнян А.Г., Мигранян Е.С. Методы прогнозирования отбора в спорте. / Тезы 18-ой республиканской научной методологической конференции. - Ереван, 1989.
7. Шапошникова В.И. Индивидуализация и прогноз в спорте. – Москва: Физкультура и спорт, 1984.
8. Агеевец В.У., Ходорова А.М. Пять колец: идеи и мораль // Умножать и развивать олимпийские традиции. – Л.: Лениздат, 1985.

Стаття надійшла 25.09.2003 р.

ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТОК ЩОДО ПОТРЕБИ У ВЕДЕННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Сергієнко Лілія

Донецький національний технічний університет

Анотація. У роботі аналізуються валеологічні аспекти оздоровлення студентської молоді. На підставі експериментального матеріалу автор розглядає ставлення студенток 1-4 курсів до здорового способу життя, а також показаний загальний рівень знань студенток у цій області.

Ключові слова: здоровий спосіб життя, фізичне виховання.

Аннотация. Сергиенко Лилия. Формирование активного сознания студенток относительно необходимости ведения здорового способа жизни. В работе анализируются валеологические аспекты оздоровления студенческой молодежи. На основании экспериментального материала автор рассматривает отношение студенток 1-4 курсов к здоровому образу жизни, а также показан общий уровень знаний студенток в этой области.

Ключевые слова: здоровый способ жизни, физическое воспитание.

Annotation. Serhienko L. The active students comprehension forming to the need of healthy way of life. In work are analysed aspects of improvement of student's youth. On the basis of an experimental material the author examines the relation student's 1-4 rates to a healthy way of life, and also the general level of knowledge students-women in this area is shown.

Key words: healthy way of life, physical education.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз статистичних даних за останнє десятиліття свідчить про те, що Україна знаходиться в стані демографічної кризи, яка характеризується старінням населення і зменшенням середньої тривалості життя. Це негативно впливає на розвиток економічної ситуації і рівень добробуту населення, що знижує роль України в міжнародному співробітництві.

Тому в умовах прискороного соціально-економічного прогресу сучасного суспільства і зростаючої ролі людського фактора завдання щодо

збереження і зміцнення здоров'я має першочергове значення.

Сучасному студентіві весь час необхідно переборювати такі негативні явища як нервово-психологічну напругу, гіподинамію, пов'язану з комп'ютеризацією навчання, нездорову екологічну обстановку. Тому до здоров'я людей, особливо студентської молоді пред'являються великі вимоги.

Медики відзначають високу захворюваність дітей і підлітків, що зростає з кожним роком. Ця закономірність проглядається у вузах по кількості студентів перших курсів, що займаються в спеціальній медичній групі. Так у вузах України цей показник коливається від 10-30% [1]. Аналіз даних медоглядів Донецького національного технічного університету за 1999-2002 р. свідчить про стійку тенденцію до збільшення захворюваності серед студентів. Кількість студентів, що займаються в спеціальній медичній групі, щорічно збільшується на 2-3% від загального числа студентів.

Рішення цього завдання першорядно лежить на викладачах фізичного виховання вузів, тому що саме педагог бачить стан здоров'я студента на кожному занятті. Фізичне виховання є унікальним показником здоров'я людини [2].

Важливу роль у вирішенні цих завдань відіграють впливи щодо формування здорового способу життя (ЗСЖ) кожного студента. ЗСЖ – це сформований вид життєдіяльності, що забезпечує збереження його здоров'я та профілактику захворювань і негативних звичок людини [3]. Здоров'я не можна купити, його можна зберегти і підтримати. Формування ЗСЖ у студентської молоді стало **актуальною проблемою**, що вимагає нового рішення.

Головне в збереженні здоров'я є спосіб життя людини. Важливим компонентом у вихованні ЗСЖ є залучення студентів до фізичної активності. На думку багатьох авторів, саме заняття фізичною культурою впливають на здоров'я, що сприяє формуванню ЗСЖ.

Робота виконана відповідно до Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури на 2001-2005 рр. за темою 2.1.5. «Динаміка стану здоров'я студентів у процесі навчання у вищих навчальних закладах».

Метою даної роботи було вивчення загального рівня знань про ЗСЖ студенток 1-4 курсів.

Завдання роботи:

1. Визначити загальний рівень знань студенток про ЗСЖ.
2. З'ясувати процентне співвідношення студенток про те, який спосіб життя вони ведуть.

Методи й організація дослідження. Узагальнення даних науково-методичної літератури з метою виявлення факторів, що впливають на ЗСЖ. Нами проведено анкетування серед студенток ДонНТУ для визначення загального рівня знань про ЗСЖ і використання цих знань в режимі дня. В анкетуванні взяли участь 296 студенток 1-4 курсів, що віднесені до основної медичної групи і не займаються спортом, середній вік яких склав 19,0 років.

Результати дослідження. Пізнання людської індивідуальності останнім часом викликає підвищений інтерес науковців, в тому числі у сфері фізичної культури і спорту, оскільки саме тут проявляється цілісність фізичної і соціальної сутності людини. Надзвичайно важливо індивідуалізувати в процесі фізичного виховання студенток руховий режим у залежності від стану різноманітних функцій організму студенток і стану їх соматичного здоров'я.

Результати анкетування розподілилися таким чином: 64,5% студенток мають середній рівень знань про ЗСЖ, 27% - низький. І всього лише 8,5% студенток мають високий рівень знань про ЗСЖ (рис. 1).

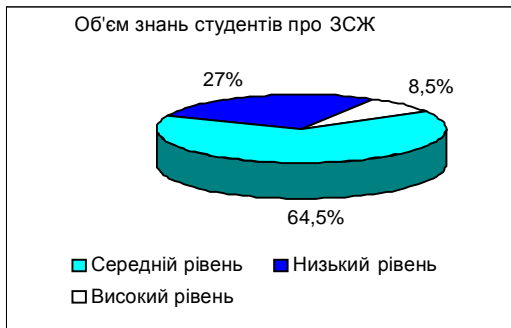

Рис. 1. Об'єм знань студентів про здоровий спосіб життя у %

Студенткам, також пропонувалося відповісти на запитання: « Чи ведете ви ЗСЖ?». Відповіді розподілилися таким способом: 80% студенток дали позитивну відповідь, 17,6% не ведуть ЗСЖ і 2,4% - не знають, що відповісти (рис. 2).

Результати анкетування показали, що більшість студенток не мають повного представлення про ЗСЖ. Студентки недооцінюють загартовування, активний відпочинок, застосування засобів фізичної культури в повсякденному житті.

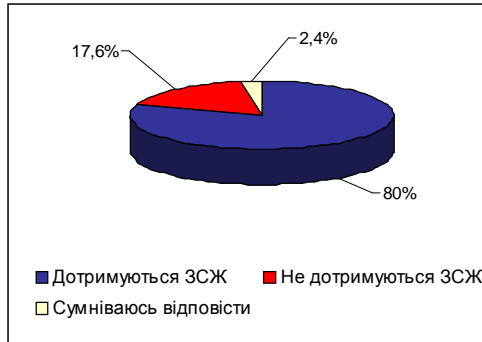

Рис. 2. Дотримання студентками правил здорового способу життя.

Висновки. Отримані дані свідчать про те, що студентки не мають достатніх знань про ЗСЖ і не бачать необхідності у їх використанні, що свідчить про низьку освіченість студенток в сфері фізичної культури. Через низький рівень знань про ЗСЖ відбувається недооцінка корисності рухової активності, що багато в чому визначає пасивне ставлення деяких студенток до занять фізичними вправами.

Необхідно забезпечити якісну фізичну підготовку студенток за допомогою знань про свій організм і уміння усвідомлено використовувати їх з одночасним самоконтролем [4].

Щоб підвищити інтерес студенток до зміцнення свого здоров'я необхідно:

- Виховувати стійкий інтерес і звичку до систематичних занять фізичними вправами.
- Підвищити загальний рівень освіченості студенток в сфері самої фізичної культури, а також в галузі валеологічної освіти.
- В основу занять фізичним вихованням покласти загальний методологічний принцип педагогіки, що припускає єдність процесів навчання, освіти і виховання.
- Використовувати засоби і методи нетрадиційних видів фізичної активності.
- Використовувати заняття за інтересами - спеціалізації.
- Підвищити рівень знань про ЗСЖ.

Вирішуючи проблему негативного ставлення студенток до зміцнення свого здоров'я, випливають такі задачі:

1. Уведення систематичних 6-ти часових занять на тиждень з фізичного виховання на всіх курсах.

2. Розроблення більш ефективних засобів і методів фізичного виховання.
3. Підвищення рівня здоров'я студенток засобами фізичної культури.
4. Прилучення студенток до ЗСЖ.
5. Підвищення рівня рухових здібностей, фізичної підготовленості.

Вищезазначені показники здоров'я студентів потребують додаткових досліджень.

Література

1. Ляпин В.П. Пути решения физического воспитания в вузах. // Матеріали науково-методичної конференції. – Донецьк: ІПШ „Наука і освіта”. – 2003. – С.66-68.
2. Недашковская А.Г. Роль физического воспитания в оздоровлении студенческой молодежи. // Матеріали науково-методичної конференції. – Донецьк: ІПШ „Наука і освіта”. – 2003. – С.73-76.
3. Олійник Т. Формування у студентської молоді потреби ведення здорового способу життя. // Молода спортивна наука України: Зб. Наук. Праць в галузі фізичної культури та спорту. Вип.7: у 3-х т. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2003. – Т.2. – С. 208 - 210.
4. Жданов Ю.Н. Психофизическая подготовка единоборца. - Донецк: Дон ИЖТ, 2002. – С. 54.

Стаття надійшла 19.09.2003 р.

ЗДОРОВ'Я – СОЦІАЛЬНА ЦІННІСТЬ

(з досвіду проведеного конкретного соціологічного дослідження проблеми здоров'я у Західному регіоні України)

Румянцев Ю.О., Чунис О.В., Романчак О.І.

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. На основі системно-структурного підходу та конкретного соціологічного дослідження у роботі розглядається поняття „здоров'я” як важливе соціальне явище, складний соціальний феномен, який є однією з найвищих цінностей, розглядаються поняття „духовне здоров'я”, „психічне здоров'я”, „соціальне здоров'я”, „здоров'я нації”, „здоров'я української нації”.

Ключові слова: здоров'я, психічне здоров'я, духовне здоров'я, здоров'я нації, соціальне здоров'я.

Аннотация. Здоровье – социальная ценность (из опыта проведенного конкретного исследования проблемы здоровья в Западном регионе Украины). На основе системно-структурного метода и конкретного социологического исследования в работе рассмотрено здоровье как важное социальное явление, сложный социальный феномен, который есть одним из наиболее важных ценностей, рассматриваются понятия «духовное здоровье», «психическое здоровье», «социальное здоровье», «здоровье нации», «здоровье украинской нации».

Ключевые слова: здоровье, психическое здоровье, духовное здоровье, здоровье национальности, социальное здоровье.

Annotation. Rymyantsev Y., Chynus O., Romanchak O. The health as a social value (from the experience of scientific research of health problems in Western Ukraine). Basing on system-structural approach and concrete sociological research it has been analyzed the notion "health", as on complex social phenomena, fact, which is one of the most important values. It has been studied the notions "moral health", "psychic health", "social health", "nation health", "Ukrainian national health".

Key words: health, psychic health, moral health, nation health, social health.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здебільшого розглядається поняття здоров'я як проблема фізичного стану окремого індивіда, ми ставимо перед собою завдання у постановці проблеми, яка полягає у більш обширному розумінні поняття здоров'я – соціальне здоров'я людей, на основі якого розкривається стан та проблеми здоров'я української нації.

Дослідження виконується відповідно до планів науково-дослідної роботи Львівського державного інституту фізичної культури.

Мета дослідження: розкрити та обґрунтувати зміст поняття здоров'я як складного феномену, найвищу соціальну цінність; проаналізувати поняття „соціальне здоров'я нації” та „здоров'я української нації” зокрема.

Результати дослідження. Проблема здоров'я людини сьогодні досліджується крім безпосередньо вчених медиків фахівцями з валеології, гігієни, екології та інших галузей наукового знання. Деякі аспекти психічного та духовного здоров'я особистості вивчаються психологами, істориками, культурологами та представниками інших суспільних наук. Проте у науковій літературі немає чіткого аналізу здоров'я як суспільного феномену та його соціальної цінності в цілому і української нації зокрема.

Для того, щоб дати вагоме обґрунтування терміну “здоров'я”, висвітлити та розкрити його значення, слід розглядати це поняття значно ширше, далекоглядніше. Здоров'я не можна трактувати як задовільний стан нашого організму, а як гармонійну форму існування особистості у процесах Всесвіту. Виходячи з розуміння поняття здоров'я не тільки як задовільного стану фізіологічного функціонування організму, а більш широкого трактування цього феномену у світі системно-структурного підходу, слід зазначити, що здоров'я – це довершеність, досконалість організації, життєва надійність, гармонія функцій, енергія та звільнення від будь-яких навантажень і скованості. В основі здоров'я лежить принцип цілісності і гармонійного росту, розвитку і адаптації організму особистості в залежності від процесів, що формуються на суспільному рівні.

Розвиваючи думку відомих західноєвропейських вчених ХХ сторіччя, представників системно-структурного підходу, відомий

російський вчений Г.Малахов дає таке трактування поняття “здоров’я” – це стан організму, що базується на трьох основах: духовність, психіка і фізіологія, які вимагають специфічного системного підходу до вирішення проблем, котрі виникають у будь-якій з них /див. Г.Малахов „Основи здоров’я” 2003,стор. 6-7/. Без повної гармонії у цих сферах людина не може досягнути бажаного рівня здоров’я. У методологічному підході ми розділяємо точку зору вище згаданого науковця щодо обґрунтування суті духовного здоров’я, яка ґрунтується на мудрості стародавніх тибетських монахів. що, духовність базується на трьох відвічних засадах: Всесвіт, потреби та діла, а людина – це створіння, що живе всередині величезного живого організму, який ми називаємо Богом і сприймаємо його як довкілля – Земля, рослини, тварини, люди, Космос. Роль людини у цьому живому організмі – жити в ньому, любити його і самовдосконалюватися. Залежно від впливу людини на цей організм своєю діяльністю, відповідь довкілля буде відповідною, а це і є стан, у якому перебуватиме особа. Отже, здоров’я – це не тільки відсутність певних фізіологічних дисфункцій організму, а гармонійне співжиття із Всесвітом через суспільну форму існування, як одну із його структур .

Аналізуючи людину за допомогою системно-структурних підходів, спостерігаємо, що ми не більше аніж єдність біологічних та соціальних факторів, котрі існують за допомогою психоемоційних зв’язків організму, що забезпечують її гармонійне співжиття із оточуючим світом. До них належать психоемоційна рівновага, психоемоційні зв’язки з природою, Космосом, а найважливіше – з соціальним середовищем – суспільством, його ідеалами, нормами, потребами і мотивами, ціннісними орієнтаціями, під впливом яких людина формується як особистість і отримує базовий потенціал життєдіяльності.

Аналіз опрацьованої літератури дає можливість стверджувати, що поняття “здоров’я”, проблеми його збереження та відновлення, створення системи охорони здоров’я, перспективи та тенденцій його розвитку, розглядаються в контексті фізичного здоров’я людини як окремого індивіда. На нашу думку, сьогодні виникає нагальна потреба у трактуванні здоров’я як поняття значно ширшого. У світі аналізу широкого емпіричного матеріалу, що накопичений у природничих, медичних, технічних і суспільних науках, у рамках системно-структурного підходу, здоров’я слід розглядати як гармонію фізіологічних та соціальних цінностей. Проведений нами огляд наукової та періодичної літератури методом контент-аналізу, свідчить про те, що поняття “здоров’я – як соціальна цінність”, а також “здоров’я нації” практично не досліджуються. Тому ми намагаємося розкрити сутність цих понять не тільки на

теоретичному рівні, а й на основі проаналізованого нами емпіричного матеріалу.

На сьогодні у вивченні здоров'я української нації переважає хибний методологічний підхід, що ґрунтується на дослідженнях сучасного природознавства та суспільствознавства, який не дає можливості виявити стан, основні тенденції та перспективи розвитку здоров'я української нації. Сьогодні, у розквіті нашої демократії, при наявності безлічі публікацій істориків, політологів, філософів, етнографів, соціологів, культурологів, медиків та інших фахівців, що аналізують стан та проблеми розвитку української нації, існує розбіжність у дослідницьких підходах, яка полягає у тому, що з однієї сторони дається статистичний аналіз фізичного здоров'я українців у вузькому розумінні, а з іншої – мова йде про розвиток духовного здоров'я нації, що базується на відродженні державності, культури, мови, традицій, тощо. Ми вважаємо, що такий підхід науково-дослідницьких робіт є одностороннім, саме тому на сьогодні ми не маємо інтегративного наукового поняття “здоров'я нації”. Поєднавши ці два аспекти, можна дослідити та проаналізувати стан здоров'я української нації.

На основі публікацій, в яких викладена думка окремих науковців, політиків, суспільних діячів, та реальних суспільних процесів ми можемо стверджувати, що складна політична та економічна ситуація в Україні, відсутність національної консолідуючої ідеї на державному рівні, високий рівень безробіття, знецінення освіти, втрата соціального змісту людської праці, корупція в усіх сферах суспільного життя, перехід економіки держави в тінь, відсутність належного правового захисту громадян, посилення криміналізації суспільства, занепад моральних цінностей, руйнація національної науки та культури, розкрадання народних багатств, практична відсутність плюралізму думок та свободи слова, параліч демократичних перетворень – все це призводить до кризи українського суспільства в цілому та кожної людини зокрема. Слід зазначити, що саме ці чинники є основними критеріями визначення здоров'я нації. Оскільки, з сучасних наук лише валеологія та гігієна дають теоретичне обґрунтування фізичного здоров'я окремого індивіда, а поняття “здоров'я нації” вживається тільки у періодиці та інших засобах масової інформації, це не дає нам можливості говорити про поняття “здоров'я нації”, ми лише відкриваємо певні емпіричні характеристики, які ми отримали вивчаючи фізичні та соціальні аспекти даного питання.

Проаналізувавши зв'язок індивіда з соціальною спільнотою, його вплив на суспільні процеси, слід зробити акцент на фізичному здоров'ї не індивіда, а особистості, яке визначає її становище та роль у суспільстві,

вплив на формування поглядів та стратегічних підходів до вирішення проблем життєдіяльності. Результати для таких висновків ми отримали засобами конкретної соціології. Тому, окрім опрацьованої наукової літератури, сюди відноситься конкретне соціологічне дослідження (проводилося у 2002-2003 роках у Західному регіоні України дослідницькою групою у складі: Чунис О.В, Романчак О.І, Галас Ю.А, Куденчук Ю.П. Керівник колективу – доцент Румянцев Ю. О).

Згідно з результатами конкретного соціологічного дослідження, отриманих шляхом анкетування, фізичний стан здоров'я українців погіршується з кожним роком. Фахівці медицини стверджують, що за останній рік відсоток захворюваності населення зріс до 40 в середньому. Причинами такого різкого погіршення фізичного стану здоров'я населення є вплив політичного, фінансово-економічного, соціального та екологічного становища України. Проте, не менш важливими аспектами є сформовані погляди на життя особистості, її наміри та запити у діяльності, ставлення до власного фізичного здоров'я.

На думку 80% респондентів “здоров'я” – це стан організму при відсутності слабості, болю, дискомфорту, настрою і зрештою, хвороби. І лише у 20% опитуваних поняття “здоров'я” асоціюється із станом організму, що виникає у гармонії його фізичного стану з психічним, духовним та соціально-економічним, і саме цю гармонію слід берегти та підтримувати методами, які кожен з нас вибирає самостійно. Для того, щоб визначити ці підходи та методи, ми поставили таке запитання у анкеті: “Яким чином намагаєтесь зберегти своє здоров'я?”. Як результат, ми отримали 85% відповідей, де робиться акцент на тому, що особливо нічим не займаються і не дуже шкодять фізичному здоров'ю свого організму. Про місце активного відпочинку у житті наших співгромадян можна стверджувати, що 79% опитаних займаються активною формою відпочинку, і лише 21% згаданих залежно від обставин, надають перевагу пасивному відпочинку.

Цінною інформацією для нас стало і те, що практично половина – 47% респондентів зовсім не цікавляться спадковими хворобами, що мали місце у їхньому родоводі. Однак, з 53% опитуваних, що дали позитивну відповідь на запитання щодо спадкових хвороб – 58% з різних причин, не займаються профілактикою своїх спадкових хворіб.

Вникаючи у суть поставленої думки, виникає необхідність згадати, що існуюча на сьогодні профілактична система охорони здоров'я діє лише формально, і це знаходить відображення у свідомості людей, оскільки, 56% респондентів ставляться до обов'язкових медичних оглядів позитивно, однак 48% з них не виконують поставлених перед ними вимог

і відчують у цьому не більше ніж формальність та особисту справу. Слід підкреслити, що необхідність безпідставного обстеження підтримує лише 27% опитуваних, а відповідно основна кількість опитаних не акцентує своєї уваги на подібній потребі. Спостерігаючи за поглядами респондентів, не можна залишити поза увагою той факт, що 71% опитуваних, які не надають відповідного значення обов'язковим медичним оглядам та безпідставному обстеженню, вважають, що основною запорукою збереження їхнього здоров'я та ранньої діагностики захворювань є їхнє фінансово-економічне становище. А також відзначаємо, що лише 29% тих, хто взяв участь у анкетуванні пов'язують незадовільний стан свого організму через недбале ставлення до встановлених вимог щодо обстежень, а також зауважують, що не обстежувалися по кілька років.

Розкриваючи взаємозв'язок діагностики та лікування з матеріальним становищем особи ми стикнулися із досить не простим обґрунтуванням ситуації. А саме, 42% респондентів вважає, що їхнє фінансово-економічне становище домінуючого впливу на діагностування патології не має, проте має вагомий вплив на лікування. Решту респондентів притримується дещо іншої думки, суть якої – абсолютний вплив матеріального забезпечення.

Результати дослідження є:

- зміст нового для валеологічних та соціологічних наук поняття „соціальне здоров'я”, яке полягає у тому, що воно включає в себе не тільки фізіологічні показники організму особи, а й ряд аспектів психічного, духовного та морального здоров'я людей, як певної соціальної спільноти;

- в результаті конкретного соціологічного дослідження нами виявлені найважливіші показники здоров'я української нації та основні фактори впливу на його рівень. Основними з них є: відсутність консолідуючої ідеї на державному рівні та незадовільний соціально-економічний стан українського суспільства.

Висновки: Таким чином, проведений нами теоретичний та емпіричний аналіз проблем здоров'я української нації, дозволяє нам зробити такі висновки: здоров'я нації – це одне із найцінніших соціальних надбань, що є складним соціальним феноменом, який ґрунтується не тільки на фізичних аспектах окремого індивіда, а й на відповідному рівні психологічного та духовного сприйняття, які тісно переплітаються з суспільними явищами позитивного та негативного характеру, котрі формують світогляд української нації. У вивченні реального стану основних проблем соціального здоров'я нації велике значення мають

конкретні соціологічні дослідження, що дають змогу висвітлити думки, погляди та участь індивідів у формуванні суспільних процесів. Тому, на основі проаналізованих нами результатів конкретного соціологічного дослідження ми можемо стверджувати, що здоров'я нації залежатиме від:

- сформованого світогляду, що ґрунтується на знаннях отриманих під час формування особистості;
- обраної стратегії життєдіяльності та базових поглядів особистості;
- несучої ролі у суспільстві, соціального значення;
- екологічного та фінансово-економічного становища суспільства.

Тому, вважаємо необхідним проводити дослідження здоров'я нації у багатогранній сукупності усіх його аспектів.

Література

1. Сірс Б. Зона здоров'я // Попуррі, 1999.
2. Малахов Г. Основи здоров'я? // Невський проспект, 2003.
3. Шапіто Е., Шапіто Д. Час зцілення // Попуррі, 1998.
4. Паунггер І., Поппе Т. Власними силами // Вісь, 2002.

Стаття надійшла 19.09.2003 р.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ГРУП

Боднар Іванна, Породько Мар'яна
Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. Подається узагальнення існуючих методичних положень фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи, аналіз результатів педагогічного експерименту.

Ключові слова: спеціальні медичні групи, студенти, особливості методики, фізичне виховання.

Аннотация. Боднар И.Р., Породько М.И. Физическое воспитание студентов специальных медицинских групп. Представлено обобщение существующих методических положений физического воспитания студентов специальной медицинской группы, анализ результатов педагогического эксперимента.

Ключевые слова: специальные медицинские группы, студенты, особенности методики, физическое воспитание.

Annotation. Bodnar Ivanna, Porodko Marianna. Physical education of students of special medical group. Узагальнення існуючих методичних положень of physical education of students of special medical group, analyze of results pedagogical experiment are submitted.

Key words: special medical group, students, specific of methodic, physical education.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Студентам спеціальної медичної групи, в силу перенесених

захворювань, в більшій мірі, ніж їх одноліткам загрожує понижена працездатність [3]. Тому підготовка студентів з послабленим здоров'ям до високопродуктивної праці викликає особливе стурбування фахівців галузі фізичного виховання. Реформування системи освіти, що здійснюється в країні, вимагає використання усіх можливостей для зміцнення здоров'я, всебічного розвитку молоді. Фізична культура є ефективним, головне - економічно вигідним засобом покращення здоров'я. Фахівці стверджують, що зниження показників фізичного стану студентів з послабленим здоров'ям частіше відбувається не за рахунок погіршення стану всіх систем організму, а в результаті зниження їх фізичної активності [2]. Тому дослідження, присвячені вивченню впливу сучасних програм з фізичного виховання на рівень здоров'я студентів є актуальними. Основні закономірності, властиві загальній теорії, методиці та практиці фізичного виховання студентів достатньо повно були викладені в роботах Булич Е.Г. (1986), Волкової С.С. (1991-2000), Дубогай О.Д., (1995), Тарасенко М.Н. (1976, 1978). Однак, прогрес в науково-методичному, організаційному, матеріально-технічному забезпеченні вимагає не тільки розробки нових підходів в організації і проведенні фізичного виховання студентів з вадами здоров'я, але й уточнення та доповнення існуючих.

Дослідження виконується відповідно до планів науково-дослідної роботи Львівського державного інституту фізичної культури.

Мета - обґрунтувати методичні рекомендації раціонального проведення занять з фізичного виховання зі студентками спеціальних медичних груп.

У ході роботи нами вирішувалися такі **задачі**:

1. Проаналізувати та узагальнити дані літературних джерел, які висвітлюють проблеми фізичного виховання студентів спеціальної медичної групи, узагальнити досвід практики.
2. Визначити динаміку показників фізичного здоров'я студентів спеціальної медичної групи під впливом існуючих програм з фізичного виховання протягом першого року навчання у вищому навчальному закладі.
3. Сформулювати практичні рекомендації для раціональної організації і проведення занять з фізичного виховання зі студентами спеціальної медичної групи.

Організація дослідження. Дослідження проводилось з жовтня 2002 року до травня 2003 року і складалося з трьох етапів. Перший етап (жовтень - листопад 2002 р) передбачав вирішення 1 завдання дослідження. Проводилися збір, аналіз і узагальнення даних літературних

джерел. Був проаналізований і узагальнений досвід організації і проведення занять з фізичного виховання зі студентами спеціальної медичної групи у вищих навчальних закладах Львова в сучасних умовах.

Вирішення 2 завдання проходило на другому етапі (жовтень 2002 р. - квітень 2003 р.) Проводився педагогічний експеримент, який дозволив встановити динаміку показників фізичного розвитку, функціональної готовності і рівнів здоров'я студенток 1 курсу підгруп А, Б і В спеціальної медичної групи.

Дослідження проводилося у Львівському національному університеті ім. Івана Франка. У ньому взяли участь 104 студентки, які за станом здоров'я медиками віднесені до спеціальної медичної групи і займаються фізичним вихованням у спеціальному медичному відділенні університету. З обстежених студенток було сформовано 6 груп - 3 експериментальні і 3 контрольні. Студентки обох груп спеціального медичного відділення займалися фізичним вихованням два рази на тиждень. Студентки контрольних груп займалися за програмою розробленою групою викладачів Львівського національного університету ім. Івана Франка. Ця програма розроблена на базі програми для практично здорових студентів. Відмінності її полягають в наступному: для студентів спеціальної медичної групи більш широко представлені дихальні вправи та засоби виховання правильної постави; зменшена кількість максимально далеких і максимально високих стрибків; обмежено кількість вправ на пружність, максимальну силу і витривалість; зменшені дистанції для ходьби і бігу; виключені вправи з натужуванням. Студенти експериментальної групи в умовах експерименту навчалися за авторською програмою викладача кафедри фізичного виховання університету. В заняттях за авторською програмою застосовуються традиційні засоби фізичного виховання в поєднанні з асанами йоги.

На підставі даних отриманих на першому і на другому етапах дослідження нами були сформульовані методичні рекомендації щодо раціонального проведення занять з фізичного виховання зі студентами спеціальної медичної групи.

Результати дослідження. Узагальнення даних літературних джерел дає можливість стверджувати, що студенти спеціальної медичної групи відрізняються від студентів основної медичної групи за рядом показників: зниженим фізичним розвитком [10], захворюваністю одночасно 2 - 3 хворобами [4]; недостатнім розвитком фізичних якостей [5] недостатнім розвитком психічних якостей [5]; нижчою мотивацією до занять [5]. Методика занять з такими студентами має відрізнятися від методики занять зі здоровими студентами. Тому не варто об'єднувати

студентів спеціальної медичної групи з студентами інших груп, чи на все заняття, чи на підготовчу і заключну частини заняття, що іноді зустрічається на практиці; не допустимі лише кількісні (за кількістю повторень окремих вправ тощо) відмінності у руховій активності студентів спеціальної медичної групи на занятті. Для таких студентів потрібно застосовувати інші, - особливі засоби, організаційні форми занять, методи і способи організації їх діяльності на занятті тощо. Такої думки притримуються і інші фахівці [3. Тим не менше фахівцями галузі фізичної культури і медиками розроблені лише загальні рекомендації щодо застосування засобів фізичного виховання студентів з окремими захворюваннями.

Щодо застосування засобів фізичного виховання студентів спеціальних медичних груп, то фахівцями однотайно визнано, що найраціональнішим підходом є комплексне використання засобів у фізичному вихованні. Виконанню фізичних вправ в умовах впливу гігієнічних засобів, загартовуючих заходів, а також при повноцінному відпочинку, раціональному режимі дня та іншим додатковим засобам фізичного виховання фахівці надають більшого значення у фізичному вихованні студентів спеціальних медичних груп, ніж при заняттях з практично здоровими [3]. У фізичному вихованні студентів спеціальних медичних груп набувають великого значення додаткові (до академічних) заняття. Так фізкультурні хвилинки, ранкова гігієнічна гімнастика, виконання домашніх завдань сприяють зростанню рухової активності студентів, не значно при цьому навантажуючи органи і системи ослабленого організму [2, 7, 8]; участь у спортивно-масових заходах дозволяє студентам з вадами здоров'я відчувати себе повноцінними членами колективу [11].

Узагальнення сучасного досвіду проведення занять зі студентами спеціальної медичної групи дозволяє рекомендувати зокрема такі підходи: сприяти підвищенню рухової активності через впровадження додаткових самостійних занять [7, 8]; покращувати загартованість за рахунок цілорічного проведення занять на свіжому повітрі [2, 4, 8]; використовувати вправи на витривалість, гнучкість, динамічну і статичну силу, спритність, на розслаблення м'язів, спеціальні дихальні вправи [1, 4, 6 - 9]; застосовувати оздоровчий біг в чергуванні з ходьбою (ЧСС 120-150 уд/хв.) [4], плавання (ЧСС 140-150 уд/хв.) [2]; сприяти розширенню арсеналу фізичних вправ шляхом включення в програму занять вправ на тренажерах, рухливих і спортивних ігор тощо [2, 6, 10]; застосовувати музичний супровід [6].

В процесі вивчення даних медичних карток студенток

університету, проведеного нами, було визначено, що з усієї кількості обраних нами для обстеження студенток спеціальної медичної групи 21% відноситься до підгрупи А (серцево-судинні, дихальні захворювання), 40% - до підгрупи Б (захворювання внутрішніх органів) і 39% - до підгрупи В (вади постави і зору).

Результати педагогічного експерименту дають можливість стверджувати, що на показники фізичного розвитку найбільш позитивно вплинула експериментальна програма. Під її впливом спостерігається тенденція до зростання показників окружності грудної клітки студенток підгрупи А (з $86,0 \pm 4,0$ до $86,7 \pm 3,7$ см) і підгрупи В (з $84,0 \pm 4,0$ до $84,6 \pm 4,1$ см.). Також зменшилася маса тіла студенток (з $58 \pm 6,3$ до $57,7 \pm 3,6$ кг) у підгрупі А, (з $58,0 \pm 4,2$ до $57,7 \pm 3,6$ кг) підгрупі Б, (з $60,3 \pm 8,5$ до $59,1 \pm 8,1$ кг) у підгрупі В. В студенток підгрупи А зросла сила м'язів кисті (з $19,0 \pm 9,0$ до $20,2 \pm 10,6$ кг). На показники фізичного розвитку студенток підгрупи Б більш сприятливий вплив чинить традиційна програма з фізичного виховання. При її застосуванні спостерігається тенденція до збільшення окружності грудної клітки студенток (з $81,0 \pm 6,0$ до $81,6 \pm 6,4$ см), сили м'язів кисті (з $21,0 \pm 5,0$ кг до $21,4 \pm 5,1$ кг), зменшення маси тіла (з $55,2 \pm 10,5$ до $54,6 \pm 10,3$ кг).

Під впливом традиційної програми з фізичного виховання спостерігалась тенденція до економізації діяльності серцево-судинної системи у спокої студентів двох підгруп. Так, відбулося зменшення показника частоти серцевих скорочень у контрольній групі підгрупи А (з $84,0 \pm 0,7$ до $81,0 \pm 0,6$ уд/хв.) і підгрупи Б (з $84,0 \pm 4,0$ до $81,0 \pm 4,6$ уд/хв.), у підгрупі В цей показник дещо збільшується (з $78,0 \pm 0,9$ до $79,8 \pm 0,9$ уд/хв.). На відміну від контрольної групи у студенток експериментальної групи показник частоти серцевих скорочень суттєво змінився лише в підгрупі А (з $84 \pm 4,0$ до $79,8 \pm 3,4$ скорочень за хвилину).

В процесі педагогічного експерименту ми спостерігали скорочення тривалості відновлення ЧСС студенток спеціальної медичної групи після дозованого навантаження. Так у підгрупі А експериментальної групи цей показник в середньому зменшився з $3,1 \pm 0,6$ до $2,4 \pm 0,7$ хв., в підгрупі Б - з $3,0 \pm 0,4$ до $2,7 \pm 0,5$ хв., а в підгрупі В - з $3,0 \pm 0,4$ до $2,9 \pm 0,9$ хв. Ці відмінності є статистично вірогідні ($p < 0,05$). Таку ж тенденцію ми можемо прослідкувати і в усіх підгрупах контрольної групи, підгрупа А - з $2,9 \pm 0,3$ до $2,7 \pm 0,5$ хв., підгрупа Б - з $3,0 \pm 0,4$ до $2,7 \pm 0,5$ хв. і підгрупа В - з $3,1 \pm 0,2$ до $2,9 \pm 0,3$ хв.

На початку і після закінчення педагогічного експерименту ми визначали і оцінювали рівень здоров'я студенток спеціальної медичної групи Рівень здоров'я оцінювався за експрес - оцінкою Г.Л. Апанасенка

(1988).

Захворювання студенток спеціальних медичних груп, як бачимо з таблиці 1, істотно впливають на рівень їхнього здоров'я. На початку експерименту у всіх підгрупах експериментальної групи рівень здоров'я оцінювався як нижче середнього, а в студенток підгрупи А контрольної групи - як низький. Після експерименту рівень соматичного здоров'я у всіх підгрупах експериментальної і контрольної групи залишається нижче середнього. Можемо припустити, що 2-кратних занять на тиждень протягом семи місяців є не достатньо для того, щоб відбулись статистично вірогідні зміни в рівні здоров'я дівчат студентського віку.

Таблиця 1

Середні значення і оцінка (кількість балів) критеріїв оцінки індексу здоров'я за Апанасенком Г. Л. (1988) студентів до/після завершення експерименту

ПОКАЗНИКИ		А		Б		В	
		М	оцінка	М	оцінка	М	оцінка
Зріст/маса тіла (г/см)	Е Г	343/340	-/-	358/349	-/-	342/338	-/-
	К Г	335/335	-/-	338/620	-/-	338/338	-/-
ЖЕЛ/маса тіла (мл/кг)	Е Г	51/50	4/0	44/50	1/0	53/53	4/1
	К Г	48/52	2/1	48/56	2/2	52/51	4/1
ЧССхАТ сист /100	Е Г	96/90	0/2	88/88	2/2	86/87	2/2
	К Г	95/94	0/2	93/90	2/2	88/90	2/2
Час відновл ЧСС (хв)	Е Г	3/2,4	2/1	3/2,7	-2/1	3/2,5	-2/1
	К Г	2,9/2,7	1/1	3/2,7	-2/1	3/2,9	-2/1
Динамометрія/маса тіла	Е Г	32/35	0/0	24/21	0/0	24/28	0/0
	К Г	41/44	1/1	38/39	0/0	40/40	0/0
Сума балів/рівень здоров'я	Е Г	-	6НС/7НС	-	5НС/5НС	-	8НС/8НС
	К Г	-	4Н/6НС	-	6 НС/7НС	-	8НС/7НС

Умовні позначки: **НС** – нижчий середнього рівень здоров'я
Н - низький рівень здоров'я

Разом з тим, програма з фізичного виховання з елементами йоги, за якою займалися студентки експериментальної групи, зумовила тенденцію до зростання рівня здоров'я студенток з серцево-судинними і дихальними захворюваннями (підгрупа А). Можна рекомендувати впровадження елементів йоги в навчально-виховний процес з фізичного виховання зі студентками з такими патологіями. Традиційну програму, за якою займалися студентки контрольної групи, також можна рекомендувати як ефективну при захворюваннях серцево-судинної системи, оскільки спостерігається більш помітна тенденція до зростання рівня фізичного здоров'я студенток цієї підгрупи. Більший приріст в підгрупі А контрольної групи пояснюється, очевидно, більш низьким вихідним рівнем.

Програма для студенток спеціальної медичної групи, побудована на базі традиційної з урахуванням особливостей ослабленого організму, як бачимо, позитивно відображається на рівні здоров'я студентів усіх підгруп не залежно від захворювання.

На підставі проведених нами теоретичних досліджень і експериментальних даних ми можемо рекомендувати ряд методичних рекомендацій для покращення фізичного виховання студенток спеціальної медичної групи.

- Програма для студенток спеціальної медичної групи повинна складатися з теоретичного і практичного розділів;
- Основною задачею фізичного виховання повинна слугувати формування цілісної установки на здоровий спосіб життя;
- Для більш диференційованого підходу та індивідуалізації процесу фізичного виховання варто розподілити студентів на мікро-групи по 3-7 чоловік;
- Важливим критерієм оцінки ефективності процесу фізичного виховання студентів спеціальних медичних груп є облік особливостей і динаміки стану їх здоров'я. Рекомендується проводити медичні обстеження студентів спеціального медичного відділення не рідше ніж 2 рази на рік;
- Важливим є оволодіння і виконання студентами самоконтролю для самооцінки стану здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовленості й ефективності впливу застосовуваних вправ та навантажень;
- Добитися підвищення рухової активності студенток спеціальної медичної групи можна шляхом впровадження додаткових самостійних занять;
- Збільшенню рухової активності студентів буде сприяти розширення

арсеналу фізичних вправ шляхом включення в програму занять вправ на тренажерах, рухливих і спортивних ігор тощо;

- Покращити загартованість студентів з вадами здоров'я можна за рахунок цілорічного проведення занять на свіжому повітрі;
- Використання засобів фізичного виховання для розвитку витривалості обґрунтовується тим, що вони можуть виконуватися у спокійному темпі тривалий час, тренують серцево-судинну систему, позитивно впливають на нервову систему, посилюють обмін речовин, не викликають різких змін в організмі. Рекомендованим є використання в навчально-виховному процесі оздоровчого плавання в щадному режимі тренування (ЧСС 140-145 уд/хв.), бігу в повільному темпі в чергуванні з ходьбою 1-2 км (ЧСС 120-150 уд/хв).
- Загальнорозвивальні вправи сприяють виробленню правильної постави, правильному диханню, що полегшує функцію серця, вони розвивають силу, гнучкість, координованість тощо. Протягом перших двох місяців загальнорозвивальні вправи варто чергувати з вправами для формування постави, на розслаблення і спеціальними дихальними вправами 1:1, 2:1, в подальшому – 4:1. Комплекси загальнорозвивальних вправ складаються так, щоб залучити до виконання усі м'язові групи, але не одночасно, а за принципом "розсіяного навантаження";
- Використання великого арсеналу загально-розвиваючих вправ під музичний супровід сприятиме покращенню психо-емоційного стану студентів з послабленим здоров'ям;
- Тренажерні прилади рекомендується застосовувати в основній частині заняття за коловим методом тренування;
- Рекомендується застосовувати вправи для розвитку сили, гнучкості, рівноваги, координованості, спритності, на розслаблення м'язів.

Як показали результати нашого дослідження, у фізичному вихованні студентів спеціальної медичної групи залишається ще багато проблем, що потребують нагального вирішення. Це спонукає нас до проведення подальших досліджень у вибраному напрямку.

Література

1. Антошук Р., Ильницький В. Функциональное состояние сердечно-сосудистой системы у студентов специальной медицинской группы при занятии физическими упражнениями // Четвертый Міжнародний науковий конгрес "Олімпійський спорт і спорт для всіх: проблеми здоров'я, рекреації, спортивної медицини та реабілітації". – К., 2000. – С.332.
2. Асадова О.Р., Ларюшкіна З.П., Сокоринська В.Я., Шемчак І.А. Шляхи підвищення ефективності фізичного виховання студентів спеціальних медичних груп // Збірник

- наук. праць II міжнар наук.-практ. конф. "Фізична культура, спорт і здоров'я нації". - Вінниця, 1996. - Ч.1. - С.107.
3. Булич Э.Г., Физическое воспитание в специальных медицинских группах: Учеб пособие для техникумов. —М.: Высш.шк., 1986. — 255с.
 4. Дубогай О.Д., Завацький В.І, Короп Ю.О. Методика фізичного виховання студентів, віднесених за станом здоров'я до спеціальної медичної групи: Навчальний посібник. – Луцьк: Надстир'я, 1995. – 220с.
 5. Дутов А.М., Марзаганов Х.Т. Ціннісні орієнтації студентів спеціальної медичної групи в основних компонентах фізичного виховання. // Третя Всеукр. наук. – практ. конф. "Роль фізичної культури в здоровому способі життя" Львів, ЛДМІ, 1997. – С. 29-30.
 6. Евстратов П.И., Левчук Н.А., Ободенко Ю.Е., Ничепарук Г.А. Динамика показателей физической и умственной работоспособности у студентов СМГ в годичном цикле занятий физическим воспитанием // Міжнар. наук. - практ. конф «Фізична культура, спорт та здоров'я нації» К-Вінниця, 1998. – Ч.1. – С.41- 42.
 7. Магльований А.В., Мізеров М.М., Прохоров А.А., Слюсар Л.П. Оптимізація функціонального стану студентів з відхиленнями в стані здоров'я засобами фізичного виховання. // Третя Всеукр. наук. –практ. конф. "Роль фізичної культури в здоровому способі життя" Львів, ЛДМІ, 1997. – С.139-141.
 8. Молоткова В.И., Гружеская В.Ф., Ефименко А.М., Яцкевич Э Й., Коновальчук В.Н. Роль физического воспитания в медико-функциональной реабилитации студентов СМГ. // Всеукр. наук. – практ. конф. "Актуальні проблеми фізичного виховання у вузі". - Донецьк, 1995. – Ч.1. – С.76-77.
 9. Ніцеля О. Вплив фізичного навантаження на стан зорової функції. // Молода спортивна наука України. Зб. наук. статей з галузі фізичної культури та спорту. Львів: ЛДДФК, 2000. – Випуск 4. - С.328-330.
 10. Середенко Е.В., Азаров А.В. Эффективность применения тренажерных устройств в процессе занятий со специальным медицинским отделением. // Всеукр. наук. – практ. конф. "Актуальні проблеми фізичного виховання у вузі". - Донецьк, 1995. – Ч.1. – С.145-146.
 11. Тарасенко М.Н., Пономарьова В.В. Физическое воспитание студентов вузов в специальном учебном отделении. Москва: Высш. шк., 1976. – 150с.

Стаття надійшла 15.09.2003 р.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТИПІВ СТАТУРИ СТУДЕНТОК З ВІДНОШЕННЯМ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ТЕМПЕРАМЕНТОМ

Фалькова Наталія

Донецький національний технічний університет

Анотація. У роботі розглянута проблема взаємозв'язку морфологічних, психологічних характеристик з відношенням студенток до рухової активності для індивідуалізації педагогічного процесу у фізичному вихованні.

Ключевые слова: тип телосложения, темперамент, уровень интереса.

Аннотация. Фалькова Н.И. Взаимосвязь типов телостроения студенток с соотношением к физическому воспитанию и темпераменту. В работе рассмотрена

проблема взаимосвязи морфологических, психологических характеристик и отношением студентов к двигательной активности для индивидуализации педагогического процесса в физическом воспитании.

Ключові слова: тип статури, темперамент, рівень інтересу.

Annotation. Fal'kova Natalya. The correlation between students body types, thier attitude to physical education and their temperaments. In work the problem of interrelation of morphological, temperament characteristics and attitude students to movement activity for an individualization of pedagogical process in physical education is considered.

Keywords: build, temperament, interest.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. У реалізації дидактичного принципу індивідуального підходу виявляється діалектика пізнання об'єктивної міри педагогічного впливу відносно конкретної людини. Індивідуальний підхід розглядається в педагогіці як один з найважливіших принципів навчання, виховання та визначається як діяльність викладача, що припускає зміну засобів та організаційних форм навчально-виховної роботи з урахуванням індивідуальних особливостей студентів[2]. Тому, вивчення інтересів, орієнтацій, мотивів студентів підчас навчання у вузі допомагає скоректувати навчальні програми та формувати певну стратегію диференційованого підходу, а в процесі фізичного виховання визначати ставлення студенток до рухової активності та виховувати позитивне відношення до спортивної діяльності.

Дослідження здійснене згідно теми наукових досліджень Донецького національного технічного університету на 2000-2005 рр.

Завдання дослідження: вивчити взаємозв'язок типів статури, темпераменту та відношення студенток до рухової активності. В експерименті брали участь студентки в кількості 200 осіб. Антропометричні дослідження проводилися за загальноприйнятою методикою В.В.Бунака [1]. На підставі отриманих даних розраховувався показник міцності статури Піньє [3]. Для визначення відношення студенток до фізичного виховання пропонувалось їм дати оцінку за п'ятибальною шкалою. Для психодіагностичного дослідження використовувався опитувальник Айзенка.

Результати дослідження і їхнє обговорення. Аналіз результатів дослідження показав, що за даними антропометричних вимірів загальна кількість студенток за типами статури склало: дуже слабка – 23,0%; слабка – 27,5%; середня – 29,0%; добра – 12,5%; міцна – 8,0%. Найбільший відсоток студенток (50,5%) відноситься до слабкої і дуже слабкої статури, у той же час до доброї і міцної – всього 20,5%. Оптимальна зона – середня статура – 29,0%.

Таблиця 1

Показники індивідуального розвитку за індексом Піньє

Тип будови тіла	К-ть студенток	Довжина тіла, см	Маса тіла, кг	Обхват грудної клітки, см
Дуже слабка	46	167±4,6	49,4±4,7	78,6±3,2
Слабка	55	167±7,1	50,2±6,1	83,5±2,2
Середня	58	165±1,5	59,9±7,0	84,4±1,9
Добра	25	165±5,9	62,0±4,7	88,1±1,9
Міцна	16	160±7,6	64,2±9,6	93,5±2,3

Аналізуючи отримані дані (табл. 1) можна відзначити, що індивідуальний максимальний зріст в окремих студенток слабого типу статури – 174,1 см, мінімальний – у міцного – 152,4 см. Той же результат відзначається й у масі тіла – 44,1 кг і 73,8 кг відповідно. Найменший обхват грудної клітки зафіксований у студенток дуже слабкої статури – 75,4 см, найбільший – у міцної – 95,8 см.

Результати нашого анкетування за ставленням студенток до фізичного виховання показали, що інтерес у середньому високий і мас розходження щодо типів статури (табл. 2).

Таблиця 2.

Залежність показників інтересу студенток до фізичного виховання від типів статури

Тип статури	Кількість опитуваних	Рівень інтересу				
		Дуже високий	Високий	Середній	Низький	Інтерес відсутній
Дуже слабка	46	32,6%	39,1%	28,2%	-	-
Слабка	55	27,2%	58,1%	14,7%	-	-
Середня	58	34,4%	60,3%	5,1%	-	-
Добра	25	24,0%	26,0%	40,0%	-	-
Міцна	16	18,7%	37,5%	43,7%	-	-
X	200	27,4%	44,2%	26,3%	-	-

За даними таблиці студентки дуже слабкої і середньої статури мають найбільший відсоток з “дуже високим” рівнем інтересу (34,4%), а найменший відсоток (18,7%) – у студенток міцної статури. У той же час найбільший відсоток студенток (43,7%) з “середнім” рівнем інтересу зафіксований у міцної статури. Інтерес студенток до фізичного виховання відбиває індивідуальну орієнтацію у формі потреби в руховій активності, об’єктивну оцінку власного “фізичного здоров’я”, які взаємопов’язані з соматотипом. На цьому прикладі просліджується залежність структури і функції як факторів, що визначають пізнавальний інтерес студенток до фізичного виховання. Ми думаємо, що різний рівень інтересу студенток обумовлений ще і психоемоційною сферою, яка взаємопов’язана з типом статури.

Після проведення психодіагностичного дослідження зафіксовані такі процентні співвідношення темпераменту за типами статури (табл. 3).

Як видно за таблицею, у дуже слабкої та слабкої статури переважає холеричний тип темпераменту. У студенток середньої статури – перевага сангвінічного і холеричного типу темпераменту – по 42,8%, у доброї – холеричного та меланхолічного – по 42,8%, а в міцної – флегматичного – 55,5%. Сангвінічний тип темпераменту зафіксований тільки у студенток слабкої та середньої статури – 33,3% та 42,8%, відповідно. Міжгрупові показники за всіма типами статури відбили, що найбільший відсоток студенток характеризуються холеричним типом темпераменту – 44,4%. Майже в два рази менше представників флегматичного типу темпераменту – 22,1%. Найменший відсоток представників сангвінічного типу темпераменту – 15,2%.

Таблиця 3.

Взаємозв’язок статури та темпераменту студенток

Статура	Сангвінік	Холерик	Меланхолік	Флегматик	Екстраверт	Інтроверт
Дуже слабка	-	70%	20%	10%	70%	30%
Слабка	33,3%	33,5%	16,6%	16,6%	66,8%	33,2%
Середня	42,8%	42,8%	-	14,4%	85,6%	14,4%
Добра	-	42,8%	42,8%	14,4%	42,8%	57,2%
Міцна	-	33,3%	11,1%	55,5%	33,3%	66,6%
X	5,2%	44,4%	18,1%	22,1%	59,6%	40,2%

Найбільш екстравертованими виявлені студентки середнього типу статури – 85,6%, найменш – міцного – 33,3%, і навпаки. Середні показники за всіма типами статури відбили, що найбільший відсоток студенток характеризується екстравертністю. Дослідження щодо взаємозв'язку статури та темпераменту підтвердили що рівень інтересу до фізичного виховання залежить від шкали екстраверсії та інтраверсії, що пов'язана з будовою тіла. Екстраверти використовують енергію від зовнішніх джерел, у тому числі і фізичних вправ, а інтраверти черпають енергію усередині себе. Така енергетична орієнтація здійснюється на рівні самоорганізації систем організму студенток.

Висновки:

1. Рівень інтересу студенток до фізичного виховання в середньому високий та відрізняється за типами статури і темпераменту. Найбільший відсоток дуже високого та високого рівня інтересу зафіксований у студенток середньої статури – 34,4% та 60,3% відповідно; і вони виявлені як найбільш екстравертовані – 85,6%. У той же час найменший відсоток дуже високого і високого рівня інтересу зафіксований у студенток міцної статури – 18,7% та 37,5% відповідно, і вони є найбільш інтровертовані – 66,6%.

2. Навчальні групи у фізичному вихованні неоднородні за типами статури та темпераменту, що необхідно враховувати при плануванні змісту занять, оперативно чергувати параметри та характер навантажень.

Вважаємо доцільними подальші дослідження пов'язані із впливом тілобудови на мотивацію до занять фізичними вправами жінок.

Література

1. Бунак В.В. Антропометрия.- М.: Наркомпрос РСФСР, 1941.- 368 с.
2. Радченко И.П. Принципы научной организации педагогического труда.- К.: Рад.школа, 1989.- 190 с.
3. Синяков А.Ф. Как восстановить работоспособность.-М.: КСП, 1995.- 208 с.

Стаття надійшла 10.09.2003 р.

ЗАСОБИ ВІДНОВЛЕННЯ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ ТА ЗАГАРТУВАННЯ ДОРΟΣЛИХ ЧОЛОВІКІВ

Ріпак Ігор

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. У статті розповідається про засоби відновлення працездатності та загартування дорослих чоловіків. Вказується на необхідність займатися фізичними вправами, загартовуватися, чітко дотримуватись режиму дня, праці та відпочинку,

раціонально харчуватись, правильно використовувати природні чинники.

Ключові слова: дорослі чоловіки, загартування, працездатність, фізичні вправи.

Аннотация. Рипак И.М. Средства восстановления трудоспособности та закаливания взрослых мужчин. В статье описано о средствах восстановления трудоспособности и закаливания взрослых мужчин. Указывается на необходимость заниматься физическими упражнениями, закаливаться, четко соблюдать режим дня, труда и отдыха, рационального питания, правильно использовать природные факторы.

Ключевые слова: взрослые мужчины, закаливание, трудоспособность, физические упражнения.

Annotation. Ripak Ihor. Methods of resumption of ability to work and tempering of adult men. This article is about the methods of resumption of ability to work and tempering of adult men. The main stress is on the necessity of physical training, streng thening, keeping to timetable, rest rational eating and corect use of natural factor.

Key words: adult men, body streng the ning, ability to work physical exercises.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. З кожним роком у світі все гостріше постає проблема збереження і зміцнення здоров'я людини, зростає цінність виховання здорового способу життя. У цьому питанні Україна не є виняток. Погіршення здоров'я більшості населення України, жахливий стан його здоров'я, який точніше назвати нездоров'ям, важкі економічні й екологічні умови, породжують безліч шкідливих чинників, що викликають необхідність пробудження людської свідомості, мобілізації знань про можливості людського організму до адаптації, самооздоровлення, саморегуляції [1, 3].

Сучасний прогрес науки і техніки змінює умови і характер протікання трудової діяльності. Дедалі збільшується число працівників, зайнятих у сфері розумової праці. На жаль, професійна діяльність у цих людей протікає на фоні недостатньої рухової активності (РА), що прискорює втому. Вона виражається в зниженні якості їх роботи, збільшенні числа помилок, нервозності поведінки тощо. Суб'єктивно втому при розумовій праці проявляється почуттям головного болю, небажанні продовжувати роботу. Недостача рухів може завдати суттєву шкоду людям розумової праці, негативно позначитись на їх здоров'ї, викликаючи в результаті порушення загально-біологічного балансу. Для підтримання працездатності на високому рівні необхідно займатись фізичними вправами, загартовуватись, чітко дотримуватись режиму дня, праці та відпочинку, раціонально харчуватись, правильно використовувати природні чинники. Також для підтримки високої працездатності організму необхідна щоденна м'язова робота. Люди повинні одержувати певну норму фізичного навантаження кожного дня [2, 4, 5].

Дослідження здійснене згідно плану наукових досліджень на 2003-2004 навчальний рік кафедри теорії і методики фізичного виховання Львівського державного інституту фізичної культури.

Метою нашого дослідження є з'ясування засобів відновлення працездатності та загартування організму дорослих чоловіків.

Відповідно до мети ми поставили такі **завдання**:

1. Визначити величину втоми чоловіків у процесі виконання професійної діяльності.
2. Визначити засоби, які вони застосовують для відновлення працездатності.
3. З'ясувати, які засоби загартування застосовують дорослі чоловіки.

Для вирішення поставлених завдань ми використовували такі методи: теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел, анкетування, статистична обробка результатів дослідження. Соціологічне дослідження проводилося методом анкетування, в якому брали участь викладачі вищих закладів освіти м. Львова. Всього в опитуванні взяло участь 385 дорослих чоловіків.

Результати досліджень та їх обговорення. Високий рівень розумової і фізичної працездатності та творче довголіття впродовж багатьох років може забезпечити уважне ставлення до стану свого здоров'я та вчасно прийняті заходи для його відновлення, а також ведення здорового способу життя.

Оскільки досліджуваний нами контингент - це люди розумової праці, зрозуміло, що їх трудова діяльність здебільшого передбачає малорухливий спосіб життя, що спричиняє психічну втому і призводить до зниження працездатності. Тому ми спробували з'ясувати, чи втомлюються чоловіки в процесі виконання професійної діяльності і які засоби для відновлення працездатності вони застосовують. На запитання: «Чи втомлюєтеся Ви в процесі виконання професійної діяльності?», - респонденти відповіли таким чином (рис. 1).

З рисунку 1 видно, що 93% респондентів втомлюються під час виконання професійної діяльності. Можна стверджувати, що розумова праця втомлює людину. Для підтримання працездатності на високому рівні необхідно використовувати різні засоби відновлення. Що саме застосовують чоловіки, ми з'ясували, проаналізувавши їх відповіді на запитання: «Що Ви застосовуєте для відновлення працездатності?». Відповіді респондентів відображені у таблиці 1.

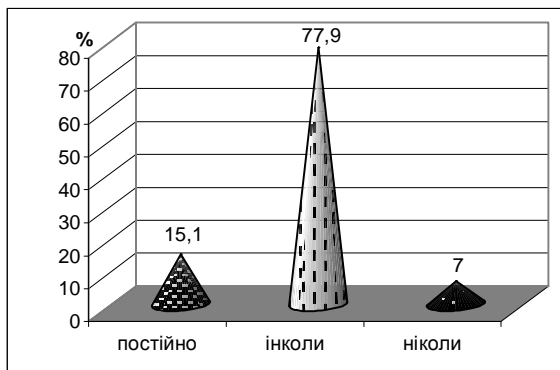

Рис. 1. Втомлюваність дорослих чоловіків під час виконання професійної діяльності

Таблиця 1.

Засоби, які використовують дорослі чоловіки для відновлення працездатності

№	З А С О Б И	Кількість респондентів у %
1.	Масаж	10,6
2.	Сауна	9,9
3.	Ванни	12,7
4.	Душ	20,2
5.	Фізичні вправи	11,4
6.	Сон	29,1
7.	Фармакологічні засоби	5,1
8.	Нічого	1,0

З наведеного вище рис. 1 видно, що значна кількість чоловіків втомлюється під час роботи, а для відновлення працездатності приймають душ чи ванну, а також ефективним, на їх думку, засобом відновлення працездатності є сон (див. табл.). Фізичним вправам з метою відновлення працездатності надають перевагу лише 11,4% респондентів. Але загальновідомим для усіх є те, що обмеження рухової активності підвищує вірогідність захворюваності, а запобігти цьому можна тоді, коли заняття фізичними вправами і РА стануть нормою для кожного чоловіка зрілого віку. Відомо, що більш ефективне відновлення працездатності проходить при активному відпочинку. Активізувати його можна з допомогою фізичних вправ. Фізичні вправи сприяють зміцненню здоров'я,

загартовують організм, підвищують його стійкість до дії негативних чинників оточуючого середовища, підвищують опірність організму до різних інфекцій. Тому здавна люди використовували фізичні вправи з метою попередження захворювань та активізації життєвих процесів організму. Для підтримання високої працездатності та зниження захворюваності необхідно загартовуватись.

Загартування – це не лише профілактичний засіб проти захворювання. Воно нормалізує порушені функції організму, в першу чергу діяльність серцево-судинної системи. Загартовуючі процедури сприяють зменшенню та усуненню роздратованості, втоми. Крім того, вони підвищують емоційний тонус, фізичну і розумову працездатність. Але основний результат загартування – несприйнятливність та опірність організму людини до багатьох захворювань, в тому числі до інфекційних. Загартовуючи організм, необхідно керуватися такими методичними вказівками, як систематичність і регулярність у проведенні загартовуючих заходів, поступовість при підсилюванні подразника, що застосовується, дозування процедур. Загартовуватись потрібно дуже обережно, обов’язково враховуючи при цьому вікові та індивідуальні особливості організму. Правильне використання засобів загартування дає можливість легко закріпити у людини позитивне ставлення до них, розвинути певні вміння і культурно-гігієнічні навички. Ми з’ясували, які засоби загартування використовують дорослі чоловіки (рис. 2).

З рисунку 2 видно, що з усіх перелічених засобів загартування найбільшого поширення серед чоловіків набули сонячні ванни, холодний душ, обливання холодною водою, ходьба босоніж по росі.

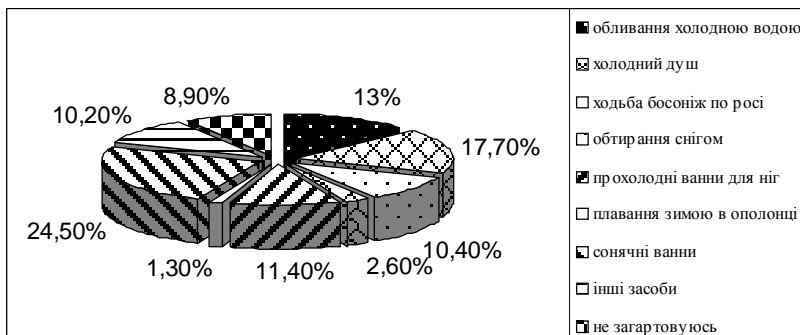

Рис. 2. Засоби загартування дорослих чоловіків

Аналізуючи статистичні дані проведеного анкетування, можна **зробити висновок:** в процесі виконання професійної діяльності чоловіки

втомлюються і для відновлення працездатності застосовують здебільшого душ чи ванну. Ефективним засобом відновлення працездатності, на їх думку, є сон і масаж. Фізичним вправам чоловіки не приділяють належної уваги. Їм необхідно змінити своє ставлення до занять фізичними вправами, більше уваги приділити активному відпочинку у вільний від роботи час.

З метою загартування чоловіки застосовують різні засоби. Серед основних засобів, яким вони надають перевагу, є: сонячні ванни, холодний душ та обливання холодною водою. Деякі чоловіки (майже 9%) взагалі не загартовуються. Але загартування повинно стати невід'ємною складовою частиною нормальної життєдіяльності дорослих чоловіків, що допоможе їм підвищити працездатність та продовжити активне довголіття.

Вважаємо доцільними подальші дослідження пов'язані із розробкою системи відновлення працездатності чоловіків і жінок різних вікових категорій.

Література

1. Апанасенко Г.Л. Эволюция биоэнергетики и здоровье человека. – Санкт-Петербург: МПП «Петрополис», 1992. – 123 с.
2. Баранов В.М. Физические упражнения в режиме труда. – К.: Здоров'я, 1978. – 184 с.
3. Булич Е.Г., Муравов І.В. Валеология. Теоретичні основи валеології. – К.: ІЗМН, 1997. – 224 с.
4. Юшкевич Т.П. Оздоровительный бег. – Минск: Польша, 1985. – 111 с.
5. Morgan W.P. Affective beneficence of vigorous physical activity // Med. Sci. Sports. – 1985. – V.11, №1. – P.94-100.

Стаття надійшла 12.09.2003 р.

РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ У ФОРМУВАННІ В УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ПОТРЕБИ У ЗМІЦНЕННІ ЗДОРОВ'Я ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Ріпак Мар'яна

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація. У статті подано характеристику особистості вчителя, його професійної діяльності. Описано роль особистості вчителя у формуванні в учнів потреби у зміцненні здоров'я.

Ключові слова: особистість вчителя, учні, здоров'я, фізична культура.

Аннотация. Рипак М.О. Роль личности учителя в формировании у учеников необходимости укрепления здоровья средствами физической культуры. В статье охарактеризована личность учителя, его профессиональная деятельность. Описана роль личности учителя в формировании потребности в сохранении здоровья у учеников.

Ключевые слова: личность учителя, ученики, здоровье, физическая культура.

Annotation: Ripac Maryana. The role of a teacher in forming pupils' need to health strengthening by physical culture means. Characteristic were received of teacher personality, his professional activity. The role of teacher personality in form in schoolchildren as required in consolidate of health is being described in this article.

Key words: teacher personality, schoolchildren, health, physical culture.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед багатьох проблем, які стоять сьогодні перед нашою незалежною державою, не може не хвилювати складна і критична ситуація із станом здоров'я людей. Це пов'язано не лише з серйозними недоліками у системі охорони здоров'я та несприятливою екологічною ситуацією, але й значною мірою, із поганим станом справ у системі фізичного виховання усіх соціальних категорій та вікових груп населення (Ю.М. Шкретій, 1996).

Науковці (Благий А., Дяченко В., Кожемякина В., 2000; Востоцька І.Ф., 2001; Костікова С.Д., 2001; Навроцький Е., 2002) наголошують, що через відсутність чіткої системи фізичного виховання 53% учнів мають послаблене здоров'я і затримку у фізичному розвитку, 63% – порушення постави, 45-50% учнів потерпають від різних неврозів. Хвороби серед підлітків України (у розрахунку на 10 тисяч чоловік) у 1998 році збільшилися порівняно з 1996 роком на 21,4%, з 1991 роком – на 56,7%. Низький та нижче середнього рівень фізичного здоров'я мають близько 70% дорослого населення.

Стан здоров'я і рівень працездатності учнів значною мірою залежить від ефективності їхнього фізичного виховання. Тому необхідно шукати можливості вдосконалення процесу фізичного виховання в школах за рахунок оптимізації діяльності учнів, яка залежить від результативності роботи вчителів. Вчитель виконує головну роль в організації рухової діяльності учнів протягом навчального дня, формує мотиви, виховує звичку до систематичних занять фізичними вправами, здійснює зв'язок із сім'єю, спрямовує і контролює самостійну діяльність учнів [1, 4].

Дослідження здійснено відповідно до плану наукової роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання Львівського державного інституту фізичної культури на 2003-2004 навчальний рік.

Мета роботи: проаналізувати роль особистості вчителя у формуванні в учнівської молоді потреби у зміцненні здоров'я засобами фізичної культури.

Методи та організація дослідження. Теоретичне дослідження проведено із використанням методів аналізу і синтезу. Інформаційну основу дослідження склали дані підручників і навчальних посібників з теорії і методики фізичного виховання, соціології, монографій з питань фізичної культури, результати наукових досліджень з проблеми професійної діяльності вчителя.

Результати дослідження та їх обговорення. На кожному етапі

розвитку суспільства до вчителя ставились найвищі вимоги, як до особи, яка повинна забезпечити і реалізувати інтелектуальний, соціальний, моральний та фізичний розвиток людини. Наш час потребує яскравої, розумної, творчої особистості вчителя, що володіє досягненнями науки про закономірності розвитку людини і її здібностей, новими педагогічними технологіями і мистецтвом спілкування. Особистість вчителя виступає важливим джерелом наукової, світоглядної і морально-етичної інформації (А.В. Цьось, 1996; В.Т. Ялович, 1996).

Особистість – це інтегральна соціальна якість, яка формується в індивіда у процесі включення його в систему суспільних відносин, опанування ним матеріальних, духовних предметів людської культури, соціального досвіду. Особистість є конкретним виразом суті людини, але одночасно і втіленням соціально значимих рис і властивостей даного суспільства та його культури. Включення особистості у суспільство здійснюється через її входження до різноманітних соціальних спільнот, прошарків і груп [6, 8].

Особистість у суспільному житті виконує декілька соціальних ролей. Соціальні ролі конкретної людини-особистості можуть закріплюватись формально (через посередництво закону чи іншого правового акту) або носити неформальний характер (наприклад, моральні норми поведінки в тому чи іншому суспільстві). Соціальна роль – це очікувана типова поведінка людини, пов'язана з її соціальним статусом. Соціальний статус особи залежить не лише від матеріальних, соціальних і духовних умов, створених у суспільстві, але і від того, наскільки умови освоєні особою, від її свідомості, культури, активності [8].

Важливість суспільної ролі педагога, його адаптації в сучасній школі зумовлена тим, що освіта – це єдиний соціальний інститут, через який проходить кожна людина, набуваючи рис особистості, фахівця і громадянина. Завдяки діяльності вчителя реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки, техніки і культури на рівні світових досягнень, у збереженні й примноженні культурної спадщини й формуванні людини майбутнього [5].

Особистість вчителя відіграє першорядну роль у навчально-виховному процесі школярів. Вона виступає важливим джерелом наукової, світоглядної і морально-етичної інформації. Професія вчителя вимагає наявності таких важливих фахових якостей, як ерудованість, компетентність, допитливість. Учитель зобов'язаний постійно вчитися, щоб давати учням нові знання, скеровувати їх мислення на пізнання і вдосконалення навколишнього світу. Він організовує не лише свою

діяльність, але й керує діяльністю учня, процесом засвоєння знань, працею, поведінкою учнів. Тому вчитель зобов'язаний постійно вдосконалювати свою майстерність, підвищувати свій професійний рівень, загальну культуру, шукати нові ефективні форми і методи роботи з учнями [1, 2, 10].

Особистість вчителя характеризується багатьма соціально значимими рисами, одна із яких – його загальна культура. Культура особистості – це рівень її розвитку, який виражається в системі потреб, соціальних якостей, у стилі діяльності і поведінки. Вона відображає певний рівень розвитку творчих сил і здібностей вчителя. Культура включає в себе результати його предметної діяльності, які реалізуються в знаннях, уміннях, навичках, світогляді, рівні морального, естетичного, фізичного розвитку, способах і формах спілкування. Формування соціальних умінь виступає одним із основних напрямків становлення загальної культури особистості. Таким чином, в культурі особистості вчителя проявляються всі структурні елементи загальної культури: рівень культурного розвитку вчителя як особистості, способи досягнення цього рівня, педагогічна діяльність, у якій реалізується досягнутий культурний рівень [2].

Загальна культура особистості вчителя складається в єдності: переконань у соціальній значимості професії, потреби у педагогічній праці як першій життєвій необхідності, готовності швидко і якісно вирішувати професійні завдання, передавати свій досвід, зацікавленості у розширенні педагогічного досвіду, у досягненні професійної майстерності.

Складовою частиною загальної культури особистості вчителя є його педагогічна культура. Педагогічна культура виступає специфічним проявом загальної культури в умовах педагогічного процесу. Вона має у своїй основі світоглядну, моральну, професійну, інтелектуальну, емоційну, естетичну, фізичну і гігієнічну сторони культури [2].

До складових, як загальної культури, так і педагогічної культури, відносять фізичну культуру особистості вчителя. Фізична культура особистості визначається групою чинників: рівнем знань про методи організації рухової активності, шляхи і засоби фізичного вдосконалення, закони функціонування свого організму у процесі рухової активності [1, 2].

Фізична культура особистості вчителя повинна знаходити відображення у його професійній діяльності, яка спрямована на вирішення педагогічних задач з формування в учнів основ фізичної культури, а також на самовдосконалення, фізичну освіту і розвиток [1].

Значну роль у навчально-виховному процесі відіграють

організаційні здібності педагога, які виявляються у створенні сприятливих умов для розвитку індивідуальних особливостей школярів [9].

Ефективність праці вчителя значною мірою залежить і від його вольових якостей: організованості, вимогливості до себе та інших, уміння долати труднощі і доводити розпочату справу до кінця. Серед специфічних якостей учителя необхідно виділити також його комунікабельність, бажання і уміння спілкуватися з людьми. Для успішної учительської праці необхідний високий рівень мотивації. Ставлення до професії виступає в ролі передумови і критерію професійного самовизначення, самовдосконалення, самоутвердження [3].

Аналіз науково-методичної літератури з питань підготовки і професійної діяльності шкільних педагогів дозволяє зробити висновок, що питання про фізичну культуру особистості вчителя розглядається, переважно, з позиції готовності до реалізації міжпредметних зв'язків у фізичному вихованні (Г. Гоциридзе, 1998; И. Овчинникова, 1998; І. Чорнобай, 1998).

Разом з тим, масова педагогічна практика свідчить, що фізична культура для більшості вчителів ще не стала особистою цінністю, не знаходить належного відображення у їхньому способі життя, не розглядається як чинник педагогічної культури. Так, за даними Д. Данилова [4], загальний рівень фізичної культури педагогічних колективів шкіл оцінюється як низький. Результати опитування вчителів різних спеціальностей та учнів віком 11-12 років м. Херсону свідчать, що, чим вищий рівень фізичної культури педагогічного колективу, тим вищий показник активності мотивації занять фізичною культурою у підлітків.

Сьогодні загальноосвітній школі потрібен учитель, який не просто передає знання учням, а й здатний залучати своїх вихованців до щоденних занять фізичними вправами і загартування, а також створює умови для формування всебічної і гармонійної особистості школяра. Власне у школі потрібно сформувати у дітей потребу у зміцненні здоров'я. І в цьому процесі мають брати участь увесь педагогічний колектив [7].

Вчителі повинні формувати в учнів потребу у зміцненні здоров'я, вміння підтримувати свій організм здоровим на основі валеологічних знань, звичку до самостійних занять фізичними вправами, виховувати активну життєву позицію, моральні і вольові якості, сміливість, рішучість, наполегливість.

Ще В.О. Сухомлинський (1976; 1977) підкреслював велику силу впливу педагогічного колективу на особистість школяра. На його думку, першоосновою всієї навчально-виховної роботи, предметом особливої

уваги педагогічного колективу школи завжди повинно бути здоров'я учнів. Вчитель повинен давати учням глибокі і міцні знання та постійно турбуватися про їхнє здоров'я, причому виконання другого завдання він вважав найважливішим у діяльності педагога. Розвиток здібностей, нахилів, талантів, певні досягнення в оздоровленні дітей В.О. Сухомлинський ставив у пряму залежність від особистості вчителя [9].

Висновок. Таким чином, основною метою навчально-виховної роботи педагогічного колективу школи є здоров'я учнів. Здоров'я є основною цінністю людини, необхідною умовою активної життєдіяльності, самореалізації особистості, воно визначає її потенціал. Здорова нація – це насамперед здорове підростаюче покоління. А це значною мірою залежить від особистості вчителя. Відзначимо, що роль учителя у формуванні потреби у зміцненні здоров'я ще не достатньо досліджена і ця проблема потребує подальшого вивчення.

Література

1. Бальсевич В.К. Физическая культура для всех и для каждого. – Москва: Физкультура и спорт, 1988. – 208 с.
2. Виленский М.Я. Общая, педагогическая и физическая культура в структуре личности учителя // Теория и практика физической культуры. – 1987. – №6. – С.18-21.
3. Вишневський О.І., Кобрій О.М., Чепіль М.М. Теоретичні основи педагогіки: Курс лекцій / За ред. О.Вишневського. – Дрогобич: Відродження, 2001. – 268 с.
4. Данилов Д. Педагогічний колектив як фактор стимуляції мотивів занять фізичною культурою у підлітків // Молода спортивна наука України: Зб. наук. статей з галузі фізичної культури та спорту. – Львів: ЛДЦФК, 2002. – Вип. 6. – Т.1. – С.213-215.
5. Лозинська Н. Шляхи і засоби адаптації молодого педагога до роботи в сучасній середній школі // Вісник Львівського університету. Сер. педагогічна. – Л., 2001. – Вип. 15. – Ч.2. – С.216-218.
6. Піча В.М. Соціологія: загальний курс. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України. – К.: Каравела, 1999. – 248 с.
7. Семенюк В.В. Формування здорового способу життя та культури поведінки особистості через освіту // Здоровий спосіб життя: Зб. матеріалів І Міжрегіон. наук.-практ. конф. – Славута; Л., 2002. – С.37-41.
8. Соціологія: Підручник / За загальною редакцією В.П. Андрушенка, М.І. Горлача. – Харків-Київ, 1998. – 624 с.
9. Струбицький В.В., Педик Л.А. Система оздоровлення школярів у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського // Матеріали ІІ всеукр. наук.-практ. конф.: концепція підготовки спеціалістів ФК в Україні. Київ – Луцьк: Вежа, 1996. – С.166-173.
10. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. – Ч.1. – Тернопіль: Богдан, 2001. – 272 с.

Стаття надійшла 14.09.2003 р.

РУХЛИВІ ІГРИ ТА ЗАБАВИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Шевченко Ольга

Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка

Анотація. У роботі розглядається проблема формування у майбутніх фахівців фізичної культури необхідних знань, умінь і навичок виконання рухових завдань засобами рухливих ігор та забав. Розглядаються основні питання методики проведення ігор.

Ключові слова: рухливі ігри, фізичне виховання, ігрова діяльність, учні.

Аннотация. Шевченко О.В. Подвижные игры и развлечения в системе подготовки студентов факультетов физического воспитания. Подвижные игры формируют у будущих специалистов физической культуры необходимые знания, умения и навыки выполнения двигательных заданий в процессе овладения методикой проведения игр. Игровая деятельность создает возможность воспитания у студентов чувства коллективизма и национальной чести.

Ключевые слова: подвижные игры, физическое воспитание, игровая деятельность, ученики.

Annotation. Chevchenko Olga. The moving games in the system of physical education faculty students preparation. Active games form in future specialists of physical culture necessary knowledge, skills and habits of making moving tasks in the process of mastering the methods of conducting games. Game activity makes the possibility of upbringing the students in the spirit of collectivism and national dignity.

Key words: active games, physical training, game activity, children.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Навчально-виховний процес у вузі спрямовується на виховання вчителя, озброєного необхідними знаннями професійно-педагогічної діяльності. Система шкільної освіти передбачає використання у навчальному і виховному процесах традиційних форм і засобів впливу на дітей. Важливе місце серед них відводиться рухливим іграм, що мають велике оздоровче і виховне значення. Заняття рухливими іграми сприяють зміцненню здоров'я, а разом з тим розвивають і вдосконалюють у підлітків життєво необхідні рухові навички, формують вміння щодо організації і методики їх проведення [3].

Завдання шкільного вчителя фізичної культури, тренера, педагога-організатора з позакласної роботи - чітко уявляти, що гра - одна із форм організації учнів, спрямована на зміцнення здоров'я, підвищення їхньої рухової активності, працездатності, загартування організму, формування рухових здібностей. У системі підготовки майбутніх фахівців для галузі курс рухливих ігор та забав займає провідне місце, за допомогою яких розширюється й поглиблюється їх професійна підготовка [4].

Викладання цього предмету на факультетах фізичного виховання необхідно проводити з педагогічною, психологічною та оздоровчою спрямованістю. На заняттях студенти оволодівають методикою проведення рухливих та українських народних ігор і забав. Програмний матеріал розкривається за системним принципом з урахуванням теорії і методики фізичного виховання.

Процес підготовки фізкультурних кадрів потребує глибоких знань з дисциплін спеціально-практичного циклу, тому що вони закладають теоретичні основи й практичні навички фахової підготовки.

Гра – суспільне явище, самостійний вид діяльності, властивий людині. Ігрова діяльність багатогранна: дитячі ігри з іграшками, настільні ігри, народні ігри і забави, рухливі ігри, спортивні ігри [1].

Гра може бути засобом самопізнання, розваги, відпочинку, фізичного та суспільного виховання, засобом спорту. Для сучасної педагогіки і філософії гра – це термін, що ним традиційно позначають форму поведінки, в якій відтворюються характерні риси об'єктивно доцільних способів дій.

За давніх часів гра була складовою частиною великого магічного ритуалу, що мав за мету вплинути на явища природи. Уславлення божеств піснями, танцями та іграми мало під собою практичну основу – задобрити оточуючу природу і таким чином забезпечити собі достаток і благополуччя. Відповідно до різних об'єктів природи, пори року і трудових процесів виконувались різні рухи, танці, фізичні вправи тощо.

Віра в силу слова і рухів створила окремі ігри вегетаційного змісту, що за давнім анімістичним світоглядом, позитивно впливали на проростання зерна, розвиток рослин, високий урожай.

Особливою художністю, високою емоційністю та винятковими рисами любові до природи характеризуються хвалебні ігри. Частина ігор мала лицарсько-дружинний зміст. У багатьох іграх яскраво відображено життя і організація парубочих громад, їх військові походи, велике почуття гідності, хоробрості, відваги і любові до свого народу, здатність до його захисту.

Ігри родинно-побутового змісту, що відображають життя роду, взаємини між членами родини, мали, в першу чергу, виховний вплив на людей. Невід'ємним компонентом ігор було закликання добра, багатства та успіху в дім та родину. У змісті ігор було також малювання ідеального перебільшеного багатства, могутності поваги.

Життя наших предків було тісно пов'язане з природою, тому, враховуючи певну залежність людини від довкілля, зміст багатьох ігор мав профілактичний характер. За допомогою рухів, танців і фізичних

вправ наші предки викликали велику життєдайну силу природи, сприяли росту і розвитку рослин, захищали поля від злих сил природи.

Виконання фізичних вправ також мало магічне значення. Біг мав за мету підвищити родючість землі. Стрибки та підстрибування сприяли буйному і високому росту льону, конопель, жита. Плавання і купання викликали дощ, зміцнювали здоров'я, очищували людину від усього злого.

Українські народні ігри та забави мають на меті формування у майбутніх спеціалістів фізичної культури та спорту потреби здорового способу життя колективізму і національної гідності [2].

Науково-дослідна робота за даною темою затверджена на засіданні кафедри теоретичних основ фізичного виховання КДПІ ім. В.Винниченка (проголошення №1 від 29.08.2002 р.)

Мета дослідження. Вивчити й експериментально обґрунтувати місце рухливих ігор в системі підготовки студентів факультету фізичного виховання.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел
2. Анкетування
3. Педагогічні спостереження
4. Методи математичної статистики

Результати дослідження. Одним із критеріїв підготовленості майбутніх вчителів фізичної культури на наш погляд має бути їх практична діяльність під час педагогічної практики. Для рішення проблем було застосовано анкетування, в якому студенти визначали свій рівень знань відповідно методики проведення рухливих ігор згідно шкільної програми. Проте вони звертали увагу на вагоме місце рухливих ігор та забав в системі підготовки студентів факультетів фізичного виховання. На їх погляд при організації і проведенні рухливих ігор необхідно враховувати ідейність, науковість і плановість застосування ігор, спрямованість на досягнення виховних, навчальних та оздоровчих наслідків. 85% студентів зазначила, що керівна, спрямовуюча роль при проведенні ігор повинна належати педагогу.

Враховуючи основні форми організації учнів у школі студенти на перше місце ставили – урок. Аналіз шкільної програми з фізичної культури запропонував студентам розширений арсенал засобів, які сприяють більш ефективному вихованню фізичних якостей дітей з урахуванням наступності від класу до класу.

За наслідками педагогічних спостережень гра у студентів факультетів фізичного виховання моделює багато видів спортивної діяльності, дає простір для розвитку основних природних рухів, а тому і

є ефективним засобом засвоєння таких розділів програми, як гімнастика, легка атлетика, лижі, плавання, спортивні ігри.

Знання методики проведення рухливих ігор дозволило студентам вдало поєднати зміст рухливих ігор з іншими вправами, які застосовуються на уроці, а саме, між ними забезпечувався тісний взаємозв'язок. Для цього студенти враховували основні завдання уроку, його зміст та системність проходження навчального матеріалу і умови проведення уроку.

Зміст фізичного виховання на всі уроки навчання з застосуванням рухливих ігор та забав вони добирали з таким розрахунком, щоб забезпечити :

1. Зміцнення здоров'я і загартування організму школярів, сприяння їх фізичному розвитку та підвищення працездатності.
2. Формування та вдосконалення рухових навичок і вмій та повідомлення пов'язаних з ними знань.
3. Розвиток основних рухових якостей (сили – здатності долати зовнішній опір або протидіяти йому за рахунок мускульних зусиль; швидкості – здатності виконувати рухи за мінімальний період часу; витривалості – здатності виконувати певну роботу тривалий час; гнучкості – здатності виконувати рухи з великою амплітудою; спритності – здатності швидко засвоювати нові рухи й успішно діяти в умовах, що змінюються).
4. Формування звички та стійкого інтересу до систематичних занять рухливими іграми.
5. Виховання гігієнічних навичок, повідомлення знань про рухову діяльність та загартування.

Ефективність навчання залежала від уміння студентів обрати метод чи прийом навчання в конкретних умовах для кожної форми організації граючих. Підготовку до рухливих ігор і їх проведення на уроці з фізичної культури вони починали в першу чергу з урахування вікових особливостей дітей, їх фізичного розвитку, стану здоров'я, умов проведення гри та форм організації учнів.

Методику проведення ігор студенти поділяли на такі етапи: підготовку до гри, вибір, підготовку місця та обладнання, пояснення та проведення, керівництво процесом гри, підведення підсумків.

За наслідками педагогічних спостережень, анкетування, слід відзначити що 98% студентів 4 курсу, 87% - 3 курсу, 63% другого курсу повністю володіють методикою проведення рухливих ігор та забав. Однак перевагу віддають іграм-естафетам та атракціонам змагального характеру. Застосування ігор-забав з приспівом допомагало студентам сформувати уяву про звичай та обряди українського народу, які потребують подальшого

вивчення і пошуку нових тенденцій розвитку ігрової діяльності.

Висновки. Проведений аналіз досліджень показав, що рухливі ігри та забави займають одне із провідних місць у підготовці студентів факультетів фізичного виховання. На основі порівняльного аналізу засвоєння методики проведення ігор студентами можна зробити висновок, що чим краща фізична підготовленість студента з спеціально практичного циклу тим більш стійкі знання, уміння і навички володіння ігровим матеріалом.

Подальші дослідження слід направити на вивчення впливу українських народних рухливих ігор та забав в системі підготовки студентів факультетів фізичного виховання.

Література

1. Демчишин А.А., Мозола Р.С. Подвижные игры.- К.: Рад.шк., 1985.- 190 с.
2. Традиції фізичної культури в Україні; 36.наук.статей / За заг. ред. С.В.Кириленко, В.А.Старкова, А.В.Цьося.-К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.
3. Цьось А.В. Українські народні ігри та забави: Навчальний посібник. – Луцьк: Волинське обласне редакційно-видавниче підприємство “Надстиря”, 1994.-96 с.
4. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000.-544 с.

Стаття надійшла 29.08.2003 р.

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ БАДМІНТОНОМ НА РІВЕНЬ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Шиян Ольга

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

Анотація. У статті розглядається вплив уроків фізичної культури з пріоритетним використанням засобів бадмінтону на рівень фізичної підготовленості дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: фізична підготовленість, тестування, бадмінтон, молодший шкільний вік.

Аннотация. Шиян О.В. Влияние занятий бадминтоном на уровень физической подготовленности младших школьников. В статье рассматривается влияние уроков физической культуры с приоритетным использованием средств бадминтона на уровень физической подготовленности детей младшего школьного возраста.

Ключевые слова: физическая подготовленность, тестирование, бадминтон, младший школьный возраст.

Annotation. Shyyan Olga. Influence of occupations of badminton on a level physical efficiency of children of junior school age. In the article the influence of lessons of physical culture with priority draft on funds of badminton on a level physical efficiency of children of junior school age is considered.

Key words: physical efficiency, testing, badminton, children of junior school age.

Постановка проблеми. Проблема удосконалення фізичного

розвитку, зміцнення здоров'я, покращення рухової підготовленості дітей має життєво – важливе значення, тому що від підростаючого покоління у найближчий час буде залежати матеріальний добробут нашого народу, прискорення науково – технічного прогресу та соціально – економічного розвитку суспільства [4].

Початковою ланкою системи фізичного виховання підростаючого покоління є фізичне виховання дітей молодшого шкільного віку, тому що в цей період закладаються основи особистої фізичної культури, фундамент здоров'я, нормального фізичного розвитку та мотивація здорового способу життя.

Молодший шкільний вік є сприятливим періодом для виховання таких фізичних якостей як швидкість, спритність, гнучкість та швидкодію – силових якостей. Однак, при цьому потрібно враховувати застосування засобів та методів їх виховання з врахуванням анатомо – фізіологічних та психічних особливостей [1, 2, 5].

Робота виконується у відповідності до плану науково – дослідної роботи Дніпропетровського державного інституту фізичної культури і спорту, Зведеного плану науково – дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2001–2005 рр. за темою „Науково – методичні підходи до побудови системи фізичного виховання дітей шкільного віку”, номер державної реєстрації 0101U001887.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомо, що однією з головних проблем у галузі фізичного виховання є розвиток рухових якостей, рівень яких забезпечує вдалий виступ на змаганнях, при виконанні навчальних нормативів (О.А. Гужаловський, 1986; Т.В.Петровська, 1983; Н.В. Москаленко, 1993; О.С. Куц, 1997; О.Д. Дубогай, 2001; В.І. Лях, 1996, 1997; Л.В.Волков, 1988, 2002).

У зв'язку з тим, що загальна і спеціальна рухова активність дітей знижується з різних причин, а також знижується рівень фізичної підготовленості, то постає необхідність організації вискоелективних урочних занять з фізичного виховання для дітей молодшого шкільного віку.

Традиційні форми фізкультурно – спортивної роботи з дітьми та молоддю вже не відповідають сучасним вимогам і потребують зміни на більш ефективні та нові.

На сьогодні проведення шкільних уроків фізичної культури вимагає використовувати такі фізичні вправи, проведення яких має передбачати: велику кількість учасників, інтенсивність, регульовану в часі тривалість, велику моторну щільність, обмежене місце проведення.

У пошуках інноваційних підходів до організації уроків фізичного виховання з дітьми та підлітками слід враховувати особливе значення й привабливість для них ігрової діяльності. Ігри дозволяють розв'язати цілий комплекс важливих завдань в роботі з учнями: задовольнити їх потребу в русі та стабілізувати емоції, навчити володіти своїм тілом, розвивати фізичні якості, розумові і творчі здібності, моральні якості і т. ін. [3].

Разом з тим, дані про використання елементів бадмінтону на уроках фізичного виховання з метою підвищення рівня фізичної підготовленості школярів молодших класів відсутні.

Мета дослідження – визначити фізичну підготовленість школярів 2-х класів у динаміці під впливом уроків фізичної культури з використанням засобів бадмінтону.

Результати дослідження. В експерименті прийняли участь школярі 2-х класів СШ № 46 м. Дніпропетровська. Учні експериментальної групи займалися за експериментальною програмою, а учні контрольної – за традиційною методикою. Для школярів експериментальної групи був запропонований урок з пріоритетним використанням засобів бадмінтону як третій урок фізичної культури.

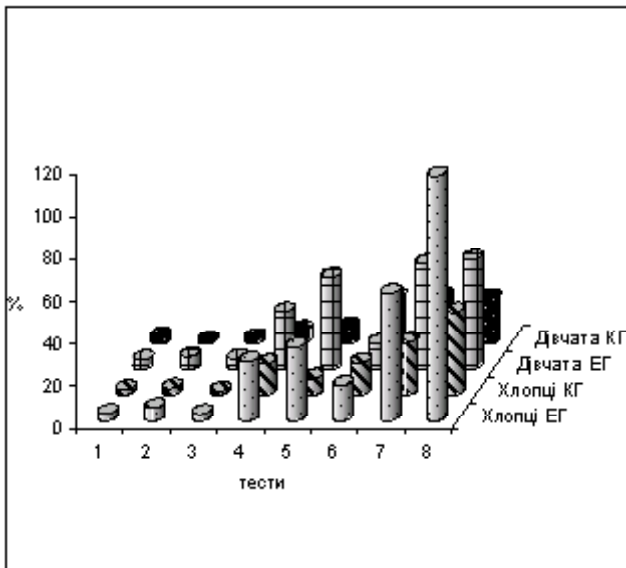
Кількісний аналіз результатів тестування фізичної підготовленості показав, що в розвитку фізичних якостей учнів 2-х класів відбулися позитивні зміни. Якщо з початку експерименту групи були однорідні та практично не відрізнялись, то в кінці експерименту за показниками фізичної підготовленості, як хлопці, так і дівчата експериментальної групи випереджають одноліток з контрольної групи практично за всіма тестами. Винятком – є показники в тесті на розвиток гнучкості у дівчат, однак перевага дівчат контрольної групи в порівнянні з експериментальною – незначна.

Кількісний аналіз показників фізичної підготовленості школярів показав, що в експериментальній групі після експерименту більша кількість показників мають статистично значимі ($p < 0,05$; $p < 0,01$; $p < 0,001$) зміни в порівнянні з показниками контрольної групи.

Аналізуючи результати дослідження, необхідно відмітити, що за всіма показниками відбулися позитивні зміни. При цьому виявлені різні темпи приросту показників розвитку фізичних якостей (мал. 1).

За даними мал.1 ми бачимо, що в експериментальній групі найбільші зміни відбулися в розвитку таких фізичних якостей як статична рівновага, сила м'язів рук і тулуба. В контрольній групі найбільший розвиток спостерігається таких фізичних якостей як статична рівновага,

сила м'язів рук, гнучкість. Темпи зросту результатів тестування фізичної підготовленості в контрольній групі значно нижче.

Мал. 1. Зміни показників фізичної підготовленості школярів 8-9 років груп, що досліджувалися, після експерименту (%)

Тести: 1 – біг 30м, 2 – човниковий біг 4х9м, 3 – біг 1000м, 4 – стрибок у довжину з місця, 5 – піднімання в сід за 1хв, 6 – нахил тулубу вперед з положення сидячи, 7 – згинання і розгинання рук в упорі лежачи, 8 – проба Яроцького.

Якісна характеристика рівня фізичної підготовленості показала, що використання експериментальної методики за всіма показниками забезпечило досягнення більш високого нормативу фізичної підготовленості.

Спостерігається тенденція зменшення кількості дітей, як в експериментальній, так і в контрольній групах, які мають незадовільні оцінки (оцінюваних на «1» та «2» бала) після експерименту. Однак відсоток цих дітей в експериментальній групі значно вищий.

Подібна тенденція найбільш чітко виражена у тестах: „стрибок у довжину з місця”, „піднімання в сід за 1хв”, „згинання і розгинання рук в упорі лежачи”.

Наприклад, в експериментальній групі відсоток хлопців, які мають незадовільні оцінки на початку експерименту у тесті „стрибок у довжину з місця” складав 66,6%, дівчат – 39,1%, після експерименту – 0%, як у хлопців, так і у дівчат.

Також необхідно відмітити тенденцію збільшення позитивних оцінок (оцінюваних на «4» та «5» балів) після експерименту в значній мірі в експериментальній групі, як у хлопців, так і у дівчат, в порівнянні з показниками контрольної групи.

Більш вагомі зміни спостерігаються в тестах: „стрибок у довжину з місця”, „човниковий біг 4x9м”, „піднімання в сід за 1хв”, „згинання і розгинання рук в упорі лежачи”.

У тесті „стрибок у довжину з місця” в експериментальній групі у хлопців відсоток позитивних оцінок збільшився з 14,3% до 95,2 %, у дівчат – з 34,8% до 100%, в контрольній групі у хлопців – з 15,8% до 42,1%, у дівчат – з 64,0% до 80,0%. При виконанні човникового бігу 4x9м усі хлопці та дівчата експериментальній групи отримали позитивні оцінки, тобто їх відсоток склав 100. В контрольній групі у хлопців спостерігається 84,2%, у дівчат – 88,0% позитивних оцінок. У тесті „піднімання в сід за 1хв” кількість оцінок в експериментальній групі на початку експерименту у хлопців 33,3%, у дівчат – 13,0%, після – 90,5% та 60,9% відповідно. В контрольній групі на початку експерименту у хлопців 15,8%, у дівчат – 28,0%, після експерименту спостерігається зниження відсотку позитивних оцінок, як у хлопців, так і у дівчат – 10,5% та 24,0%. В експериментальній групі відсоток хлопців, які отримали позитивні оцінки у тесті „згинання і розгинання рук в упорі лежачи”, збільшився з 33,3% до 95,2%, дівчат – з 60,9% до 100%; в контрольній групі – з 21,1% до 26,3% та з 36,0% до 40,0% відповідно.

Висновки. Таким чином, найбільший зріст показників фізичної підготовленості в експериментальній групі був виявлений у розвитку таких фізичних якостей як швидкісно – силові, спритність, сіла м'язів рук і тулуба, які в більший мірі розвивають заняття бадмінтоном.

Тому можна затверджувати, що запропонована методика розвитку фізичних якостей засобами бадмінтону є ефективною та може бути рекомендована як один із варіантів розвитку фізичної підготовленості учнів молодшого шкільного віку. Вважаємо доцільними подальші дослідження у цьому напрямку.

Література

1. Волков Л.В. Теория и методика детского и юношеского спорта. – К.: Олимпийская литература, 2002. – 294с.
2. Куц А.С. Организационно – методические основы физкультурно – оздоровительной

- работы со школьниками, проживающими в условиях повышенной радиоактивности: Автореф. дис. ...докт. пед. наук. – К., 1997. – 400с.
3. Осадчук Т.В. Творчий підхід до організації фізичного виховання сучасних школярів // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Зб. Наукових праць. – Луцьк, 1999. – С. 460 - 465.
 4. Сварковська Л.А. Педагогічні умови формування інтересу до занять фізичними вправами у дітей 5-6 років // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Зб. Наукових праць. – Луцьк, 1999. – С. 496 – 500.
 5. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 1. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 272с.

Стаття надійшла 29.08.2003 р.

ВЗАИМОСВЯЗЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И ЗДОРОВЬЯ ЧЕЛОВЕКА

Варвянский Станислав, Фесенко Лидия

Полтавский университет потребительской кооперации Украины

Аграрный техникум Полтавской аграрной академии

Аннотация. Рассматриваются актуальные вопросы взаимосвязи экологической культуры и здоровья людей. Обосновывается, что людям необходимо изменить свое отношение к природе, изменить стиль своей деятельности и переоценить жизненные ценности.

Ключевые слова: экологическая культура, здоровье человека, система “природа-общество”.

Анотація. Варв'янський Станіслав, Фесенко Лідія. Взаємозв'язок екологічної культури і здоров'я людини. Розглядаються актуальні питання взаємозв'язку екологічної культури і здоров'я людини. Стверджується, що людям необхідно змінити своє ставлення до природи, змінити стиль своєї діяльності і переоцінити життєві цінності.

Ключові слова: екологічна культура, здоров'я людей, система “природа-суспільство”

Annotation. Varviansky Stanislav, Fesenko Lidiya. Correlation of ecological culture and man's health. The burning problem of the correlation of ecological culture and man's health is under consideration. It is considered that people need change their attitude to nature, change the way of their activity and overate their vital values.

Key-words: ecological culture, man's health, the system of “ nature-society”.

Постановка проблеми. Анализ последних исследований и публикаций. Ныне, в третьем тысячелетия, как никогда ранее, экология и здоровье людей взаимосвязаны. Располагая мощными средствами научно-технического прогресса, люди своей деятельностью нарушают основные природные процессы, их равновесие, механизм функционирования биосферы, отлаженный в течении сотен миллионов лет. Сложившаяся ситуация в системе «природа – общество» показывает,

что характер воздействия человека на биосферу, если не принимать эффективных мер, может катастрофически сказаться на среде обитания самого человека. В наши дни весьма актуальны вопросы экологической культуры и физического воспитания людей. Представитель классической немецкой философии Г.В.Ф. Гегель (1770-1831) справедливо замечал, что «у действительно культурных людей изменение фигуры, способа держать себя и всякого рода внешних проявлений имеет своим источником высокую духовную культуру» [1].

Работа выполнена согласно плана НИР Полтавского университета потребительской кооперации Украины.

Цель исследования. Проанализировать актуальные вопросы взаимосвязи экологической культуры и здоровья людей.

Результаты исследования. В контексте рассматриваемой темы следует обратиться и к мыслям английского философа и государственного деятеля Ф. Бэкона (1561-1626), который писал: «Человек, слуга и истолкователь природы, сколько совершает и понимает, сколько постиг в ее порядке делом или размышлением, и свыше, этого он не знает и не может.

Природа побеждается только подчинением ей, и то, что в созерцании представляется причиной, в действии представляется правилом» [2].

Человеческая практика свидетельствует, что способность окружающей среды к самоочищению сегодня находится на пределе из-за больших количеств поступающих в среду отходов жизнедеятельности людей. Суть в том, что значительная часть отходов чужда природной среде: они либо ядовиты для микроорганизмов, разрушающих сложные органические вещества и превращающих их в простые неорганические соединения, либо вообще не разрушаются и поэтому накапливаются в различных частях окружающей среды, поступая в нее в слишком больших количествах, могут изменить ее качества и воздействовать на экологические системы.

Еще в 1977 году академик Е.К. Федоров [3] отмечал, что воздействие человека на биосферу сводится к четырем главным формам:

1. изменение структуры поверхности (распашка степей, вырубка леса, мелиорация, создание искусственных озер и морей и другие изменения режима поверхностных вод);
2. изменение состава биосферы, круговорота и баланса слагающих ее веществ (изъятие ископаемых, создание отвалов, выброс различных веществ в атмосферу и в водные объекты, изменение влагооборота);

3. изменение энергетического, в частности теплового, баланса отдельных районов земного шара и всей планеты;
4. и, например, изменения, вносимые в биоту- совокупность живых организмов, - в результате истребления некоторых их видов, создание новых пород животных и сортов растений, перемещение их места обитания. Разумеется, каждое из названных действий нарушает тот или иной элемент «естественного равновесия» - комплекса естественных процессов, сложившихся в окружающей среде в последнюю геологическую эпоху. Вызываемые развитием материального производства изменения в окружающей среде в той или иной мере влияют на здоровье людей.

Обратимся к примерам. Большой интерес с точки зрения экологии представляет проблема развития городов и жизни в них людей. Ведь городская среда - динамичный комплекс процессов антропогенного воздействия на природную среду в пределах ограниченной территории. Здесь происходят существенные постоянные изменения рельефа и гидрологии, преобразуется почвенный покров, увеличивается площадь искусственных покрытий и водных сооружений, изменяются некоторые климатические характеристики. Поступающие от промышленных предприятий и жилищно-коммунальных комплексов загрязнения сконцентрированы в городской черте и отрицательно влияют на здоровье людей.

Геохимические исследования показывают, что в городах сейчас формируется необычная геохимическая ситуация с высокими концентрациями своеобразного сочетания химических элементов. Так, в 2002 году в Полтавской области с помощью лабораторного контроля, выявили большое количество опасных химических веществ: фтор, хлор, сера, медь, никель, марганец, кадмий, кобальт. Например, вокруг Полтавского алмазного завода в пробах выявлен никель, который в 80 раз превышает допустимые нормы, меди в 60 раз, цинка в 5 раз. Заметим, что алмазный завод окружают многоэтажные дома, в которых живут тысячи людей.

Более того, даже в пробах почвы Диканского регионального ландшафтного парка, Устимовского дендрологического парка определили превышение предельно допустимых концентраций в несколько раз: хлора, серы, меди, никеля, свинца.

По оценкам некоторых психиатров, 80 процентов их пациентов страдают так называемых «синдромом большого города», основные признаки которого подавленное состояние, психическая

неуравновешенность, агрессивность, то есть те изменения, которые нарастают в организме пропорционально сокращению жизненного пространства, увеличению плотности населения, ухудшению жилищных условий. Очевидно, что концентрация промышленного производства на территории городов, использование отсталой малоотходной и загрязняющей технологии создают сложную экологическую ситуацию. Многим жителям городов, конечно, знакома следующая картина: огромный пустырь, горы мусора, бумаги, сухих веток и листьев, и каждая гора дымится, распространяя смрад. Свалки разбросаны вокруг городов и населенных пунктов. Они отнимают ценные сельскохозяйственные, лесные угодья, уродуют пейзаж, загрязняют воздух, снижают комфортабельность горожан, жителей пригородных поселков, сел и деревень. Многие из того, что уничтожается вывозится в отходы, могло бы пойти в дело. Однако об этом мало кто заботится [4].

Или другой пример. В Полтаве в микрорайонах «Сады-1», «Сады-2» и на прилегающей к ним территории имеется целая система прудов. Они могли бы быть идеальным местом для отдыха жителей областного центра, местом, где бы они укрепляли свое здоровье. Однако в настоящее время все водоемы находятся в крайне запущенном состоянии. В пруды попадают канализационные стоки, местность вокруг них очень засорена, лесные массивы, также превращаются в места свалок, деревья вырубаются и т.д. Пруды непригодные для купания, хотя некоторые из них большие по размерам. В названных водоемах специалисты не рекомендуют ловить рыбу. И эта печальная картина на виду у городских, районных властей, санитарной службы и других организаций.

Только отсутствием экологической культуры, экологического воспитания можно объяснить вопиющие поступки людей по отношению к окружающей природе. Так, летом 1995 года недалеко от плотины «Днепрогэс» злоумышленники глушили рыбу с мощностью... всей гидростанции. Удивлению и возмущению в данном случае нет никаких измерений. Оказывается, медной проволокой злоумышленники соединяли спиннинг с проводами линии электропередачи напряжением в 150 тысяч вольт. В результате короткого замыкания происходил взрыв и вся рыба в округе гибла. Как сообщали средства массовой информации, только за два летних месяца 1995 года на «Днепрогэсе» было зафиксировано 21 замыкание электростанции на воду, в результате чего вышло из строя электрооборудование на ферросплавном, алюминиевом и других заводах Запорожского промышленного комплекса. И как здесь не вспомнить слова Н.В. Гоголя, который писал: «Чуден Днепр при тихой погоде, когда вольно

и плавно мчит сквозь леса и горы полные воды свои... Пышный! Ему нет равной реки в мире»[5].

В новом тысячелетии становится ясным, что антропогенная нагрузка на среду обитания человека подходит в той опасной черте, за которой могут начаться непредсказуемые последствия - через парниковый эффект, озоновые дыры, нефтяные загрязнения водных источников, накопление мусора на Земле и даже в Космосе. Поэтому необходим глобальный подход к этим проблемам, и в первую очередь всеобъемлющий высокочувствительный контроль над состоянием окружающей человека среды.

Украинский философ Н.Н. Киселев справедливо подчеркивает: «Названное чувство родины с необходимостью предполагает высокий уровень культуры, этического и эстетического его начал. Моральная ответственность современного человека в экологическом контексте является довольно сложным чувством, объединяющим в себе ответственность перед памятью предков и перед будущими поколениями. Она не позволяет считать природу только средством для достижения сиюминутных, преходящих целей. Ответственность перед прошлым, настоящим и будущим всегда была отличительной чертой человека как родового существа» [6].

Выводы.

Таким образом, в современную эпоху здоровье людей следует рассматривать в контексте высокой нравственности, культуры человека, которые основаны на научном мировоззрении и включают экологическую нравственность, экологическую культуру, экологические знания, разумные потребности по отношению к природе, мудрость и гуманность всех решений и поступков. Рассмотренные в статье проблемы требуют продолжения исследований.

Література

1. Гегель Г. Соч. - Т.12. –с .34
2. Бэкон Ф. Соч.: В 2-х т. - М. 1972. - Т.2. -С .12..
3. Федоров Е.К. Экологический кризис и социальный прогресс. - Л.,1977. - С.52-53.
4. См. подробнее: Голубець М.А. Місто, як екологічна і соціальна система //Вісник АН УРСР.-1989.-№12.
5. Гоголь Н.В. Собр. соч.: В 7 т.-М., 1976.- Т.1.с.163.
6. Киселев Н.Н. В гармонии с природой. - К., 1989.С.95.

Стаття надійшла 01.10.2003 р.

ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ

Текст обсягом **6 і більше** сторінок формату А4 (до **70** знаків у рядку, до **30** рядків на сторінку) на українській (російській) мові переслати електронною поштою в редакторі WORD. До статті можна включати графічні матеріали - рисунки, таблиці та ін. Шрифт - Times New Roman 14, поля 20 мм, орієнтація сторінки - книжкова, інтервал 1,5.

Структура статті: назва статті, прізвище та ініціали автора, назва організації, анотації і ключові слова (трьома мовами - укр., рос., англ., обсяг кожної анотації 4 рядки, ключових слів - 1 рядок), текст статті за структурою згідно Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1, література, авторська довідка.

Редакція на протязі місяця надішле за вказаною Вами адресою 1 прим. збірника.

Тел. (0572) 47-11-32; тел./факс: 706-15-60;

61068, м.Харків-68, а/с 11135, Єрмаков Сергій Сидорович.

Листування з авторами виключно електронною поштою. Повідомлення про прийняття (або відхилення) статті до друку надсилається автору електронною поштою після рецензування її членами редколегії.

Умови щодо формування списку літературних джерел: при наявності посилань на збірники «Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту» та «Физическое воспитание студентов творческих специальностей» редакційна колегія розглядає статтю першочергово.

Електронна пошта:

pedagogy@ic.kharkov.ua - огляд пошти щоденно;

pedagogy@mail.ru - огляд пошти 1 раз на тиждень;

pedagogy@yandex.ru - огляд пошти 1 раз на тиждень.

Web-сторінка:

www.pedagogy.narod.ru - загальна інформація;

www.nbuv.gov.ua/eb/khhipi.html - архів статей за 1996-2003рр.

<http://lib.sportedu.ru/books/xxpi> - російськомовна сторінка.

ВИТЯГ

з Постанови ВАК України від 15.01.2003 N 7-05/1 “Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України”

(джерело інформації - <http://www.nbuv.gov.ua/>)

3. Редакційним колегіям організувати належне рецензування та ретельний відбір статей до друку. Зобов’язати їх приймати до друку у виданнях, що виходитимуть у 2003 році та у подальші роки, лише наукові статті, які мають такі необхідні елементи:

- **постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
 - **аналіз останніх досліджень і публікацій**, в яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
 - **формулювання цілей статті** (постановка завдання);
 - **виклад основного матеріалу** дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
 - **висновки** з даного дослідження;
 - **перспективи** подальших розвідок у даному напрямку.
4. Спеціалізованим ученим радам при прийомі до захисту дисертаційних робіт зараховувати статті, подані до друку, починаючи з лютого 2003 року, як фахові лише за умов дотримання вимог до них, викладених у п.3 даної постанови.

ЗМІСТ

Дутчак Мирослав. Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні	3
Домашенко Анатолій, Раєвський Рем, Канишевський Станіслав. Становлення національної системи фізичного виховання студентської молоді України	16
Горбенко Василь, Новіков Володимир. Українські легкоатлети на порозі Олімпійських ігор XX сторіччя	23
Садовник Олена. Іміджеві характеристики українського спорту (за матеріалами українського спортивного аналітичного серверу uaSport.net)	28
Боровська Ольга. Терміни іншомовного походження в українській термінології галузі фізичної культури та спорту	32
Паночко Михайло, Паночко Михайло (молодший). Українська спортивна термінологіка на позначення осіб жіночого роду	38
Бусол Василь, Ганіна Олена, Напалкова Тетяна. З історії становлення української фехтувальної термінології	43
Турчик Ірина. Виховання соціальної поведінки та організаторських здібностей на уроках з фізичного виховання (на прикладі шкіл Англії)	47
Навка Павло. Шляхи поліпшення менеджменту фізичного виховання та спорту	52
Іванов О.В., Іванченко Ю.М. Регіональний ринок фізкультурно-спортивних послуг та роль держави в його розвитку	56
Огірко Ігор, Дзюбан Ольга. Довготермінове та короткотермінове прогнозування в олімпійських видах спорту	62
Сергієнко Лілія. Формування активної свідомості студенток щодо потреби у веденні здорового способу життя	69
Румянцев Ю.О., Чунис О.В., Романчак О.І. Здоров'я – соціальна цінність (з досвіду проведеного конкретного соціологічного дослідження проблеми здоров'я у Західному регіоні України)	73
Боднар Іванна, Породько Мар'яна. Фізичне виховання студентів спеціальних медичних груп	79
Фалькова Наталія. Взаємозв'язок типів статури студенток з відношенням до фізичного виховання та темпераментом	87
Ріпак Ігор. Засоби відновлення працездатності та загартування дорослих чоловіків	91

Ріпак Мар'яна. Роль особистості вчителя у формуванні в учнівській молоді потреби у зміцненні здоров'я засобами фізичної культури	96
Шевченко Ольга. Рухливі ігри та забави в системі підготовки студентів факультетів фізичного виховання	102
Шиян Ольга. Вплив занять бадмінтоном на рівень фізичної підготовленості молодших школярів	106
Варвянский Станислав, Фесенко Лидия. Взаимосвязь экологической культуры и здоровья человека	111
Вимоги до статей	116
Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України	116

Наукове видання

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного
виховання і спорту

Збірник наукових праць

Збірник видається за благодійні внески.

Банківські реквізити: рахунок №262085113 в Харківській обласній дирекції АППБ «АВАЛЬ» МФО 350589, КОД 23321095. Призначення платежу: перерахування коштів на о/р №П07000308 Єрмакову С.С. на видання збірника.

Копію квитанції направляти за адресою: pedagogy@ic.kharkov.ua

Видання зареєстровано у Державному комітеті інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України.

Свідоцтво: серія КВ №7111 від 25.03.2003р.

Свідоцтво про внесення до держ. реєстру суб'єкта видав. справи
ДК №860 від 20.03.2002р.

Оригінал-макет підготовлено в редакційно-видавничому відділі ХДАДМ
Коректор: Гречанюк О., Єрмакова Т.

Комп'ютерна верстка: Гречанюк О., Єрмакова Т.
Підп. до друку 20.09.2003. Формат 60x80 1/16. Папір: друк. Друк: ризограф.
Ум. друк. арк. 7.50. Тираж 100 прим.

ХДАДМ, Харківська державна академія дизайну і мистецтв,
Україна, 61002, Харків-2, вул. Червонопрапорна, 8.
Надруковано з оригінал-макету в типографії Фонду
61002, Харків-2, вул. Червонопрапорна, 8.